

PRACOVNÍ PLÁN
SOCIÁLNÍ PÉČE O MLÁDEŽ
NA MORAVĚ.

PODNĚTY K DISKUSI.

NAPSALI PROF. DR. JAROSLAV KALLAB,
MARIE TRNKOVÁ — KAREL KOTEK

ZA SOUČINNOSTI SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ZEMSKÉ PÉČE A OKRESNÍCH
PÉČÍ O MLÁDEŽ NA MORAVĚ.

MZK-PK Brno

3119926707

V BRNĚ 1926.

NÁKLADEM ČESKÉ ZEMSKÉ PÉČE O MLÁDEŽ V BRNĚ.
TISKEM POKORNÉHO A SPOL. V BRNĚ.

Úvodní slovo.

Česká zemská péče o mládež na Moravě podává na následujících stránkách pracovní plán pro nejučelnější veřejnou péči o mládež na Moravě. Motivy, jež Čzpm. k této práci vedly, jsou v podstatě tyto:

Péče o mládež vyvíjela se doposud téměř úplně nahodile, bez jednotného plánu. Dosavadní veřejnoprávní zařízení, tomuto cíli sloužící, jmenovitě chudinská péče obecní, ukázala se stejně nedostatečnými, jako zákroky soukromých organizací a institucí, k tomuto cíli podnikané. A přece stále volání po účelných opatřeních, rovněž přímo někdy překotné vznikání organizací, jež tu ten, tu onen úkol sociální péče o mládež chtěly plniti, jsou dokladem, jak intenzivně se pocituje potřeba ochranných opatření proti nebezpečnostvům, hrozcím z nedostatečné veřejné péče o mládež. Není zde místa podrobněji líčiti příčiny, proč potřeba účelné péče o mládež se pocituje stále intenzivněji ve všech vrstvách národa. Stačí upozorniti, že v tomto volání po účelné péči o mládež se uplatňují nejen momenty citové, nýbrž také více méně ujasněné momenty politické, obava totiž, že budoucnost státu a národa by mohla býti ohrožena, kdyby náležitě se nestaral o svůj dorost. Je to známka určitého pokroku národního cítění, dochází-li národ k vědomí hodnoty každého svého člena. Anglie a Amerika ukazují nejjasněji, jak dnes i stomilionové národy si uvědomují, že nemohou si dopřáti přepychu hazardovati s lidským materiálem tím, že by nechaly hynouti, co lze zachovati a že by se nepostaraly včas, aby z něho zachráněno bylo, co zachrániti lze. Toto vědomí působí, že všude v pokročilejších státech sociální péče o mládež se považuje za důležitý problém veřejný, za otázku, jejíž řešení nelze již přenechatí náhodným hnutím citovým, nýbrž již řešiti jest třeba soustavně se stanoviska zájmu veřejného. Je-li pravda, že nejkrvavější válka nestojí národ tolik obětí na životech, pracovní schopnosti a lidském štěstí jako nedostatečná nebo chybící sociální péče o mládež, pak musíme na tuto péči hleděti jako na odvětví veřejné správy a snažiti se semknouti všechny síly, pracující v tomto směru k účelné součinnosti.

Bylo by však chybou, kdybychom z předchozích úvah chtěli vyvozovati, že jest třeba sociální péči o mládež budovati úplně znovu a k tomu cíli při zeleném stole konstruovati určité normy. Jako nebezpečí, hrozcí z nedostatečné sociální péče o mládež, je výrazem a symptomem určitých sociálních poměrů, tak také obranná opatření, soustava sociální péče musí organicky vyrůst z daných

sociálních poměrů a fakt. Zákonná úprava kterékoliv sociální otázky, jež by se nepřipojovala k daným sociálním faktům, visela by ve vzduchu a nikdy by nemohla tak intenzivně přivoditi nápravu, jako úprava, která by zužitkovala sociální prvky, jež ve směru, o něž jde, již působí.

Stala se již zmínka o tom, že potřeba sociální péče o mládež vyvolala již řadu zařízení této potřebě sloužících. Jsou to jednak zařízení rázu státního (veřejného), jednak zařízení rázu náboženského (církevního), jednak zařízení soukromá. Ze zařízení veřejných nejdůležitější jest péče chudinská, obstarávaná doposud jednak obcemi, jednak vyššími komunálními svazy (okresy, zeměmi). V poměrně mnohem menší míře zasahuje tu stát, jednak svými soudy poručenskými, jednak v poslední době činností ministerstva sociální péče a veřejného zdravotnictví. Církvní zařízení vystupují dnes téměř napořád ve formě spolků a nadací, takže spadají v jedno s dobrovolnými organizacemi a institucemi, přebírajícími určitá odvětví sociální péče o mládež. Zmiňujeme-li se o nich zvláště, činíme tak proto, abychom zdůraznili, že účelná organizace sociální péče o mládež předpokládá, abychom na ni hleděli jako na problém politický, státní a nikoliv jako na problém církví. Tím ovšem nikterak nechceme podceňovati humanitní snahy jednotlivých církví, ani mocného vlivu, jež náboženské motivy vykonávají na zájem o utrpení dítěte, chceme jen zdůrazniti, že jako ve školství, tak také v sociální péči o mládež jest třeba ve státě jednotné, na rozdílech církevních nezávislé organizace.

Z toho, že na sociální péči o mládež hledíme jako na věc veřejnou, nevyplývá ovšem, že by celá musila a mohla býti obstarávána státem a státními úředníky. Pro otázku, zda a pokud tu neb onu funkci má plniti stát svými úřady, mohou býti rozhodnými jen úvahy účelnosti. A právě s tohoto stanoviska jeví se neúčelným, aby celá sociální péče o mládež byla vykonávána státními orgány, když v dobrovolných organizacích a institucích přímo se nabízejí síly, které mohou a chtějí tyto práce konati dobrovolně, a které svým intimním stykem s prostředím, do něhož mají zasahovati, poskytují namnoze více záruk účelného individualisujícího řešení daných případů, než organizace úřední, již povahou svou vždy spíše tíhnoucí k jakési šablonovitosti.

Je-li tedy třeba, aby sociální péče o mládež byla vyvedena z dnešní rozháranosti, je-li dále jasno, že se tak státi musí s hlediska veřejného, státního a je-li konečně jisto, že otázku orgánů, které by tuto funkci veřejnou plnily, řešiti jest s hlediska účelnosti, jest třeba si ujasniti, které funkce by nejučelněji jednotlivé orgány měly převzít. Proto jest třeba pracovního plánu, kde funkce ochrany mládeže potřebující veřejné péče, byla by rozložena ve své složky a zjištěny orgány, které by byly nejpůsobilejší tu neb onu složku převzít. Pověsečně chceme upozorniti na toto:

Přehlížíme-li jednotlivé složky, z nichž se skládá sociální péče o mládež, můžeme je rozdělit ve tři skupiny. Je to především

praktická péče, t. j. výkon ochranných opatření, pokud jde o individuálně určité děti. Jde tu o péči o matky a kojence, o péči rodinnou, o péči dorostovou, o péči o děti vadné. Druhou skupinou složek jest práce evidenční a organizační, t. j. zjišťování na jedné straně rozsahu potřeby sociální péče, na druhé straně dostatečnosti úhrady této potřeby. Bez této evidenční a organizační činnosti není účelná sociální péče o mládež možná, poněvadž není-li této evidence, plývá se silami na zařízení někdy zbytečná a zřizovaná jen z neznalosti opatření, jež snad již se stala, jednak nechávají se celá odvětví sociální péče neobstaraná, poněvadž si činitelé sociální péče neuvědomují rozsah potřeby. Třetí konečně skupinou jest činnost hospodářská, spočívající v opatrování a nejušpornějším vynakládání prostředků.

Pokud jde o první skupinu, o praktickou péči, dlužno v ní zase rozeznávati funkce, jež dobrovolnými pracovníky lze obstarati (jako vyšetřování potřeby, individuální péči a dohled nad rodinnou péčí), jednak funkce, k nimž zvláštní orgány jest zřizovati, po případě i nákladná opatření činiti, jako péči ústavní. Pokud jde o rozdělení těchto funkcí, má Česká zemská péče za to, že praktickou péči individuální o matky a kojence, péči rodinnou a péči dorostovou nejučelněji mohou obstarati soukromé organizace, ovšem dostane-li se jejich činovníkům řádného návodu a po případě odborného výcviku v příhodných kursech. Pokud k této péči jest třeba zvláště školených orgánů, jakými by byli lékaři a sociální pracovníci v poradnách pro matky a kojence, pěstounky v dětských domovech, poradci v poradnách pro dorost, generální poručníci, po případě tajemníci při úřadovnách pro péči o mládež, nelze očekávati, že by soukromé organizace mohly opatřiti prostředky k úhradě těchto osobních nákladů. Tím méně možno od nich požadovati, aby opatřily věcný i osobní náklad, spojený s odbornými ústavami. V tomto směru musí se apelovati na součinnost veřejných institucí. Mělo by zde býti pravidlem, aby veřejná správa každého obvodu si hradila tyto náklady, pokud právě ona instituce obstarává potřeby dotyčného obvodu. Za nejmenší jednotku považujeme tu okres, z čehož by vyplýval požadavek, aby okresní zastupitelstva, až budou zřízena, převzala náklady na poradny pro matky a kojence, generálního poručníka a tajemníka při úřadovně pro péči o mládež i náklady ústavů, výhradně potřebám okresu sloužících, jimiž by asi ve většině případů mohl býti jediný ústav, totiž okresní dětský domov. Vyšším svazům, župám (prozatím zemím), by připadla péče o odborné ústavy hlavně pro mládež abnormální, ke kterémuž účelu by také mohly svazy župní tvořiti společné ústavy. Státu by tak zbyly jednak ústavy tak specialisované, že by sloužily celému státu, jednak ústavy, jichž by si vyžadoval odborný výcvik personálu, jednak personální náklad na personál kontrolní. Že by bylo žádoucí sociální péči o mládež soustřediti v jediném ministerstvu a tam svěřiti zvláštnímu odboru, nepotřebuje snad podrobnějšího výkladu.

Pokud jde o činnost evidenční, t. j. vyhledávání dětí, jejich třídění a evidenci o opatřeních k jejich záchraně, nelze očekávat, že by soukromé organizace dosti spolehlivě obstaraly evidenci potřeby i úhrady. Proto je nutno, aby tuto práci konal úřad veřejný, k čemuž v okresích by byl nejlépe povolán soud a úřad politický (jako úřad zdravotní), v župě, pokud by šlo o evidenci dětí abnormálních, úřad župní (svazový). Jako pomocné orgány by tu fungovaly porodní asistentky, úřady matriční, školní, četnictvo, policie, dobrovolné organizace s personálem v poradnách, generálním poručníkem, místními důvěrníky atd.

Důležitou složkou v sociální péči o mládež stanou se jistě v dohledné době orgány sociálního pojištění. Nejenom potud, pokud ve formě sirotčích rent budou poskytovat hotové prostředky, nýbrž i potud, že budou jistě se snažiti snížit výdaje nemocenské účelnou péčí preventivní. Jde tu zvláště o vybudování odborné péče o matky a kojence, kde obecná péče o tuto skupinu neúčelněji by se přimkla k těm opatřením, jež podle zákona o sociálním pojištění orgánové sociálního pojištění mají činiti, dále o boj proti tuberkulose atd. Tak na př. opatření vhodných místností pro poradny pro matky a kojence, dispensáře proti tuberkulose, opatření sociálních pracovníků, jež by šestinedělky a rodiny tuberkulosní navštěvovaly, konečně snad i opatření lékaře, jenž by odbornou radu v poradnách poskytoval, spadalo by jak do oboru sociálního pojištění, tak do oboru obecné péče a mohlo by neúčelněji býti obstaráváno zařízeními a orgány společnými.

Pokud jde o finanční stránku, jest dnešní stav sociální péče o mládež ještě žalostnější, než pokud jde o péči praktickou. Zde totiž počítá se jednak na soukromé sbírky a dobročinné podniky, jednak na příspěvky veřejných institucí, jmenovitě ve formě subvencí. Obojí tyto zdroje příjmové jsou však naprosto neorganizovány, takže na jedné straně vymáhání soukromých příspěvků se děje způsobem přímo chaotickým, při němž neběže se vždy dostatečný zřetel ke správnému poměru mezi náklady, jež vymáhání těchto příspěvků vyžaduje a výtěžkem akcí sběracích a jiných, z čehož se šíří omrzelost veřejnosti, jež ztrácí chuť podporovat dobročinné podniky ne pro nedostatek porozumění pro potřeby sociální péče, jako pro stále obtěžování sbírkami a jinými podniky a nejasností co do upotřebení takto vyzískaných prostředků. Na druhé straně hospodářství subvenční, děje se bez celkového plánu, je vystaveno nebezpečí, že prostředky, jež jsou po ruce, se rozdělují nestejně a že velmi často nedostává se na konec prostředků pro potřeby velmi naléhavé, kdežto potřebám méně naléhavým bylo vyhověno. Tento stav jest z hlavních motivů, proč Čzpm. vystupuje se svým pracovním plánem. Přesvědčila se totiž, že příčinou dnešní bídý sociální péče je kromě nedostatku prostředků jejich neracionální vymáhání a vynakládání. Jako po praktické a evidenční stránce stojíme na rozhraní od roztržité, neorganické sociální péče k sociální péči jednotné a systematicky

vybudované na myšlence, že tu jde o důležité odvětví veřejné správy, tak také po finanční stránce jest třeba přechodu od dnešního neorganického stavu k soustavě vybudované na zásadách, na nichž veřejné hospodářství jest vybudováno. K tomu cíli jest třeba na jedné straně zjistiti celkovou potřebu, na druhé straně celkovou úhradu. Konkrétně řečeno, jest třeba hleděti na položky ve státním rozpočtu a v rozpočtu zemském, těmto účelům věnované, i na položky v rozpočtech jednotlivých soukromých organizací a institucí jako na položky jednotného rozpočtu, který jen z důvodů účelnosti rozvržen jest mezi tyto tři hlavní činitele. K tomu cíli bude právě třeba jednak dohody mezi jednotlivými ministerstvy, jednak dohody mezi vládou a zemskými výbory, aby položky, sociální péče o mládež se týkající, byly naznačeným způsobem zharmonisovány. Dále bude třeba, aby soukromé organizace, pokud sociální péči o mládež se zabývají, sdružily se takovým způsobem, aby byl možný přehled o jejich příjmech a způsobu vynakládání prostředků. Konkrétně řečeno, jest třeba, aby i soubor dobrovolných organizací si vypracoval jednotný rozpočet tím, že by se jednotlivé organizace dohodly na navrženém pracovním plánu, dále aby pokud možno sjednotily akci sběrací a konečně aby veřejným bilancováním umožnily srovnání skutečných výdajů s tímto rozpočtem.

Otázku, kterou položku do kterého z těchto dílčích rozpočtů by bylo zařaditi, jest opět řešiti se stanoviska účelnosti. Tu pak vůdčí myšlenkou by musilo býti, že nelze na soukromou dobročinnost přesunovati výdaje, které ze zdrojů veřejných snáze lze hraditi. Tak do veřejných rozpočtů by bylo zařaditi náklady investiční a zařizovací a náklady personální. Náklady zařizovací proto, že soukromá dobročinnost by se jimi zbytečně vyčerpávala, takže nelze pak očekávati, že by jí zbyly ještě prostředky na náklady udržovací, pokud jde o individuální případy. Personální náklady pak nelze na soukromou dobročinnost přesunovati nejen pro odpor veřejnosti, platiti z dobročinných příspěvků úředníky, nýbrž i proto, že spolehlivý personál lze zabezpečiti jen tam, kde se jednotlivcům dá aspoň jakási záruka trvalosti jejich služebního poměru, kteroužto záruku soukromé instituce svou povahou poskytnouti nemohou. Bude-li soukromá dobročinnost takto zbavena nákladů zařizovacích a osobních, takže prostředky z ní plynoucí přijdou k dobru individuálně určených dětí, lze očekávati větší zájem veřejnosti na těchto akcích a pak také, že praktická péče z velké části bude moci býti hrazena z prostředků dobrovolných. Bude-li tedy dnešní nesystematické hospodářství subvenční nahrazeno tím, že veřejné instituce převezmou předem již úhradu určitých položek, bude též správa veřejných prostředků zjednodušena, usnadněna a tím zlevněna, jako zase koncentrací soukromých sbírek bude jejich čistý výtěžek stoupati.

Je-li tudíž jednotný plán pracovní podmínkou jak účelné praktické péče, tak účelného vybudování evidence a na ní spočívajícího rozpočtu, jest třeba především, aby jak zúčastněná mini-

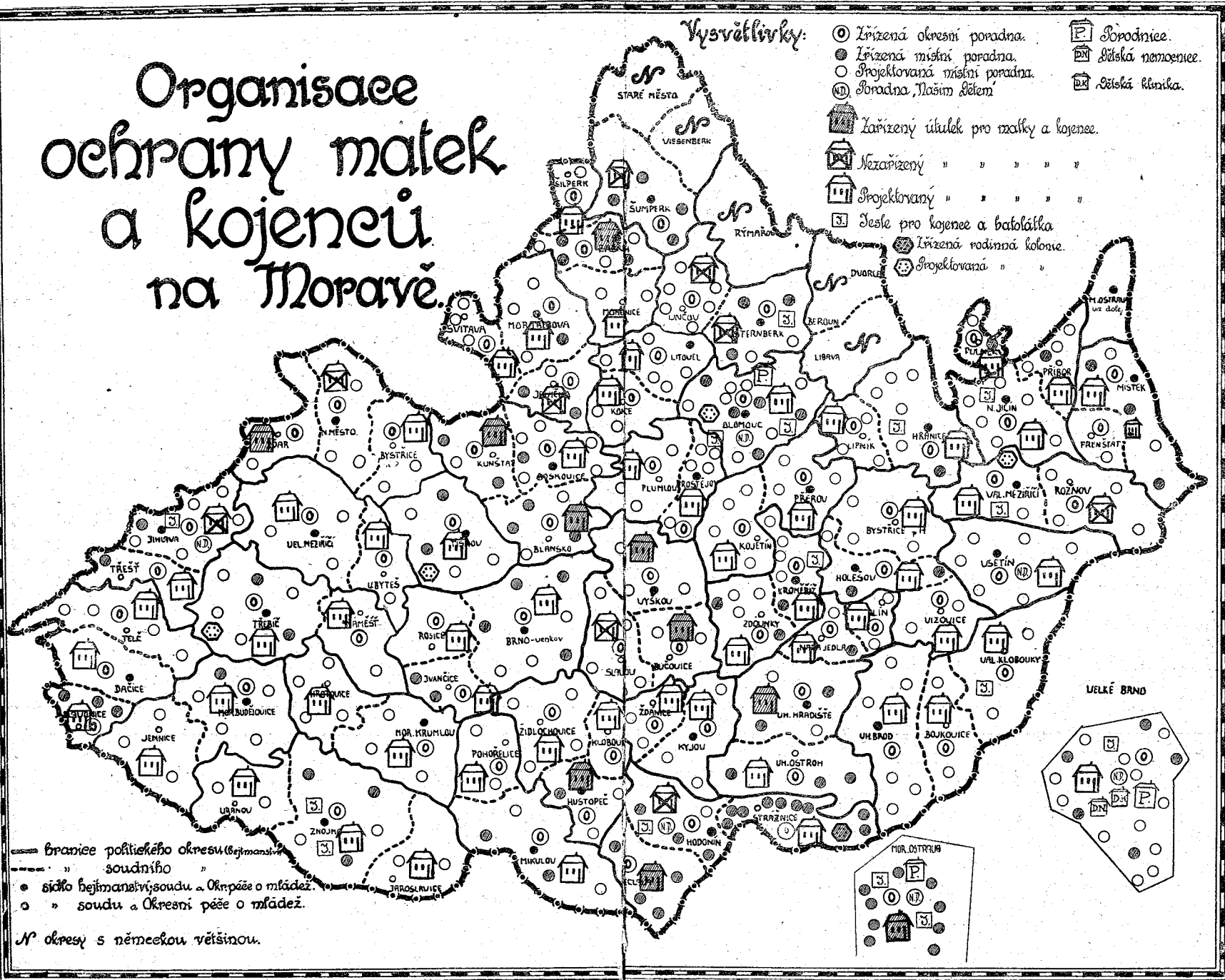
sterstva, tak zemské výbory, tak hlavní organizace dobrovolné sociální péče se o takovém plánu dohodly. V tomto duchu předkládá Čzpm. svůj návrh pracovního plánu pro Moravu, doufajíc, že nebude-li možno ihned vypracovati podobný plán pro celou republiku, bude aspoň možno na Moravě provést praktický pokus o uskutečnění myšlenek nahoře vyložených a tím získati důvěru veřejnosti, zákonodárných činitelů i veřejné správy pro navrhovaný postup.

Předložený plán obsahuje pouze základní potřeby sociálně-zdravotní péče o mládež a nedotýká se těch oborů, jež sice v péči o mládež mají rovněž veliký význam, ale jež jsou jaksí pouhým logickým doplňkem praktické základní péče. Za takový doplněk dlužno považovati na př. péči prázdninovou, stravovací akce, zřizování denních útulků, hřišť atd., kteréžto úseky možno prakticky obstarati zpravidla z místních prostředků dobrovolnou péčí.

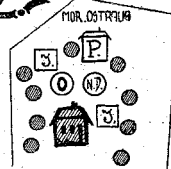
Organisace ochrany matek a kojenců na Moravě.

Vysvětlivky:

- ⊙ Řízená okresní poradna.
- Řízená místní poradna.
- Projektovaná místní poradna.
- Ⓜ. Sboradna „Naším dětem“
- ⊠ Sboradnice.
- Ⓜ. Dětská nemocnice.
- Ⓜ. Dětská klinika.
- Ⓜ. Zařízený útulek pro matky a kojence.
- Ⓜ. Nezařízený " " " " "
- Ⓜ. Projektovaný " " " " "
- Ⓜ. Dětské pro kojence a batolátka.
- Ⓜ. Řízená rodinná kolonie.
- Ⓜ. Projektovaná " " " " "

— hranice politického okresu (hejmannství)
 - - - - - " " soudního " "
 ● sídlo hejmannství; soudu a Okr.péče o mládež.
 ○ " " soudu a Okresní péče o mládež.
 M okresy s německou většinou.

I. Péče o mládež normální.

A. Péče o matky, kojence a batolátka do 3 let.

Péče o matky a kojence na Moravě vznikala a vyvíjela se v souvislosti s péčí o matky a kojence v ostatních zemích naší republiky a před převratem v souvislosti s činností, prováděnou v tomto oboru v zemích rakouských. Chceme-li si ujasnit vznik, vývoj a stav i úkoly této péče u nás, musíme si povšimnouti i vývoje předchozího a to péče nalezinecké, zákonné i dobrovolné péče v době předpřevratové, vlivů války i poměrů poválečných. Získané informace, poznatky a zkušenosti bylo nutno rozdělit na několik kapitol, aby umožněn byl přehled a usnadněna celková orientace.

1. Péče nalezinecká.

Předchůdcem dnešní péče o kojence byla t. zv. péče nalezinecká, která prvotně vztahovala se na děti odložené, později na nemanželské, opuštěné, osiřelé. Tato péče zavedena byla v zemích rakouských zřízením nalezinců v době josefinské. První nalezinec v Rakousku založen ve Vídni r. 1784 a v nejbližších letech zřízeno v rakouských zemích celkem 16 nalezinců, z toho na naše země připadly tři: v Praze, v Brně a v Olomouci. Nalezince rakouské zřizovány v úzké souvislosti s porodnicemi původně jako ústavy státní, do správy zemské přešly v Čechách r. 1861, na Moravě r. 1863. Vnitřní poslání ústavů odpovídalo hlavně nalezinectví románskému. Matce poskytnuta možnost slehnutí v porodnici, a pak záhy odstraňována od dítěte, aby nepůsobila veřejného pohoršení. Sociální dobro tkvělo hlavně v tom, aby nemanželská matka chráněna byla od útoku společnosti. Děti pobýly kratší dobu v ústavě a na výchovu dávány za poplatek k pěstunkám — nejchudším ženám chudých krajů venkovských. Dozor na výchovu a ošetření dětí byl velmi nedostatečný. Umrtnost dětí v ústavěch i mimo ústavy dosahovala 30—100% a otrásla tradicí tohoto zařízení. Reformní pokusy v nalezinectví vznikají v zemích severských a záleží jednak v přidržování rodičů k plnění povinnosti k dětem, jednak v propagaci přirozené výživy kojenců mateřským mlékem a ve zvýšených opatřeních hygienických. Moravské nalezince zrušeny zem. zákonem ze dne 6. června 1879, aniž učiněn pokus o zlepšení prováděné péče. Zemský nalezinec v Praze byl postupně přizpůsobován moderním požadavkům a je dosud zachován jako zemský ústav pro péči o dítě.

2. Počátky veřejné péče o matky a děti v útlém věku.

V druhé polovině minulého století působí přímo i nepřímo ke vzniku veřejné ochrany matek a kojenců hnutí dělnické, úsilí sociálně politické, problémy populační. Ochrany žen, dětí a rodin dotýkají se přímo zákony o omezení neb zákazu výdělečné práce žen a dětí, pojištění úrazové, nemocenské, vymezení doby pracovní, otázky mzdové, nařízení živnostenského řádu o hygienické ochraně dělnictva při práci, kontrola poměrů bytových, reforma chudinství, poručenství, zákony veřejně zdravotní atd.

Statistická data o nápadné úmrtnosti dětí v prvním roce a pokrok v dětském lékařství odhalují příčiny dětských nemocí a předčasného umírání, volají po nápravě a ukazují cestu k nápravě. K naprostému ujasnění o potřebě veřejné a zdravotní péče o matky a kojence dochází teprve v posledních letech minulého a v prvních letech tohoto století.

3. Péče o matky a kojence v Rakousku a v Uhrách.

(V Rakousku dochází ke konkrétnímu ujasnění o potřebě soustavné ochrany matek a kojenců v r. 1910. Bezprostředním podnětem byla statistika dětské úmrtnosti v jednotlivých zemích rakouských za pětiletí 1905—1909.) Byla zpracována pod novými zornými hledisky a ukázala vysokou úmrtnost kojeneckou v 1. roce, v 1. měsíci a poměrný počet mrtvě narozených. Podle celkové statistiky umíralo v Rakousku ze 100 živě narozených v 1. roce 20·5 (v prvním měsíci 7·9), v Čechách pak v prvním roce 21·2 (v prvním měsíci 9·4), na Moravě v prvním roce 20·4 (v prvním měsíci 7·9), ve Slezsku v prvním roce 20·8 (v prvním měsíci 7·3). Z 1000 porodů bylo mrtvě narozených v Rakousku 25·2, v Čechách 29·7, na Moravě 24·2, ve Slezsku 25·8. Z rakouských zemí nejvyšší úmrtnost vykazovaly Bukovina a Horní Rakousy, t. j. 22·1 na 100 živě narozených, nejnižší úmrtnost měly Vorarlberg 16·4 a Dalmacie 16·8 na 100 živě narozených. Naše země blížily se číselně nejvyšší úmrtnosti v Rakousku. (Morava 20·4, Čechy 21·2, Slezsko 20·8).

(Pod dojmem těchto fakt rozhodnuto rozvinouti co nejintenzivnější soustavný boj proti dětské úmrtnosti. Vyšší úroveň a odborný ráz akce zaručeny byly účastí vynikajících osobností lékařských a úzkou souvislostí s dětskými klinikami. Zřízení zvláštní Organisační úřad pro péči o kojence a ochranu mládeže (Organisationsamt für Säuglingsfürsorge und Kinderschutz) ve Vídni a projektováno vybudování říšského ústavu pro péči o matky a kojence (Reichsanstalt für Mutter- und Säuglingsfürsorge). Organisační úřad rozeslal prostřednictvím zemských správ politických všem úředním lékařům dotazník o příčinách dětské úmrtnosti. Získal ze všech zemí rakouských velmi cenný materiál, který byl výborným doplňkem statistiky z r. 1905—1909. Sebraný materiál zpracoval odborně univ. docent. dr. L. Moll ve zvláštní monografii »Säuglings-

sterblichkeit in Oesterreich, Ursachen und Bekämpfung«. Získaný materiál i jeho zpracování osvětluje pronikavě příčiny dětské úmrtnosti v zemích rakouských a vzbuzuje opravdový zájem u lékařů i jiných zdravotních orgánů a úřadů. Získané poznatky přesvědčují, že vedle reforem sociálních je třeba i soustavné výchovy žen a matek k mateřství a že jedině dokonalým poučováním a výcvikem žen v ošetření a výživě dětí v útlém věku lze odstraniti nevědomost, jednu z nejhlavnějších příčin dětské úmrtnosti a nemocnosti. Vzhledem k těmto důležitým poznatkům o příčinách vysoké dětské úmrtnosti bylo rozhodnuto věnovati fond 2,000.000 K, získaný sbírkami »Pro dítě« u příležitosti 60letého jubilea panovníkova, ke zřízení odborného ústředního ústavu pro ochranu dětí v útlém věku. V r. 1913 počala vycházeti zvláštní příloha oficiálního listu nejvyšší zdravotní rady »Säuglingsschutz und Kinderhygiene« (příl. časop. »Das Oesterreichische Sanitätswesen«) a získána takto možnost odborné propagace péče kojenecké a dětské hygieny mezi lékaři.

(Ústřední ústav pro péči o matky a kojence byl pečlivě odborně vybudován a zahájil činnost v r. 1915. První personál ošetrovatelský byl vycvičen na dětské klinice prof. Pirqueta.) Správu ústavu převzal a dosud řídí prof. dr. Moll. Ústav měl oddělení pro nemocné i zdravé kojence a děti do 6 let. Kojenci přijímáni i s kojícími matkami. Úkolem ústavu bylo nejenom poskytovat kojencům a batolátkům ošetření a léčení, ale rozvinouti činnost vědeckou a v připojené škole shromažďovati k výchově pracovnice ze všech zemí rakouských a vycvičiti je odborně v ošetření, výživě a výchově zdravého a nemocného kojence i dítěte v útlém věku, připraviti je k činnosti v pořádných pro matky a kojence a ve veřejné zdravotní službě, pokud souvisí s ochranou matek a kojenců a dětí v útlém věku.) V uplynulém desetiletí vycvičeno 350 sester. Se zřizováním poráden mělo býti započato teprve, až vycvičen a vychován bude pro ně kvalifikovaný personál. Do té doby zřízeny poradny jen v malém počtu v některých městech. Ústav vybudován byl tak, aby mohl sloužiti k doplňování vzdělání lékařů a porodních asistentek, pro něž pořádány zvláštní kursy. Ústav splnil zcela svoje poslání a je dosud v činnosti v plném rozsahu. Dále dlužno připomenouti, že rakouské ministerstvo vnitra vydalo 23. dubna 1918 výnos č. 2473, který obsahoval základní normy a pokyny k organizaci péče o kojence a děti v útlém věku.

V Uhrách organisována péče o kojence na zákonném podkladě ve smyslu VIII. a XXI. čl. z. z r. 1901, kterým přebírá stát veškeru soustavnou péči o mládež opuštěnou, ačkoliv nepřebírá všech nákladů na tuto péči, spojující v praktickém výkonu péči ústavní s péčí rodinnou. K provádění této péče vybudováno v letech 1903—1908 17 státních dětských asylů, v nichž měly býti především umístěny děti od nejtělejšího věku do 7 let, po případě matky s kojenci. Péče ústavní doplněna péčí rodinnou v četných rodinných

koloniích. Z ústavů maďarských zůstaly na území republiky 3 čl. státní dětské domovy. Veškerá péče o mládež v Uhrách měla ráz úřední a účast dobrovolná byla více representační než pracovní.

4. Péče o matky a kojence v našich zemích.

(V zemích českých objevila se v druhé polovině minulého a počátkem tohoto století řada významných osobností, které ujal se krutého osudu opuštěných, nemanželských i manželských kojenců a batolátek.) Byli to zejména Riegrová-Palacká, Červinková-Riegrová, prof. dr. Epstein, ředitel zemského nalezince dr. Dvořák, sekční šéf dr. A. Tůma, vrchní soudní rada dr. Pšorn, několik lékařů, zejména dětských odborníků a porodníků a j. Jejich praktické zásahnutí mělo však pozitivní úspěch hlavně v Čechách, zejména v Praze, na Moravu a do Slezska téměř neprošlilo. Tito praktičtí i ideoví pracovníci zůstavili nám však cenné zkušenosti, poznatky a náměty ve svých spisech, z nichž stále čerpáme. První mocnější hnutí nastává souvisle s hnutím v zemích alpských v rámci celkové sociální péče o mládež.)

(I. rakouský kongres pro ochranu mládeže ve Vídni r. 1907 dal podnět ke zřízení ústředních institucí pro péči o mládež v jednotlivých zemích rakouských. Z tohoto podnětu vznikají Zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v Čechách, česká r. 1908 (německá 1908); na Moravě česká v říjnu 1910 (německá 1911); ve Slezsku česká r. 1914 (německá r. 1914).) Ve Vídni vzniká v r. 1908 t. zv. Zentralstelle für Kinderschutz und Jugendfürsorge na spolkové bási jako ústředí všech organizací, činných v ochraně a péči o mládež. Toto ústředí počalo vydávati v r. 1909 odborný měsíčník Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge. Zemské komise zřizují podle národností ve všech okresích své země okresní odbočky a přibírají do svého programu péči o matky a děti v útlém věku. (V Čechách zřizovány okresní komise pro péči o mládež z popudu zemského výboru již v r. 1904 jako pomocné orgány okresních výborů.) Zejména organizace německé rozvíjejí v péči o kojence činnost velmi intenzivní. (Péče o matky a kojence prováděna je v našich zemích dosud zemskými komisemi a okresními komisemi pro péči o mládež. České zemské komise zřídily k tomu účelu odbory pro péči o matky a kojence, německé zvláštní ženské výbory. Výjimku tvoří české organizace v Čechách, kde utvořen r. 1916 samostatný spolek Ochrana matek a kojenců a trvá dosud jako Čsl. ochrana matek a dětí. Dnešní stav péče o matky a kojence v republice narčtnut je v následujících odstavcích.)

5. Dnešní stav péče o matky a kojence v naší republice.

V republice zřízena byla ministerstva sociální péče a veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, která mají odbory pro péči o mládež a jsou ústředními státními orgány pro tuto péči. Péče o matky a kojence po stránce zdravotní přísluší ministerstvu veřej-

ného zdravotnictví a tělesné výchovy, po stránce sociální a právní ministerstvu sociální péče. Veřejná péče o matky a kojence prováděna je hlavně dobrovolnými organizacemi za podpory státu.)

(Z platných zákonných opatření, o nichž zmiňujeme se všeobecně v 2. kapitole tohoto pojednání, dotýkají se některé zákony bezprostředně péče o matky a kojence. Jsou to především zákony zdravotní, které obsahují směrnice ustanovování spolehlivých pomocnic při porodu, předpisy o pomoci při porodu a zabezpečení pomoci chudým rodičkám ve veřejných porodnicích nebo v soukromí na účet obcí. (Péče o chudé ve veřejných porodnicích zahrnuta je v zákonu z 7. února 1864, č. 22 r. z.) Tak zvaná péče nalezinecká, pokud jde o ošetrovací náklady, upravena je zákonem z 29. února 1868, č. 15 ř. z. V poslední době chystá se nový zákon o pomocné praxi porodnické, který zahrnuje i reformu výcviku a vzdělání porodních asistentek. Podle ministerského nařízení z 19. června 1915 ř. z. č. 195. § 5. jsou porodní asistentky povinny hlásiti generálnímu poručníku narození dítěte do 24 hodin po porodu. Zavedením generálního poručení, (nařízení ministra spravedlnosti z 24. června 1916, č. 195 ř. z.) zaručena je právní ochrana zejména dětí nemanželských a oběma předchozími nařízeními zajištěna pravidelná jejich evidence, která namnoze dosud není dostatečně využita. Soustavné péče o děti nemanželské dotýkají se zejména jednotlivé paragrafy občanského zákona, které stanoví nároky nemanželského dítěte vůči rodičům (§§ 166., 168., 169., 170., 171., 195., 211. občanského zákona). Podle revisní osnovy zákona občanského připravují se některé změny, o nichž odborníci předem usuzují, že nebudou ku prospěchu nemanželského dítěte.)

(Péče chudinská stanovena zákonem z 5. března 1862, č. 18 ř. z. a zákonem o domovském právu z 3. prosince 1863 zahrnuje také povinnost péče o děti v útlém věku, po případě o jejich matky. Veřejnoprávní ochrana matek a kojenců spočívá hlavně na zákonech ze 17. února 1864, č. 22 z. ř. o ošetrovacích nákladech ve veřejných nemocnicích a ústavech pro choromyslné, dále na zákonech z 29. února 1868, č. 15 ř. z. o ošetrovacích nákladech v t. zv. nalezincích, jakož i na zákonech, upravujících veřejnou službu zdravotní z 13. května 1871, č. 68 ř. z. z 23. března 1888, č. 9. z. z., i měnících je zákonech z 15. dubna 1920, č. 332 Sb. z. a n. z 13. července 1922, č. 276 Sb. z. a n., a j. V oboru práva trestního dotýkají se péče o děti v nejtělejší věku § 149. o odložení dítěte a § 376. o opomenutí povinného dozoru nad dětmi, § 139. o vraždě dítěte, §§ 144.—148. o vyhnání plodu.)

(Ochranu kojencům poskytuje zákon ze dne 3. července 1924, č. 171 Sb. z. a nař., o částečném zákazu námezdného kojení. Zákon tento stanoví, že matka žijícího dítěte mladšího 4 měs. nesmí býti přijata za kojnou a nesmí místo kojné přijmouti, leč by jí dána byla možnost kojiti pravidelně i dítě vlastní. Dále může býti jako kojná přijata jen tehdy, je-li lékařsky prokázáno, že současné kojení dvou dětí nebude zdravotně závadou ani jí ani jejímu dítěti a že ani dítě

ani jeho rodiče, k němuž se koiná najímá, neohrožují zdraví ani koiné ani jejího dítěte.) Ovšem zákon nabude vlastního významu teprve tehdy, bude-li všem zdravým matkám zabezpečena možnost kojení vlastního dítěte aspoň v prvních 4 měsících. Ve smyslu preventivním dotýká se péče o matky a kojence zákon o *potírání chorob pohlavních* ze dne 11. července 1922, č.241 Sb. z. a nař. Důležitým činitelem v péči o matky a kojence bude zákon o *ochraně dozoru nad dětmi v cizí péči a dětmi nemanželskými* z 30. června 1921, č. 236 Sb. z. a n. K zákonu nebylo dosud vydáno prováděcí nařízení o podrobném upravení dozoru, který souvisí s osnou zákona o *ochranné výchově*. Počet dětí, které by tomuto dozoru ihned byly podrobeny, odhaduje se v republice na 80.000. Význam *sociálního pojišťování* ve vztahu k mateřství a k ochraně matek a kojenců je uveden v kapitole 7.

(Podnět k soustavné dobrovolné ochraně matek a kojenců v Čechách dala Česká zemská komise pro péči o mládež r. 1912 zřízením zvláštního odboru, který v r. 1916 proměnil se v samostatný spolek »Ochrana matek a kojenců« a od r. 1922 nazývá se »Čsl. ochrana matek a dětí«. Praktickou péči o matky a kojence provádějí v Čechách odbory okresních péčí o mládež (114), spolky sdružené s Okresními péčemi (33), samostatné spolky (29). Všechny tyto korporace mají odborné ústředí v Čsl. ochraně matek a dětí, zřídily celkem 182 poraden, z nichž 130 má v péči i děti do 6 let, 60 poskytuje rady i těhotným ženám. V r. 1924 bylo v péči poraden celkem 34.436 dětí a vykonáno 133.994 návštěv v poradnách, vyšetření a porada poskytnuta 6.069 těhotným, návštěv v rodinách vykonáno 16.052. V poradnách pracuje z povolání 74 kvalifikovaných sester. Dále zřízeno 15 útulků pro rodičky, 13 jeslí. Ústředí Čsl. ochrany matek a dětí zřídilo a vydržuje za podpory státu dva ústavy: Útulek pro rodičky na Štvanici v Praze (r. 1916), Nemocnici a útulek Čsl. ochrany matek a dětí v Krči u Prahy (r. 1922). Oba ústavy zřízeny byly u nás jako prvé svého druhu a svým vybudováním daly podnět jednak ke zřizování podobných ústavů, jednak k reformám v jiných ústavech. Ústav v Krči zahrnuje i školu pro výchovu a výcvik sociálně-zdravotních pracovníků v péči o matky, kojence a batolátka. V r. 1924 začala Čsl. ochrana matek a dětí vydávat vlastní list »Zprávy Čsl. ochrany matek a dětí«. V roce 1922 obnoven byl odbor péče o matky a kojence při České zemské komisi, aby pečoval o nejužší spolupráci všech odborů s Okresními péčemi. V r. 1910 počala Česká zemská komise vydávat odborný vědecký list »Ochrana mládeže«, který za války zanikl. (Data čerpána jsou z výroční zprávy České zemské komise v Praze a z výroční zprávy Čsl. Ochrany matek a dětí za r. 1924.

Německá zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Čechách (Deutsche Landeskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge im Böhmen) soustřeďuje 98 Okresních péčí o mládež. Péče o kojence je organizována v 85 okresích, v nichž zřízeno 201 poraden, spravovaných 50 odborně kvalifi-

kovanými sestrami. V r. 1924 měly poradny v péči 16.895 dětí, návštěv v poradnách bylo 127.605, návštěv v rodinách vykonáno na 58.248. Poradny převzaly od nemocenských pokladen kontrolu kojení (prémie za kojení). Vedle poraden vydržováno 10 denních jeslí pro kojence, 11 útulků pro kojence, z nichž 1 vybudován pro kojence-rekonvalescenty, 13 útulků pro matky a kojence; 75 generálních poručníků má v péči přes 10.000 poručenců. Odborný časopis »Jugendfürsorge« jako společný orgán Německých komisí počal vycházeti v r. 1916 a vychází dosud.

Česká zemská péče o mládež na Moravě sdružuje 79 českých Okresních péčí o mládež. Péče o matky a kojence provádí se v 74 okresích, v nichž zřízeno je 160 poraden pro matky a kojence. V r. 1924 bylo v péči poraden 19.391 dětí, návštěv v poradnách 59.966, návštěv v rodinách 9174. Kvalifikované pracovnice ustanoveny jsou v 7 okresích a pouze ve 4 věnují se hlavně péči o kojence. V ostatních okresích vykonávají práci tuto buď pracovnice dobrovolné nebo pracovnice pomocné za nepatrný honorář.) — Okresními péčemi vydržováno je 7 jeslí k dennímu pobytu, 2 jesle k trvalému pobytu, 1 malíčkový útulek pro rodičky, 1 útulek pro matky a kojence, 1 rodinná kolonie pro kojence a batolátka. Přechodných útulků pro matky a kojence zřízeno v okresních dětských domovech dosud 10. Poradny, vydržované z jiných prostředků, jsou na Moravě 4, jesle k trvalému pobytu 2, jeslí k dennímu pobytu 7. Moravská zemská komise počala v r. 1911 vydávat odborný list »Ochrana dítěte«, který po válce změněn v »Obzor sociální péče« a později na »Péči o mládež«, která vychází jako společný orgán českých komisí.)

(Německá zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež na Moravě (Deutsche Landeskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge in Mähren) je ústředím 40 Okresních péčí o mládež. Péče o matky a kojence je organizována v 37 okresích a zřízeno 112 poraden pro matky a kojence. Ve 12 okresích pracuje 19 sester odborně vycvičených. Moravská německá komise má dále kočovnou učitelku, která ve venkovských okresích pořádá četné kursy z péče o kojence. V r. 1924 měly poradny v péči 8465 dětí, návštěv v poradnách bylo 61.975, návštěv v rodinách 24.677. U dětí v péči poraden snížena úmrtnost na 0,16%. Většina poraden vykonává kontrolu kojení u matek, kterým nemocenskými pokladnami byla vyplácena prémie za kojení. Kromě poraden vydržováno 11 denních jeslí a 2 útulky pro matky a kojence; 56 generálních poručníků mělo v péči přes 10.000 poručenců.)

Česká zemská ústředna pro péči o mládež ve Slezsku sdružuje 13 českých Okresních péčí o mládež. Péče o matky a kojence organizována je v 10 okresích, v nichž zřízeno 31 poraden. V péči poraden bylo v r. 1924 3.496 dětí, návštěv v poradnách bylo 12.682, návštěv v rodinách 1.305. Kromě poraden jsou ve Slezsku 1 útulek pro matky a kojence v Slezské Ostravě, jesle pro batolátka ve Frýdku, denní jesle v Opavě, asyl pro kojence

v Opavě. Sociální pracovnice z povolání jsou ustanoveny ve 2 okresích.

Německá zemská ústředna pro ochranu dětí a péči o mládež ve Slezsku (Deutsche Landesstelle für Kinderschutz und Jugendfürsorge in Schlesien) soustřeďuje 19 Okresních péčí o mládež, v 18 okresích je organisována péče o matky a kojence. V těchto 18 okresích zřízeno je 63 poraden pro matky a kojence (v jednotlivých okresích 1—7 poraden). Ve 14 okresích pracuje 15 sester v péči o kojence odborně školených. Polovina všech novorozenců je v péči poraden (v r. 1924 2.705). Všechny poradny převzaly od nemocenských pokladen kontrolu kojení (prémie za kojení). — Kromě poraden zřízeny jsou 4 denní jesle a 2 útulky pro matky a kojence.

Dobrovolnou péči o matky a kojence na Slovensku a v Podkarpatské Rusi obstarává od převratu Čsl. Červený kříž. Ústředím jsou divise (slovenská a podkarpatská). Na Slovensku zřízeno je 44 sociálně-zdravotních stanic pro děti. Tyto stanice měly v r. 1924 v péči 15.763 dětí, z nichž ve věku do 1 roku bylo 2887, od 1—6 let 7699, od 6—14 let 4476, celkem bylo návštěv ve stanicích 58.131. (z těchto připadá na návštěvu dětí do 6 let 40.226), návštěv v rodinách 23.816. Ve stanicích pracuje 29 školených sociálně-zdravotních sester. Na Slovensku zřízen 1 útlek pro rodičky a 2 jesle. — V Podkarpatské Rusi zřízeno dosud 10 poraden pro matky a kojence, měly v r. 1924 v péči 1.152 dětí ve věku do 1 roku, 481 dětí od 1—6 let, celkem bylo návštěv v poradnách 9.375, návštěv v rodinách 5.490; v poradnách pracovalo 9 školených sester. (Uvedená data o organisaci a stavu péče o kojence čerpána z výročních zpráv zemských komisí českých i německých a Čs. Červeného kříže za rok 1924.)

Kromě poraden, organisovaných zemskými komisemi pro péči o mládež a Čsl. ochranou matek a dětí, zřízeno bylo v republice 22 poraden »Našim dětem« americkým Červeným křížem, které převzaty byly správním sborem při ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Osobní náklad na tyto poradny hradí stát, místnosti a věcný náklad hradí příslušná města (na Moravě: Brno, Hodonín, Jihlava, Olomouc, Mor. Ostrava, Vsetín). Poradny fungují denně, jejich správu vedou lékaři. V každé poradně je ustanovena vedoucí sestra a 2 sociální pracovnice, celkem 66 sociálně-zdravotních pracovnic. Roční náklad na vydržování těchto 22 poraden činí asi 1½ milionu Kč. Poradny vztahují svoji činnost na mládež do 14 let a při zavedení školního lékařství bude nutno jejich činnost přizpůsobit úkolům školního lékařství.

Důležitou činností zdravotně ochrannou i léčebnou vykonávají svými stanicemi Masarykova Liga proti tuberkulóze, která má v republice 259 odborů (v Čechách 128, na Moravě 54, ve Slezsku 13, na Slovensku 55 a v Podkarpatské Rusi 9). Zdravotní stanice Masarykovy Ligy zřízeny jsou: v Čechách 60, na Moravě 21, ve Slezsku 8, na Slovensku 25 a v Podkarpatské

Rusí 4, celkem v republice 118 zdravotních stanic. V r. 1924 vyšetřeno ve stanicích 39.113 jednotlivců a léčeno 14.608. V Čechách připojeny jsou zdravotní stanice ve 14 městech k sociálně zdravotním ústavům, které jsou ministerstvem veřejného zdravotnictví značně subvencovány. Na Moravě dosud zřízen pouze jediný samostatný sociálně zdravotní ústav v Brně. Ochrana proti tuberkulóze je důležitou složkou v ochraně mládeže vůbec a zvláště pokud jde o matky a děti v útlém věku, nutno navázati s Masarykovou Ligou a jejími stanicemi nejúžší spolupráci. (Data získána z publikací Masarykovy Ligy proti tuberkulóze.)

Velká ústavní zařízení pro děti v nejtětlejším věku jsou v republice tato: v Čechách je vydržován zemský ústav pro péči o dítě (dříve nalezinec) v Praze, ústav Čsl. ochrany matek a dětí v Krči u Prahy, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi zřízeny jsou Čsl. státní dětské domovy v Košicích, v Rimavské Sobotě a v Mukačevě, Státní lékařská poradna a ošetrovna pro matky a kojence v Bratislavě. Zemský ústav pro péči o dítě v Praze a Čsl. státní dětské domovy pečují o děti ve svých ústavech, a mají zřízeny i rozsáhlé rodinné kolonie. Zemský ústav pro péči o dítě v Praze má ročně v ústavě asi 2.000 dětí, v rodinné péči na 3.000 dětí. Roční náklad na vydržování činí asi 8.000.000 Kč. V r. 1910 zřízeno bylo při pražském ústavě právní oddělení, které se velmi dobře osvědčuje. Státní dětské domovy na Slovensku a v Podkarpatské Rusi vydržovány jsou nákladem asi 17 milionů ročně. (Jedině Morava nemá dosud ústavu pro kojence, ačkoliv o jeho vybudování jedná se již řadu let a v poslední době získána vhodná budova v Kuřimi. Léčení nemocných kojenců a dětí v útlém věku provádějí dětské kliniky a dětské nemocnice v Praze, v Krči, v Brně, v Bratislavě a v Bytčici u Žiliny.)

Zemské porodnice a porodnické kliniky zřízeny jsou v Praze, v Brně a v Bratislavě, státní porodnice v Košicích, porodnická oddělení při závodní nemocnici ve Slezské při zemské nemocnici v Opavě, při státní nemocnici ve Slezské Ostravě, při státní nemocnici v Užhorodě. Pro účely porodnické a gynaekologické mají celkem 869 lůžek. Útulky pro rodičky zřízeny jsou v počtu nepatrném a uvedeny v přehledu zařízení jednotlivých zemských komisí. V případech naléhavých, jde-li o chirurgické zákroky při porodu nebo o okamžité přijetí rodiček bez přístřeší, mohou býti rodičky přijaty do nemocnice. V poslední době vzniká snaha o zřízení porodnických oddělení při veřejných nemocnicích. Pokud se týká matek a dětí nemanželských z Čech, Moravy a Slezska, měly pro ně před převratem značný význam také ústavy vídeňské. Mnoho dětí našich matek se narodilo ve Vídni a bylo předáno do péče ústavům vídeňským na účet země, do které příslušely domovským právem. Po převratu je samozřej-

mě tato možnost zrušena. Těhotné ženy jsou odkazovány do republiky ještě před porodem, jen v naléhavých případech jsou přijaty, avšak po propuštění z porodnice čsl. konsulátem ve Vídni vypraveny do vlasti.)

(Z uvedených dat je patrné, že péče o matky a kojence je v republice obstarávána v jednotlivých zemích nestejně a vyvíjela se odvisle na struktuře samosprávy dotyčných zemí. Soustavná dobrovolná péče vznikla u nás bezprostředně před válkou nebo v prvních letech války a ve svém rozvoji byla válečnými poměry buď ohrožena nebo znemožněna anebo místo činnosti výchovné a profylaktické dostala ráz převážně podpůrný. Význačným rysem poměrů válečných byl úbytek porodů. Pokles porodů počíná již v r. 1915 a vrcholí v r. 1918, kdy počet porodů nedosahuje ani polovičního čísla dob normálních. Normální počet porodů není dosažen ani v pozdějších, hospodářsky klidnějších letech poválečných, ačkoliv počet sňatků nápadně stoupl. Na počet porodů působí patrně vliv poměrů poválečných, na př. bytové poměry, nezaměstnanost, výdělná práce žen atd. Úmrtnost kojenců za války poklesla, což vysvětlujeme si tím, že porodnost byla snížena právě u vrstev sociálně slabších, které mají vysokou úmrtnost kojeneckou; porody omezeny pak hlavně na vrstvy sociálně silnější, které mají menší počet porodů, ale svým dětem mohou věnovati větší péči. Snížení kojenecké úmrtnosti za války způsobil jistě i fakt, že následkem špatného zásobování měst mlékem bylo více dětí kojeno a delší dobu než jindy.) V r. 1923 narodilo se živě v naší republice 379.260 dětí, z každého 1000 narozených bylo 900·3 manželských, 99·7 nemanželských. Mrtvě narozených celkem 9.390. Ve věku do 1 roku zemřelo 53.788 dětí, ve věku od 1—4 let zemřelo 11.735 dětí, pro srovnání uvádíme, že osob ve věku 60—79 let zemřelo 60.362. Z 1000 živě narozených zemřelo ve věku do 1 roku 147·10 dětí. Na 1000 všech zemřelých připadá 113·6 úmrtí na tuberkulosu.

Organisace dobrovolné péče o matky a kojence v souvislosti s ostatní péčí o mládež osvědčuje se dobře a je v zájmu věci, aby byla i nadále zachována. Z uvedeného stručného přehledu činnosti jednotlivých zemských organisací je patrné, že všechny pokládají kvalifikované pracovnice v péči o matky a kojence za samozřejmý a naléhavý požadavek. Počet kvalifikovaných sociálních pracovnic rok od roku zvyšují a snaží se udržeti tyto pracovnice i s velikými obětmi finančními. Pracovní podmínky v jednotlivých zemích jsou odlišné a metody pracovní nutno přizpůsobovati místním poměrům. Pokud se jedná o vzájemnou výměnu zásadních názorů, zkušeností, informací mezi jednotlivými zemskými institucemi, lze toto uskutečnit občasnými konferencemi v projektovaném Svazu zemských komisí. K prohloubení a k rozvoji práce je třeba zabezpečení potřebných nákladů zařizovacích i vydržovacích, získání zodpovědných pracovníků z povolání i dobrovolných a zajistiti klid pracovní do té míry, aby náhodnými náměty nebyly rušeny naléhavé úkoly, jejichž význam a smysl je již zcela jasný a je náležitě odůvodněn.

6. Všeobecný význam a úkoly péče o matky a kojence.

Dnešní péče o matky a kojence neomezuje se toliko na vybudování ústavů, její program je mnohem širší. Ovšem dobře vybudované a vzorně vedené ústavy jsou její nepostrádatelnou složkou. Mimoústavní ochranná péče o matky a kojence i batolátka vznikla na rozhraní minulého a tohoto století na podkladě statistických dat a lékařského i sociologického pozorování a badání, které upozornilo na souvislost nedostatečné péče a nepřiměřené výživy v útlém věku s kojeneckou úmrtností a poruchami v tělesném i duševním rozvoji mládeže ve věku pozdějším.

Poznání, že v prvních měsících, v prvních letech života tvoří se základy duchovní i tělesné bytosti člověka, je vědecky ověřeno. Mnohé závady, vzniklé v tomto období, nevedou-li k předčasné smrti, jsou kletbou celého pozdějšího života a nelze jich již nikdy napravit. Nejlepší a největší péčí je nutno věnovati dětem ve věku nejtělejší a přiměřenou péči jejich matkám ještě před narozením dítěte. V tomto poznání tkví základní prvek veškeré sociální a zdravotní péče o mládež, jejíž hlavní smysl je nejenom mírniti zlo vzniklé, ale vzniku zla v nejranějším věku předcházeti.

Příčiny dětské úmrtnosti a nemocnosti jsou téměř na celém světě stejného původu: nevědomost a bezradnost matek ve výživě a ošetření dítěte, nepříznivé poměry sociální a zdravotní. Zlepšiti poměry sociální je úkolem sociální politiky, zvýšiti úroveň zdravotní je částečně povinností veřejné správy zdravotní, ale také otázkou výchovy, zlepšiti zdraví dětí je především věcí výchovy matek k mateřství, otců k otcovství. Ve Francii nalezena forma, jak nejučinněji šířiti poučení o ošetření kojenců a batolátek, jak a kde nejučinněji vychovávati matky. Bylo to zřízení poraden pro matky a kojence, v nichž matky upozorňovány na svoje chyby na svých vlastních dětech a o úspěchu zlepšeného ošetření přesvědčovaly se opět na vlastních dětech. Poradny dosáhly netušeného úspěchu a vysoké úrovně nejen ve Francii, ale i v Anglii, v Americe, v Německu a jinde. Poradny převzaly strážnou službu k ochraně matek a dětí a tvoří dnes nejdůležitější ohniska k potírání dětské úmrtnosti. Význam a úkoly veřejné péče o matky a kojence jsou dnes vědecky i prakticky ujasněny a shrnujeme je v následujících odstavcích.

Úkolem cílevědomé, dobře organisované péče o matky, kojence a batolátka je: snížení dětskou úmrtnost, zmenšiti dětskou nemocnost, zvýšiti zdravotní úroveň všech dětí a co největšímu počtu dětí zabezpečiti zdárný vývoj duševní i tělesný. K dosažení tohoto cíle nutno dítěti i matce, pokud toho vztah k dítěti vyžaduje, poskytnouti včasné a spravedlivé ochrany mravní, zdravotní, sociální a právní.

V praktické veřejné péči o matky a kojence dlužno rozeznávati ochranu, která je stanovena zákonem (ochrana právem

rodinným, občanským, zákonem chudinským, zákony zdravotními, řádem živnostenským, sociálním pojištěním) a ochranu, která je prováděna účelně organisovanou péčí dobrovolnou a je nezbytným doplňkem péče zákonné.)

Dobrovolná, účelně organisovaná péče o matky a děti v útlém věku není rázu soukromého. Provádí se podle platných norem, schválených příslušnými ministerstvy (ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a ministerstvem sociální péče). Životného významu nabude plně teprve tehdy, až pronikne do všech vrstev a do neizapadlejších krajů.

(Účelně organisovanou péčí o matky a kojence lze shrnout ve dvě hlavní skupiny: 1. péči zdravotní a výchovnou, která se týká všech kojenců, batolátek a matek, 2. péči o děti v útlém věku a jejich matky, které kromě všeobecné péče zdravotní a výchovné potřebují pomoci a ochrany z nejrůznějších důvodů (nemanželské, nemocné, zanedbané, opuštěné, chudé atd.))

Péči zdravotní i výchovnou pro všechny matky a děti vykonávají poradny pro matky a kojence. Poradna je především určena pro zdravé děti a jejím hlavním účelem je pečovat o zachování zdraví a předcházení nemocem. Povinnosti poradny jsou: zjišťovati zdravotní a sociální stav matek a dětí, upozorňovati včas na závady a raditi, jak je odstraniti, zprostředkovati podle potřeby vyšetření odborné, poučovati matky o důležitých zásadách zdravotních, bděti, jak se v rodinách provádí péče o vlastní i cizí děti v útlém věku, seznamovati rodiče i ostatní občany se všemi zákony ochrannými, učiti, jak používat všech veřejných sociálně zdravotních i právních ochranných zařízení a opatření, poskytovat v naléhavých případech podpory hmotné. Poradna není jenom zařízením pro péči zdravotně výchovnou, ale v těch případech, kde je třeba, zprostředkuje i ochranu právní a sociální. Je ve stálém styku s orgány poručenskými.)

(Těžiště činnosti v tomto oboru spočívá hlavně v drobné práci a ve výchovné činnosti od osoby k osobě. Je to obor, který může býti obstaráván jediné odborně vycvičenými pracovníci za pomoci dobrovolných spolupracovníků. Pracovnice tyto budou spolupracovnicemi lékařů v poradnách, rádkyněmi matek v poradně i mimo poradnu. Péče poraden musí býti doplňována návštěvami v rodinách, při nichž je možno kontrolovati, jak matka pochopila pokyny lékařovy, jak je provádí, a lze názorně matku poučiti, jak si má ve výživě a ošetření dítěte počínati. Výchovnou činnost nutno rozšířiti i mimo poradny přednáškami, kursy, výstavkami a pod.)

Má-li býti v péči o matky a kojence dosaženo naznačených cílů, je třeba spojití k společné práci všechny činitele, jichž se tento úsek péče o mládež dotýká. Je především nutno vzbuditi zájem

mezi lékaři úředními i praktickými a k propagaci mezi lékaři získati významné osobnosti lékařské a pracovati v nejužší souvislosti s institucemi vědeckými — příslušnými universitními klinikami i jinými ústavy odbornými. Je třeba umožniti praktickým lékařům doplnění vzdělání a seznamovati je s novými směry v dětském lékařství i v péči preventivní. Na základě praktických zkušeností dlužno vytvořiti normy pro výchovu a výcvik sociálních pracovníc z povolání. (Také personál ošetřovatelský měl by býti dokonale obeznámen s péčí o kojence; má často příležitost uplatniti se v tomto oboru. Dále je nevyhnutelně třeba postarati se o reformu vzdělání porodních asistentek a doplnění vzdělání těch, které jsou v činnosti. Potřebují především poučení a výcviku o výživě a ošetření kojence a dítěte v útlém věku, o hygieně vůbec. — Ochranu matek a dětí dlužno prováděti v nejužší souvislosti s pojištěním sociálním, aby nároků pojištěnek i příslušníků rodinného pojištění bylo využito ve prospěch matek a dětí ve smyslu preventivním. Výchova matek byla odůvodněna již v předchozích kapitolách a nutno výchovu k mateřství rozšířiti i na dívčí dorost. Částečně je tato výchova obstarávána dívčími školami rodinnými, hospodyňskými, 4. třídou škol měšťanských; nutno však usilovati o zřízení pravidelných pokračovacích škol, které by poskytovaly teoretického i praktického výcviku v odborech, týkajících se domácnosti, ošetření a výchovy dětí.)

Důležitým je také požadavek, aby péče o matky a kojence organisována byla v naprosté souvislosti s ostatní péčí o mládež. Požadavek tento založen je na praktické zkušenosti a vyplývá ze snahy po jednotnosti, účelnosti a hospodárnosti.

7. Úkoly péče o matky a kojence na Moravě.

(Srovnáme-li pracovní podmínky v péči o matky a kojence v jednotlivých zemích naší republiky, zjišťujeme, že nejméně příznivé jsou na Moravě. Zrušením nalezince v roce 1879 zrušena vlastně veškerá péče o děti v útlém věku, ačkoliv tato podle zákona chudinského a domovského příslušela a přísluší zemi a obcím.) (Ve Štýrsku zrušen nalezinec r. 1872, po 20 letech obnoven a moderně vybudován.) (Na Moravě lhostejnost v tomto směru na povoláních místech rok od roku vzrůstala a tam, kde vyskytly se ojedinělé pokusy o nápravu, pro nedostatek porozumění ztroskotaly. Na Moravě rodí se ročně na 67.000 dětí (před válkou přes 80.000), z toho 1500 dětí mrtvě narozených, přes 6000 dětí nemanželských (před válkou skoro 8000), tedy jedna desetina všech novorozených jest původu nemanželského. Pro tyto děti není na Moravě dosud jediného většího ústavního zařízení, až na místní zařízení v Brně a v Mor. Ostravě, a veškeré ústavy veřejné odmítají přijetí dítěte mladšího tří let.)

(Ve veřejné mimoústavní péči měla Morava rovněž nepříznivé podmínky pracovní. Je to především odlišná struktura zemské samosprávy, v níž na Moravě není samosprávných těles okresních (kromě silničních výborů), které by jako okresní zastupitelstva v Čechách byla nositeli úkolů, jež jsou nad síly jednotlivých obcí. Ve svém hlavním městě neměla Morava tak význačného kulturního střediska, jakým byla Praha v Čechách. Morava neměla university a postrádala do převratu jejího obrodného vlivu na život veřejný. Útlak národnostní nutil soustřediti veškeru energii k vybudování školství, zejména škol mateřských, měšťanských a školství dívčího. Pro úkoly sociální a sociálně zdravotní nebylo porozumění, ani dostatek prostředků a pracovníků. Česká zemská komise pro péči o mládež na Moravě zahájila praktickou činnost v péči o matky a kojence v r. 1911 organisováním poručenství z povolání, zřízením malého útulku pro matky a kojence, poradnou pro matky a kojence a právní poradnou v Brně.) Celkem omezila se před převratem v péči o děti v útlém věku hlavně na činnost propagační a výchovnou. Vyslala k výcviku do říšského vídeňského ústavu učitelku mateřské školy, která v r. 1917 a 1918 uspořádala na Moravě pro ženy a dívky krátkodobé kursy péče o kojence (91 kursů s 7519 posluchačkami). Škoda, že nebylo možno ihned využití vzbuzeného zájmu a započítí se zřizováním poraden pro matky a kojence.

V r. 1919—1920 utvořeno asi 44 odborů ochrany matek a kojenců, avšak jejich pracovní program nebyl ještě zcela ujasněn. Teprve v roce 1921 obnovena propagační a výchovná činnost přednáškami. Utvořen zemský odbor pro péči o matky a kojence při České zemské péči o mládež a započato se zakládáním odborů ochrany matek a kojenců v rámci Okresních péčí o mládež a se zřizováním poraden pro matky a kojence. V letech 1922, 1923 a 1924 věnována intensivní činnost zřizování odborů a poraden. Na podkladě získaných zkušeností vypracován pro nejbližší desetiletí jednotný pracovní program odborů ochrany matek a kojenců na Moravě, schválený ministerstvem sociální péče (výnos ze dne 18. dubna 1924, čís. 3434/A/I/2/1924), ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy (výnos ze dne 19. května 1924, čís. 12897/V ai 1924) a vydán tiskem r. 1924. Tento pracovní program doporučen ministerstvem školství a národní osvěty jako příručka k vyučování péče o dítě na školách rodinných, výn. 715888-III./24. ze dne 26. června 1924 a ministerstvem zemědělství jako příručka k vyučování péče o dítě na hospodyňských školách výn. čís. 68.41-I. ze dne 17. září 1924.)

Ke zvýšení ideové i pracovní úrovně v péči o mládež a zvláště v péči o matky a kojence na Moravě přispěla po převratu značnou měrou účast Masarykovy university v Brně. Působila v tomto směru jednak přímo spolupráce významných odborníků, jednak praktický význam jednotlivých klinik.

(V posledních třech, čtyřech letech bylo na Moravě vykonáno vše, co bylo lze vykonati dobrovolnými pracovníky za poměrně

nedostatečné podpory státu a nedostatečného porozumění země i obcí. Jednotlivé poradny jsou subven. průměr. 1000—2000 Kč ročně, udělení subvencí nepravdělné, takže v r. 1924 velikému počtu poraden na Moravě ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy žádné subvence uděleny nebyly. Po převratu obnovena výchovná činnost mezi ženami, zřízeny poradny pro matky a kojence v počtu 160 ve 74 okresích a měly v péči 19.391 dětí. (Seznam všech zařízení na Moravě viz v přílohách.) Prostřednictvím poraden i činností přednáškovou vzbuzen ve všech vrstvách zájem o řádné ošetření a výchovu malých dětí. Prohloubení započaté práce je možno docílití jediné vytrvalou prací odborně kvalifikovaných pracovníků z povolání. Sociální pracovníce z povolání ustanoveny jsou na Moravě v 7 okresích, ale pouze 4 z nich věnují se výhradně péči o kojence a batolátka. Morava a Slezsko jsou v naprosté nevýhodě proti Čechám, kde okresní zastupitelstva jsou finanční oporou Okresních péčí, jejich odborů a umožňují jim vydržování kvalifikovaného personálu a proti Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde stát uděluje značné subvence na vydržování kvalifikovaných pracovníků. (Náklad na poradny na Slovensku a v Podkarpatské Rusi v r. 1924 činil 801.871 Kč.)

Potřebu zdokonalení a rozšíření péče o matky a kojence na Moravě lze odůvodniti několika následujícími číslicemi: Počet porodů klesl na Moravě proti letům předválečným o 17.5% (před válkou činil počet porodů přes 80.000, nyní asi 67.000). Ve věku do 1. roku umíralo na Moravě na 1000 živě narozených v průměru let 1911—1913 187 kojenců, v průměru let 1914—1920 178 kojenců, v průměru let 1921—1923 151 kojenců, v r. 1924 131 kojenců. Dětská úmrtnost klesá hlavně vlivem uvědomování a poučování matek o řádném ošetření a přiměřené výživě dětí. Ke snížení úmrtnosti přispěly značně podpory sociálního pojištění v mateřství (podpory v těhotenství, pomoc při porodu, podpory v šestinedělí, prémie za kojení). Na Moravě vykazují nemocenské pokladny v r. 1922 celkem 8716 porodů u svého členstva, tedy osminu všech porodů na Moravě. V průměru let 1901—1910 činil na Moravě přebytek živě narozených 27.853, v průměru let 1911—1920 činil přebytek živě narozených pouze 9131.

Nejvyšší úmrtnost kojenecká na Moravě v r. 1924 zjištěna v politických okresích: Uh. Brod (169), Zábřeh (158), Kyjov (154), Val. Meziříčí (153), Hodonín (151) úmrtí dětí ve věku do 1 roku na 1000 živě narozených.

Kojenecká úmrtnost pohybuje se mezi 140—150 v 8 politických okresích (Litovel, Vel. Meziříčí, Olomouc-venkov, Prostějov, Rýmařov, Šumperk, Vsetín, Znojmo-venkov); mezi 130—140 v 9 politických okresích (Beroun, Budějovice Mor., Uh. Hradiště-venkov, Hranice, Hustopeč, Jihlava-město, Mikulov, Šternberk, Znojmo-město); mezi 120—130 v 11 polit. okresích (Boskovice, Brno-venkov, Dačice, Holešov, Nový Jičín, Jihlava-venkov, Místek, Mor. Ostrava, Přerov, Mor. Třebová, Vyškov); mezi 110—120 ve 2 polit. okresích

(Kroměříž-venkov, Mor. Krumlov); mezi 100—110 ve 4 pol. okresech (Brno-město, Kroměříž-město, Nové Město, Třebíč); pod 100 klesla pouze ve 2 městech (Olomouc, Uh. Hradiště); a v jediném okrese (Tišnov) 80 úmrtí.

V ochranné péči o děti v útlém věku nutno bráti v úvahu nejenom číslce o dětské úmrtnosti, ale i zjištění zdravotního stavu dětí, které zůstaly na živu a jejichž poruchy neprojevují se vždy okamžitě. Nemáme přehledných a úplných zpráv o tom, jak rozšířeno je a v jaké míře onemocnění křivici následkem nepřiměřené výživy, ošetření, závadného bydlení a pod.; podle sčítání z r. 1921 určujeme počet tělesně zmrzačených dětí na Moravě na 3264. Rovněž nezjištěn je počet dětí nemocných tuberkulosou, ale podle předběžných zpráv dosáhl číslce závažné, vřdyf v některých krajích až 65% školní mládeže má příznaky tuberkulosity.

Škody, vzniklé nedostatečnou péčí o děti v útlém věku, přerostly v některých krajích a v některých oborech naše síly finanční i pracovní a víme, že v opožděné péči bude možno zachrániti jen určitý počet dětí. Tato dočasná bezútěšnost musí však býti výzvou, abychom byli na stráži a začali u dnešních generací s péčí o mládež již v období, kdy je možno tuto péči ovládnouti a poměrně malými náklady zabezpečiti účelnou práci ochrannou. Je jisto, že ochranná péče o mládež nemůže býti zdolána jediné sociálně zdravotní činností v užším smyslu a že hlavními činiteli budou zde sociální reformy. Sociálně zdravotní činnost je pomocnou složkou velkorysých sociálních reforem. Jejím úkolem bude především prováděti péči individuální a využití všech stávajících výhod zákoných ve prospěch těch, kteří mají na ně nároky.

Z uvedených dat a námětů je patrné, že úkoly péče o matky a kojence na Moravě jsou veliké a naprosto nemohou býti zdolány dobrovolnými pracovníky a laickými metodami pracovními. Veškerá práce v tomto směru musí býti prováděna zodpovědně na odborné úrovni. Potřeba kvalifikovaných pracovníků v péči o matky a kojence je samozřejmá a musí býti co nejdříve soustavně řešena. Jak budou postupně získávány odborné pracovníce pro jednotlivé okresy, bude možno prohlubovati činnost poraden, zřízených v okresních městech a zvýšiti počet poraden tak, aby poradna zřízena byla v každém zdravotním obvodu. Zřízení poraden v jednotlivých zdravotních obvodech je nutné, aby návštěva poraden umožněna byla všem matkám s nejmenší ztrátou času a nejmenšími obtížemi. V krajích neschůdných bude třeba zřídit poradny kočovné. Zbývá tedy zřídit na Moravě ještě dalších 200 poraden, dosud je jich zřízeno 160. Veškerá dobrovolná činnost v péči o matky a kojence v okrese, v poradně i mimo poradnu bude vykonávána lékařem a sociální pracovníci z povolání, za pomoci pracovníků dobrovolných.

(K praktickému provádění péče o matky a děti nemanželské, opuštěné, osamělé je na Moravě nevyhnutelně třeba některých ústavních zařízení. Je to předně rozšíření útulků pro tyto děti

při zemských porodnicích na Moravě, aby ve větším počtu mohly přijímati ženy v posledních měsících těhotenství, jsou-li bez příštěší a bez zaměstnání.)

(Vybudování ústavu pro matky a kojence je ožehavým požadavkem moravským. Osamělé, nemanželské, opuštěné matky jsou na Moravě již řadu desetiletí vyhazovány na ulici sedmého nebo osmého dne po porodu. Potřeba ústavu, který by matce a kojenci poskytl pobytu, dokud matka dítě kojí, anebo kojenci ošetření a výživy, postrádá-li péče mateřské, je naléhavá a neodkladná. Jednání o zřízení tohoto naléhavě potřebného ústavu, pro nějž získána již vhodná budova, trvá již skoro 4 roky.

Doplňkem tohoto ústavu budou malé útulky k přechodnému umístění matky s dítětem v okresních dětských domovech. Poskytnou matce s dítětem pobytu na kratší dobu, než bude moci býti dítě od matky odloučeno, nebo matka a dítě jinak opatřeny. Tyto útulky slouží výhradně přechodnému umístění matky s dítětem a mají obyčejně po jednom lůžku pro matku a po jedné postýlce pro dítě.)

Některé ze stávajících ústavů pro děti od 3—14 let bude nutno proměnit v ústavy pro batolátka od 1—3 let, jejichž přijetí je dosud na Moravě odmítáno ve veřejných ústavech i v rodinných koloniích, poněvadž tyto jsou dosud vesměs zařízeny pro děti starší. — Ústavy sloužily by přechodnému umístění dětí nežli se pro ně najde vhodná rodina pěstounská.

V mnohých případech u dětí nemanželských je nutno postarati se po odkojení dítěte o jeho umístění ve vhodné pěstounské rodině za poplatek. K tomu účelu zřizujeme rodinné kolonie pro děti do 3 let. V krajích, kde je poměrně nízká úmrtnost dětská a nízká úmrtnost tuberkulosou, jsou sociální pracovníci získány jednotlivé řádné pěstounské rodiny a zdravé děti jsou u nich za poplatek umisťovány. Dozor nad nimi vede lékař a sociální pracovníce. Rodinné kolonie zvláště pro maličké děti lze zřídit jen tam, kde je zabezpečen pravidelný a spolehlivý dozor v rodinách i dozor lékařský. V nejbližší době bude nutno zřídit v každé budoucí župě moravské aspoň 1 rodinnou kolonii pro kojence a batolátka.

Při dobře organisované péči o dítě v útlém věku podaří se určitý počet zdravých dětí umístiti do řádných rodin za vlastní. Při umisťování je třeba předchozího velmi pečlivého vyšetření rodiny pěstounské a pravidelného dozoru nad dítětem do 3 let, aby zabráněno bylo jakýmkoliv poruchám v jeho duševním i tělesném vývoji.

(Důležitou složkou v péči o matky a kojence nemanželské, opuštěné a opuštěné je dobře organisované poručenství, které včasné a účinně hájí právní nároky dítěte vůči těm, kdož jsou po zákonu k jeho výživě a výchově povinni. Péče poručenská, pravidelně a pečlivě prováděná, tvoří jeden z hlavních a základních prvků péče o mládež. Její provádění je poměrně málo nákladné a zabezpečuje nejen ochranu právní, ale i mravní a značný finanční úspěch

ve formě získaných alimentů a povinných vychovávacích příspěvků.

Je s le pro kojence a batolátka jsou účelný jen tam, kde jedná se o v ý d ě l e č n o u č i n n o s t m a t e k . J e d n á s e t e d y o j e s l e p ř i p ř ů m y s l o v ý c h p o d n i c k ý c h , a b y u m o ž n ě n o b y l o k o j e n í d ě t í , n e b o o s e z o n n í j e s l e n a v e n k o v ě v d o b ě p i l n ý c h p r a c í z e m ě d ě l s k ý c h , a b y d ě t i n e b y l y p o n e c h á n ý b u d z c e l a b e z d o z o r u , a n e b o s v ě ř o v á n ý p ě č í v ý m ě n k á ř ů a n e d o s p ě l ý c h s o u r o z e n c ů . J e s l e j s o u v ý z n a m u m í s t n í h o a z ř í z e n í d o p o r u č u j e m e j e n t a m , k d ě j e n e z b y t n á p o t ř e b a . H á j í m e z á s a d u , ž e d ě t i v ú t l ě m v ě k u m a j í p o k u d m o ž n o n e j d ě l e z ů s t a t i v e v l a s t n í m z á j m u v p ě č í m a t e ř s k é . D o p r o g r a m u p ě č e o m a t k y a k o j e n c e n u t n o z a ř a d í t i p o ž a d a v e k , a b y v l á d n í m n a ř í z e n í m u l o ž e n o b y l o z ř í z o v a t i j e s l e p o d n i k ů m , v n i c h ž p r a c u j e v ě t š í p o č e t ž e n . R á d n ý p r o v o z j e s l í v y ž a d u j e v h o d n ý c h m í s t n o s t í , d o k o n a l ě h o v y b a v e n í , p r a v i d e l n ě h o d o z o r u l é k a ř e d ě t s k ě h o o d b o r n í k a , k v a l i f i k o v a n ě h o p e r s o n á l u .

K požadavkům účelné péče o matky a kojence náleží snaha o zásobování venkova i měst hygienicky bezpečným mlékem za cenu přístupnou i nejširším vrstvám, a snaha o zavedení pravidelné mléčné kontroly. Ministerstvo zemědělství má v rozpočtu na rok 1926 na mlékařství a užitkovou kontrolu chlévů 4,317.000 Kč.

Prázdninovou péčí pro děti od 2 do 6 let bude nutno řešiti se zvláštním zřetelem na potřeby dětí v útlém věku, které potřebují více spánku, klidu, přiměřené stravy, vhodného zaměstnání a výchovy duševní i tělesné. Prázdninové kolonie pro menší děti možno zřizovati jen pro malý počet dětí, náležitě věcně vybavené a spravované odborně školeným personálem.

Za dnešních stísněných poměrů v ý d ě l e č n ý c h a h o s p o d á ř s k ý c h j e n u t n o p a m a t o v a t i v p ě č í o m a t k y a k o j e n c e t a k é n a č i n n o s t p o d p ů r n o u (o š a c e n í , v ý ž i v a , p ř í s p ě v e k n a č i n ž í , d a r o v á n í l é k ů , p ů j č o v á n í s o u p r a v p r o k o j e n c e a n e d ě l k y a t d . a t d .) , k t e r á p o d l e p o v a h y p ř í p a d u b u d e n ě k d y o k a m ž i t á a j i n d y v p r a v i d e l n ý c h p ř í d ě l e c h r o z d ě l e n a n a d e l š í o b d o b í . Č i n n o s t p o d p ů r n á v p ě č í o m a t k y a k o j e n c e n e n í ú č e l e m s a m a o s o b ě , n ý b r ž j e d n o u z e s l o ž e k c e l k o v ě h o p r o g r a m u , k t e r á m ů ž e b ý t i o b s t a r á n a h l a v n ě z a ú č a s t i d o b r o v o l n ý c h p r a c o v n í c .

Tímto přehledem vyčerpány jsou požadavky soustavné péče o matky a kojence na Moravě pro nejbližší pracovní období. Zbývá naznačiti, v jakém rozsahu zahrnuta je péče o mateřství v sociálním pojištění a do jaké míry bylo by možno spojití úkoly veřejné dobrovolné péče o kojence a úkoly sociálního pojištění, zvláště pokud jde o činnost preventivní.

Sociální pojištění rozšířené nebo nově zavedené dotýká se života rodinného, v mnohých opatřeních péče o mládež, zejména péče o matky a kojence. Je to především pojištění nemocenské, přímé i rodinné, které jednak poskytuje možnosti léčení pro případ nemoci, jednak zabezpečuje existenčně po dobu nemoci.

Neméně významné je pojištění úrazové a pojištění invalidní a starobní, které zaručuje důchod vdovský, příplatky na děti, důchod starobní, důchody sirotčí nejen pro děti vlastní, ale i osvojenca a schovance.

Podle platných zákonů o sociálním pojištění vykonávají okresní nemocenské pojišťovny určitý úsek péče o matky a kojence tím, že poskytují pojištěnkám podpory v těhotenství a v šestinedělí (6 týdnů před porodem, 6 týdnů po porodu ve výši nemocenského, pomoc při porodu, porodní asistentky a podle potřeby i lékaře a příspěvek za kojení 12 týdnů v poloviční nemocenského).

(V rodinném pojištění zabezpečena je rovněž pomoc při porodu. Pojištěnkám i příslušnicím pojištění rodinného zajištěna pomoc porodní asistentky i pomoc lékařská při potratu přirozeném i umělém, když proveden byl na základě dobrozdání lékařského, nikoliv však při vylnání plodu; v době těhotenství zajišťuje nemocenské pojištění nárok na lékaře, vyžaduje-li toho zdravotní stav těhotné. Pojištěnky mají nárok na lékařské ošetření i při následcích vylnání plodu, na nemocenskou podporu jen v tom případě, vznikla-li neschopnost k práci. Nárok na podporu v těhotenství a v šestinedělí trvá i v případě předčasného porodu. Nárok na příspěvek za kojení uznává se i tehdy, když matka vedle svého dítěte kojí i dítě jiné. (Zákon o námezdném kojení.)

Zákon umožňuje i rozšíření uvedených nároků podle finanční síly pojištěnky a to: příslušnicím rodinného pojištění může být přiručena podpora v těhotenství a v šestinedělí (6 týdnů před porodem a 6 týdnů po porodu) v poloviční výši nemocenské podpory pojištěncovy, příspěvek za kojení 12—26 týdnů ve výši ¼ nemocenské podpory pojištěncovy. Pojištěnkám může být přiručen příspěvek za kojení v ½ výši nemocenského na dobu 26 týdnů.

Podle § 257. platného zákona o nemocenském pojištění ukládá zákon sociálním pojišťovnám p o v i n n o s t p r e v e n t i v n í p ě č e , zejména péče o osoby stížené nakažlivými nemocemi, péče o tuberkulosní, péče o nedělký, zřizováním útulků při veřejných nemocnicích.

Význam těchto zákonných opatření lze značně zvýšiti úzkou spoluprací s veřejnou dobrovolnou péčí o matky a kojence. Je třeba poradny pro matky a kojence postavit do služeb sociálních pojišťoven, aby převzaly povinnou kontrolu matek i dětí v těch případech, kde jedná se o nárok na příspěvek za kojení. Dosud prováděná kontrola je nedostatečná. Lékař nemocenské pojišťovny kontroluje pouze, kojí-li matka. V zájmu dítěte je nutno zjistiti nejenom pravděpodobnost kojení, ale kontrolovati i výživu dítěte, způsob jeho ošetření a jeho vývoj (překrmování, předčasné přikrmování, čistota, přírůstek neb úbytek na váze a pod.). Tuto výchovnou kontrolu lze prováděti individuálně jedině pracovníci odborně vycvičenými. Získá-li si poradna důvěry matek v prvních měsících života dítěte, budou dbáti, aby jejich děti i nadále zůstaly

podrobeny zdravotnímu dozoru poradny a byly včasné odkazovány do léčení lékaře sociální pojišťovny.

Poradní a kontrolní činnost poraden bude nutno rozšířit postupně na ženy těhotné, nedělky, a na děti do 6 let. Kontrolou těhotných, nedělek, předešlo by se často včasným vyšetřením pozdějším obtížím i těžkým porodům. S hlediska lékařského je dnes všeobecně uznán požadavek, že každá žena v době těhotenství i v šestinedělí, i když necítí obtíží, měla by během těhotenství aspoň dvakrát být vyšetřena lékařem v zájmu dítěte i v zájmu vlastním, vyšetření mělo by se opakovat během šestinedělí. Rozšíření péči poradenskou na děti do 6 let vyplývá ze zkušeností, že děti v tomto věku (od 3—6 let) vyžadují často léčebných zákroků následkem onemocnění křivici, nemocí infekčních, úrazů a j. Porucha bývá často zpozorována teprve ve škole a na její léčení nebo odstranění bývá mnohdy již pozdě. Kontrola dětí do 6 let nebyla by nákladná, poněvadž vývoj v tomto věku není již tak překotný a pravidelná kontrola mohla by být prováděna v období 2—3 měsíců a jen u ojedinělých naléhavých případů častěji.

Matkám s kojencem, jsou-li bez přístřeší, je nutno zabezpečiti na přiměřenou dobu umístění v útulku, aby nároku na příspěvek za kojení mohlo být zcela využito ve prospěch dítěte. (Viz ústav pro matky a kojence, útulky k přechodnému umístění matky s kojencem v okresních dětských domovech.)

Zřizování útulků pro rodičky třeba zdůrazňovati v krajích vzdálených a nepřístupných, na př. na Valašsku, v některých krajích mor. Slovácka, Českomoravské vysočiny a j. Hygienické podmínky porodů v domácnosti jsou v některých krajích podle lékařského dobrozdání hroživě závadné a vzdálenost k dnešním porodnicím pro neschůdnost kraje téměř nepřekonatelná, zvláště jedná-li se o rychlý zákrok. Útulky pro rodičky dlužno zřizovati jako oddělení veřejných nemocnic a jen v naléhavých případech jako samostatné. Jsou-li samostatné, třeba řádným vypravením i cvičeným personálem zabezpečiti hygienicky bezvadný provoz.

Dětská zařízení léčebná bylo by záhodno doplniti na Moravě léčebným ústavem nebo oddělením pro děti křivičné a rekonvalescentním útlukem pro kojence a batolátka. Děti ve věku do 3 let stížené křivici, tedy ve věku schopném se léčiti, pro zdlouhavost choroby bývají v nemocnicích odkazovány do léčení domácího anebo přijímány k léčení jen ve skromném počtu. — Dále malé děti propuštěné po vyléčení různých chorob z nemocnic vyžadují často i v období rekonvalescentním odborné péče a způsobu ošetření, jež jim nemohou být poskytnuty ani ve vlastním domově, ani v cizích rodinách. Pro tyto případy je nutno zříditi menší ústav nebo zvláštní oddělení při větším ústavě, opatřené dobře školeným personálem a podrobené pravidelnému dozoru dětského lékaře.

V dohodě s Masarykovou Ligou bude nutno řešiti péči o malíčké děti ohrožené tuberkulosou. K jejich ochraně bude třeba zřizovati rodinné kolonie v krajích klimaticky příznivých, v rodinách pečlivě vybraných, podrobených přísnému dozoru lékařskému a pravidelnému dozoru v rodinách. V těchto rodinných koloniích umísťovaly by se děti zdravé, ve vlastní rodině ohrožené tuberkulosou. Při zřizování ústavů léčebných nutno pamatovati na oddělení pro léčení dětí do 3 let, poněvadž tyto děti jsou v nynějších ústavech odmítány pro svůj útlý věk a v době léčení vyžadují zvláštní péče ošetřovací i výchovné. Praxe ukáže, nebude-li třeba pro děti ohrožené tuberkulosou zříditi i menší ústav pro některé ohrožené typy, jež z různých důvodů nebude možno umísťovati ani ve vlastní ani v cizí rodině.

Orgány, pověřené prováděním sociálního pojištění, mají zájem nejen o léčebný, ochranný a podpůrný význam sociálního pojištění, ale zvláštní zájem o jeho význam profylakční. Vždyť náklady, věnované na sociální pojištění, jsou veliké a mají nejen význam národohospodářský, ale i sociálně politický a mají být zodpovědným strůjcem v ekonomii lidským zdravím. Povinností povolaných orgánů je dbáti, aby věnovaných nákladů využití bylo co nejúčelněji ve prospěch těch, jejichž dobru jsou určeny.

Úkoly sociálního pojištění v ochraně matek a kojenců a úkoly dobrovolné ochrany matek a kojenců v sociálním pojištění vyrůstají souběžně a vzájemně se přibližují, jak patrně z následujících číslic: Podle statistických dat z r. 1922 bylo na Moravě 152.307 žen členy nemocenských pokladen. Počet porodů byl 8716. Členkám pokladen na podporách v těhotenství vyplaceno bylo 1.443.591 Kč, v šestinedělí a pomoc při porodu 2.961.415 Kč, na prémiech za kojení 3.801.528 Kč. Příslušnicím rodinného pojištění vyplaceno na podporách v těhotenství 749.288 Kč, na podporách v šestinedělí a pomoc při porodu 1.879.740 Kč, na prémiech za kojení 3.942.180 Kč. U nemocenských pokladen na Moravě připadá na 100 ženských členů 5·89 porodů (celkem bylo 8716 porodů). Průměrné výlohy na jeden porod činí 966·94 Kč (168·94 Kč na podporu v těhotenství, 346·54 Kč na podporu v šestinedělí a pomoc při porodu, 451·46 Kč na prémie za kojení).

Uvedená data nabádají k úvaze o tom, jak by bylo možno jednotlivé úkoly sjednotiti a vzájemně doplniti. Společné zájmy dobrovolné péče o matky a kojence a sociálního pojištění objevují se pro nejbližší dobu asi v těchto zařízeních:

1. Poradny pro matky, kojence a batolátka a pro ženy těhotné, jako kontrolní orgány okresních sociálních pojišťoven, pokud jde o kojení (příspěvek za kojení) a zdárný tělesný vývoj dětí, matek a žen těhotných ve vztahu k mateřství.

2. Ústav pro matky a kojence k umístění nejnaléhavějších případů matek s kojenci a kojenců osamělých, opuštěných, nemanželských, aby zabezpečena byla dítěti výživa mateřským mlékem, a dobré ošetření v prvních měsících života.

3. Útulky pro rodičky a nedětky, zřizované buď při veřejných nemocnicích anebo jednotlivě v odlehlých krajích venkovských, kde pro neschůdnost okresu dosavadní veřejné nemocnice a porodnice jsou nepřístupny. — Útulky pro matky a kojence pro přechodné umístění matek s kojenci, ocitnuvších se bez přístřeší.

4. Léčebná oddělení pro kojence a děti v útlém věku, po případe i děti starší, při větších veřejných nemocnicích, spravována odborníky — dětskými lékaři. Zvláště důležitá jsou tato oddělení v průmyslových střediscích anebo v městech vzdálených od středisk s dětskými nemocnicemi a klinikami.

5. Léčebná oddělení pro děti křivičné v útlém věku, jejichž včasné léčení značně zmenší počet zmrzačených a později nevyléčitelných. — Léčebná oddělení pro děti tuberkulosní v útlém věku, které pro svůj věk vyžadují vedle péče léčebné i zvláštní péče ošetrovací i výchovné. — Rekonvalescentní oddělení pro děti do 3 let, které po vyléčení nejsou zdravotně dosud tak zabezpečeny, aby mohly být odevzdány do vlastní rodiny nebo do péče cizí rodiny.

6. Výchovnou činnost mezi matkami bylo by možno konati společně vydáváním vzorných působivých letáčků, plakátů, brožur, diapositivů, filmů a pod. — Podpůrnou činnost třeba účelně upravití propůjčováním putovních souprav k porodu, souprav pro kojence, zásobováním zdravým mlékem a pod.

Speciální léčebná i rekonvalescentní oddělení pro děti v útlém věku dlužno zřizovati jediné podle návrhů lékařů odborníků. Z důvodů léčebných, hygienických, technických, administrativních i úsporných bude nutno zřizovati speciální oddělení při větších ústavech. Bezvadný provoz musí být zaručen přiměřeným vybavením, odbornou lékařskou správou a odborně kvalifikovaným personálem ošetrovatelským.

Toto jsou nejpotřebnější a nejaléhavější zařízení v péči o matky a kojence na Moravě, která je třeba z prostředků veřejných i dobrovolných postupně co nejdříve uskutečňovati. Z těchto požadavků nelze sleviti, nemají-li být moravské děti v nejtěšším věku ohrožovány a vydány na pospas smrti, nemoci, zanedbání a zmrzačení. Soustavnou péči o děti v útlém věku nutno rozšířiti na děti do 6 let a zajistiti, aby péče tato plnila úkoly péče preventivní, dbala péče léčebné a všimala si poměrů sociálních. Péče ústavní i veřejná péče mimo ústavní musejí se vyvíjeti v naprosté souvislosti a vzájemně se doplňovati. V praktické péči o matky i děti dlužno zdůrazňovati momenty výchovné a co nejméně porušovati vzájemný vztah matky a dítěte, vztah dítěte k rodině. Úroveň činnosti může být zabezpečena jediné účastí odborníků lékařů i sociálních pracovníků a odborně vyvířeného personálu.

Úzká spolupráce dobrovolné péče o matky a kojence s orgány sociálního pojištění je v zájmu účelné péče žádoucí. Společná

a vzájemná práce přispěje ke zvýšení hygienické úrovně pojištěnců a jejich rodin a splní poslání péče preventivní, která je stejně důležitá a namnoze ještě důležitější nežli péče léčebná. Navržený pracovní program je zpracován s těchto hledisek. Uskutečnění návrhu rozvrženo na dvě pětiletí 1926—1930, 1931—1935. Je doplněn schematickými rozpočty nákladů zařizovacích a udržovacích.

8. Poznámky a vysvětlivky k připojenému rozpočtu zařizovacích a udržovacích nákladů péče o matky a kojence na Moravě.

Péče o matky a kojence je na Moravě obstarávána dosud hlavně ochotou dobrovolných pracovníků za nedostatečné podpory z veřejných prostředků. Je obstarávána úryvkovitě a neúplně. Za dnešních podmínek nemůže být ani trvale udržena, ani ve své činnosti prohloubena. Zachovati a zdokonaliti stávající zařízení předpokládá nezbytně určitého zabezpečení nákladů zařizovacích a udržovacích. Přehled zařízení pro péči o matky a kojence obsažen je v příloženém seznamu a s hlediska teritoriálního naznačen na příložené mapce. Připojený rozpočet navržen je schematicky pro celou zemi. Při uskutečňování navrženého programu musí být zvolen postup, který by zabezpečil především to, co bylo již zřízeno, zejména v krajích nejvíce ohrožených (vysoká dětská úmrtnost, úmrtnost tuberkulosou a p.).

Rozpočet obsahuje dvě kapitoly: I. náklady zařizovací, II. náklady udržovací. Náklady zařizovací jsou dočasné, položka na doplnění zařízení stávajících poraden byla by vyčerpána v pěti letech ročními náklady po 96.000 Kč, položka na zařízení nových poraden byla by vyčerpána v 10 letech ročními náklady po 120.000 Kč.

Na Moravě zřízeno je dosud 160 poraden, z nichž převážná většina je nedostatečně vybavena a činnost jejich udržována jediné dobrovolnými pracovníky. Je nutno postupně doplniti zařízení těchto poraden a reorganisovati je tak, aby plně vyhovovaly požadavkům na ně kladeným. Podle příloženého rozpočtu bylo by možno postupně doplniti zařízení a provésti reorganizaci. Doplnění zařízení a reorganizace stávajících poraden je projektováno na pět, zřizování nových poraden na 10 let.

Ze stávajících 160 poraden byla by v nejbližším pětiletí ročně $\frac{1}{3}$ poraden doplněna v zařízení nákladem 3000 Kč na 1 poradnu, $\frac{1}{5}$ byla by reorganisována udržovacím nákladem 6000 Kč na 1 poradnu. Ostatní poradny byly by přechodně udržovány, než bude provedena reorganizace, udržovacím nákladem 3000 Kč na 1 poradnu ročně. Nové poradny zřizovány by byly ihned na vyšší úrovni ročním nákladem 6000 Kč na poradnu.

Rozvrhneme-li zabezpečení stávajících poraden na pět roků, jeví se postupné uskutečňování asi takto: Započneme-li v r. 1926, doplníme v tomto roce zařízení 32 poraden, t. j. $\frac{1}{5}$ poraden, ná-

kladem 96.000 Kč. V letech 1926—1930 bylo by tedy každoročně čerpáno 96.000 Kč na doplnění zařízení poraden z celkové prelimitované položky 480.000 Kč, která by byla v r. 1930 zplna vyčerpána.

Vydržovací náklady na zařízení již poradny rozvrhujeme opět na pětiletí. Každého roku bylo by třeba reorganisovati a zabezpečiti zplna $\frac{1}{5}$ poraden a to nákladem 192.000 Kč a ostatní již dříve zřízené poradny zabezpečiti aspoň částečně minimálním nákladem po 3000 Kč na jednu poradnu, aby mohly zachovány býti v provozu.

Zřizování nových poraden v celkovém počtu asi 200 podle zdravotních obvodů rozvrhujeme na 10 let tak, že by každým rokem, počínajíc r. 1926, zřízeno bylo 20 poraden nákladem 120.000 Kč, čímž by v r. 1935 vyčerpána byla poslední desetina prelimitované položky 1.200.000 Kč.

Vydržování nových poraden rozvrhujeme na 10 let, aby v každém roce, počínajíc rokem 1926, zřízeno bylo 20 nových poraden nákladem 120.000 Kč. Každého roku byl by vydržovací náklad na nově zřízené poradny zvyšován o 120.000 Kč a v roku 1935 dovršil by 1.200.000 Kč. Konečný náklad na vydržování 360 poraden na Moravě dovršen byl v r. 1935 nákladem 2.160.000 Kč.

Náklad zařizovací na doplňování již vybudovaných a zřizování nových poraden v jednotlivých letech v pětiletí 1926—1930 činil by každoročně 96.000 Kč na doplnění zařízení 32 stávajících poraden a 120.000 Kč na zařízení 20 nových poraden, celkem 216.000 Kč. V pětiletí 1931—1935 připadalo by ročně na zařízení nových poraden 120.000 Kč.

Na vydržování reorganisovaných i nově zřízených poraden bylo by třeba v pětiletí 1926—1930:

1. V r. 1926 na vydržování 32 reorganisovaných poraden 192.000 Kč, na vydržování 128 poraden dosavadních 384.000 Kč, na vydržování nově zřízených 20 poraden 120.000 Kč, celkem na vydržování poraden v r. 1926 696.000 Kč.

2. V r. 1927 na vydržování 64 reorganisovaných poraden 384.000 Kč, na 96 dosavadních poraden 288.000 Kč, na 20 poraden zřízených v minulém roce 120.000 Kč a na 20 poraden nově zřízených 120.000 Kč, celkem 912.000 Kč.

3. V r. 1928 na vydržování 96 reorganisovaných poraden 576.000 Kč, na 64 dosavadních poraden 192.000 Kč, na 40 poraden zřízených v minulých dvou letech 240.000 Kč a na 20 nově zřízených poraden 120.000 Kč, celkem 1.128.000 Kč.

4. V r. 1929 na vydržování 128 reorganisovaných poraden 768.000 Kč, na 32 dosavadních poraden 96.000 Kč, na 60 poraden zřízených v minulých třech letech 360.000 Kč, na 20 nově zřízených poraden 120.000 Kč, celkem 1.344.000 Kč.

5. V r. 1930 na vydržování 160 reorganisovaných poraden 960.000 Kč, na vydržování 80 nově zřízených poraden v minulých čtyřech letech 480.000 Kč a na vydržování 20 nově zřízených poraden 120.000 Kč, celkem 1.560.000 Kč.

V letech 1931—1935 zvyšoval by se vydržovací náklad každého roku o 120.000 Kč na vydržování 20 nově zřízených poraden, takže by v r. 1935 dovršen byl na Moravě plný počet poraden celkem 360 a pravidelný roční vydržovací náklad na poradny 2.160.000 Kč.

Rodinné kolonie pro kojence a batolátka je naléhavě třeba zříditi v nejbližších letech a to po 1 rodinné kolonii v každé budoucí župě. Dosud zřízena je jediná kolonie. V období 1926—1929, počínajíc r. 1926, zřízena by byla každého roku i další rodinná kolonie, takže by náklad vydržovací zvyšoval se každého roku o 36.000 Kč a v r. 1929 vydržovací náklad dovrší 180.000 Kč. Rodinná péče pro kojence a batolátka, t. j. pro děti do 3 let je poměrně nákladnější, nežli rodinná péče pro starší děti. Je tím nákladnější, čím v útlejším věku děti umísťujeme, poněvadž dítě v tomto věku vyžaduje zvláštní péče, ošetření a výživy, nemá-li propadnouti onemocnění nebo předčasnému úmrtí.

Rozpočet zpracován je na těchto zásadách: 1. Náklady zařizovací nutno hraditi z prostředků veřejných, t. j. z prostředků státu, země, okresu a z prostředků sociálního pojištění.

2. Náklady vydržovací na poradny pro matky a kojence, pokud jde o osobní náklad na lékaře a sociální pracovnice, nutno hraditi z prostředků veřejných a vzhledem k budoucímu župnímu zřízení a zřízení okresních zastupitelstev rozdělití poměrně na bedra státu, autonomních celků a sociálního pojištění. Ustanovení sociálních pracovnic projektováno je tak, že každá pracovnice byla by pověřena průměrně vedením 4—5 poraden. Počet poraden, svěřených 1 pracovnici, bylo by nutno upravovati podle místních poměrů, podle počtu obyvatel, podle rozlehlosti a schůdnosti okresu a pod. V období 1926—1930 bylo by třeba ustanoviti každého roku asi 10 až 12 sociálních pracovnic.

3. Náklady věcné na vydržování poraden pro matky a kojence (místnosti, otop, světlo) nutno získati u obcí.

4. Náklady na podpůrnou činnost matek a maličkových dětí třeba získati z prostředků dobrovolných (sbírky, dary atd.).

5. Vydržovací náklady na odborné rodinné kolonie v jednotlivých župách bylo by nutno přenést z poloviny na náklad země (později žup), která podle zákona domovského a chudinského je povinna prováděti péči nalezineckou. Polovici úhrady bylo by nutno získati od zemského výboru asi ve výši 840 Kč na dítě ročně, ostatní náklad obstarával by se částečně z příspěvků obcí, částečně z příspěvků péče dobrovolné.

Celkový rozpočet zahrnuje náklady zařizovací a konečné číslice ročních nákladů vydržovacích. Rozpočet podrobný je schématicky rozvržen na jednotlivé roky desítiletí 1926—1935.

**9. Rozpočet
nákladů zařizovacích a vydržovacích péče o matky a kojence
na Moravě.**

I. Rozpočet zařizovací:

1. Doplnění zařízení 160 již působilých poraden pro matky a kojence à Kč 3.000.— Kč 480.000.—
 2. Zřízení 200 nových poraden pro matky a kojence (čekárna i ordinace) à Kč 6.000.— Kč 1.200.000.—
 3. Útulky k přechodnému umístění matek s kojenci zahrnuté jsou v rozpočtu rodinné péče v rozpočtu nákladů zařizov. —
- Celkem zařizovací náklady na poradny pro matky a kojence na Moravě Kč 1.680.000.—

II. Rozpočet vydržovací:

- A. Poradny pro matky a kojence:**
1. Vydržování 160 dosavadních poraden pro matky a kojence; osob. náklad na jednu poradnu ročně à Kč 6.000.— Kč 960.000.—
(na lékaře 2.400 Kč, na soc. pracovníci 3600 Kč)
 2. Osobní náklad na vydržování projektovaných 200 poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 1.200.000.—
 3. Věcný náklad (místnost, otop, světlo) uhradí obec —
 4. Náklad na činnost podpůrnou obstarán bude z prostředků dobrovolných —
- Vydržování 360 poraden pro matky a kojence celkem à Kč 6.000.— Kč 2.160.000.—
- B. Rodinné kolonie a rodinná péče:**
1. Vydržování 5 projektovaných odborných kolonií pro kojence a batolátka po 20 dětech v jednotlivých župách; náklad na umístění 1 dítěte 150 Kč měs., na 100 dětí ročně Kč 180.000.—
 - Vydržování rodinných kolonií celkem Kč 180.000.—
 2. Volná rodinná péče, hlavně umisťování dětí za vlastní ve

věku do 3 let v počtu asi 40 dětí ročně —

3. Útulky k přechodnému umístění matek s kojenci zahrnuté jsou v rozpočtu rodinné péče v nákladu na vydržování okresních dětských domovů —

Souhrn konečných nákladů vydržovacích:

1. Poradny pro matky a kojence Kč 2.160.000.—
 2. Vydržování 5 odbor. rodinných kolonií pro kojence a batolátka Kč 180.000.—
- Celkem Kč 2.340.000.—

**Rozpočet
nákladů zařizovacích a vydržovacích péče o matky a kojence
na Moravě.**

Podle jednotlivých let v období 1926—1935.

Rok 1926.

I. Náklady zařizovací:

1. Na doplnění zařízení 32 trvalých poraden pro matky a kojence à Kč 3.000.— Kč 96.000.—
 2. Na zařízení 20 nových poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
- Celkem Kč 216.000.—

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 32 reorganizovaných poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 192.000.—
 2. Na vydržování 128 trvalých poraden pro matky a kojence à Kč 3.000.— Kč 384.000.—
 3. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
- Celkem Kč 696.000.—
4. Na vydržování 2 odborných rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 72.000.—
- Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1926 Kč 768.000.—

Rok 1927.

I. Náklady zařizovací:

1. Na doplnění zařízení 32 trvalých poraden pro matky a

kojence	à Kč 3.000.—	Kč 96.000.—
2. Na zařízení 20 nových poraden pro matky a kojence . . .	à Kč 6.000.—	<u>Kč 120.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 216.000.—</u>

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 64 reorganiso- vaných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	Kč 384.000.—
2. Na vydržování 96 trvajících poraden pro matky a kojence	à Kč 3.000.—	Kč 288.000.—
3. Na vydržování 40 nově zříze- ných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	<u>Kč 240.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 912.000.—</u>
4. Na vydržování 3 rodinných kolonií pro kojence a batolátka	à Kč 36.000.—	<u>Kč 108.000.—</u>
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v roce 1927		<u>Kč 1,020.000.—</u>

Rok 1928.

I. Náklady zařizovací:

1. Na doplnění zařízení 32 trva- jících poraden pro matky a kojence	à Kč 3.000.—	Kč 96.000.—
2. Na zařízení 20 nových pora- den pro matky a kojence . . .	à Kč 6.000.—	<u>Kč 120.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 216.000.—</u>

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 96 reorganiso- vaných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	Kč 576.000.—
2. Na vydržování 64 trvajících poraden pro matky a kojence	à Kč 3.000.—	Kč 192.000.—
3. Na vydržování 60 nově zříze- ných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	<u>Kč 360.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 1,128.000.—</u>
4. Na vydržování 4 odbor. ro- dinných kolonií pro kojence a batolátka	à Kč 36.000.—	<u>Kč 144.000.—</u>
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1928		<u>Kč 1,272.000.—</u>

Rok 1929.

I. Náklady zařizovací:

1. Na doplnění zařízení 32 trva- jících poraden pro matky a
--

kojence	à Kč 3.000.—	Kč 96.000.—
2. Na zařízení 20 nových pora- den pro matky a kojence . . .	à Kč 6.000.—	<u>Kč 120.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 216.000.—</u>

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 128 reorgani- sovaných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	Kč 768.000.—
2. Na vydržování 32 trvajících poraden pro matky a kojence	à Kč 3.000.—	Kč 96.000.—
3. Na vydržování 80 nově zříze- ných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	<u>Kč 480.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 1,344.000.—</u>
4. Na vydržování 5 odbor. rodin- ných kolonií pro kojence a ba- tolátka	à Kč 36.000.—	<u>Kč 180.000.—</u>
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1929		<u>Kč 1,524.000.—</u>

Rok 1930.

I. Náklady zařizovací:

1. Na doplnění zařízení 32 trva- jících poraden pro matky a kojence	à Kč 3.000.—	Kč 96.000.—
2. Na zařízení 20 nových pora- den pro matky a kojence . . .	à Kč 6.000.—	<u>Kč 120.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 216.000.—</u>

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 160 reorgani- sovaných poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	Kč 960.000.—
2. Na vydržování 100 nově zří- zených poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	<u>Kč 600.000.—</u>
	Celkem . . .	<u>Kč 1,560.000.—</u>
3. Na vydržování 5 odbor. rodin- ných kolonií pro kojence a ba- tolátka	à Kč 36.000.—	<u>Kč 180.000.—</u>
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1930		<u>Kč 1,740.000.—</u>

Rok 1931.

I. Náklady zařizovací:

1. Zřízení 20 nových poraden pro matky a kojence	à Kč 6.000.—	Kč 120.000.—
---	--------------	--------------

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 260 v minulých letech zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 1,560.000.—
2. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
Celkem Kč 1,680.000.—
3. Na vydržování 5 rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 180.000.—
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1931 Kč 1,860.000.—

Rok 1932.

I. Náklady zařizovací:

1. Zřízení 20 nových poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 280 v minulých letech zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 1,680.000.—
2. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
Celkem Kč 1,800.000.—
3. Vydržování 5 odbor. rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 180.000.—
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1932 Kč 1,980.000.—

Rok 1933.

I. Náklady zařizovací:

1. Zřízení 20 nových poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 300 v minulých letech zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 1,800.000.—
2. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
Celkem Kč 1,920.000.—

3. Na vydržování 5 odborných rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 180.000.—
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1933 Kč 2,100.000.—

Rok 1934.

I. Náklady zařizovací:

1. Zřízení 20 nových poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 320 v minulých letech zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 1,920.000.—
2. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
Celkem Kč 2,040.000.—
3. Na vydržování 5 odborných rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 180.000.—
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1934 Kč 2,220.000.—

Rok 1935.

I. Náklady zařizovací:

1. Zřízení 20 nových poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—

II. Náklady vydržovací:

1. Na vydržování 340 v minulých letech zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 2,040.000.—
2. Na vydržování 20 nově zřízených poraden pro matky a kojence à Kč 6.000.— Kč 120.000.—
Celkem Kč 2,160.000.—
3. Na vydržování 5 rodinných kolonií pro kojence a batolátka à Kč 36.000.— Kč 180.000.—
Vydržovací náklady na péči o matky a kojence v r. 1935 Kč 2,340.000.—

Závěr.

Z předloženého návrhu je zřejmo, že péče o matky a kojence, ačkoliv je základem veškeré péče o mládež, je v našich zemích nestejněmárně obstarávána. Je třeba docílití určité rovnováhy mezi pracovními oblastmi jednotlivých zemí; úměrně rozdělití a zabezpečití finanční prostředky, přijatí jednotný pracovní program, pracovní metody i tempo práce přizpůsobití poměrům. Je faktem, že péče o matky a kojence je na Moravě velmi nedostatečně vybavena a spočívá zde hlavně na bedrech dobrovolných korporací.

Od let osmdesátých soustřeďuje se na Moravě veřejná péče o mládež na děti starší a děti ve věku do 3 let jsou téměř vylučovány. Nebyly a nejsou přijímány skoro do žádných veřejných ústavů ani do rodinných kolonií zřízených a vydržovaných zemským výborem. Nadační místa zemského výboru, jichž je na Moravě v ústavech a v koloniích celkem 799, určena jsou pro normální děti ve věku od 3 do 14 let. V zemském chlapeckém sirotčinci je celkem 120 míst vyhrazeno vesměs hochům ve věku od 6—14 let. Soukromých ústavů pro normální děti je na Moravě 79 a mají asi 2635 míst pro děti ve věku od 3—14 let. Menší děti přijímou se i do soukromých ústavů jen výjimečně a v ojedinělých případech. Dotace zemského výboru činí na jedno dítě měsíčně v ústavech 60 Kč, v rodinných koloniích 55 Kč; příspěvky obcí činí obyčejně 20 Kč. Pro děti do tří let není tedy míst ani v rodinných koloniích a není ani z veřejných prostředků zabezpečena úhrada na jejich případné umístění v péči soukromé.

Téměř veškerá péče o matky a děti v útlém věku je prováděna naprosto nedostatečně, postrádá ústavních zařízení, nemá odborně kvalifikovaného personálu, činnost poraden není finančně zabezpečena. Zdravé děti přicházejí na svět, aby bez náležité péče a ochrany propadly zkáze, a jako nemocní, nevyčísitelně choří, zmrzačelí, dočasně nebo trvale finančně zatížily obce, země, stát. — Za tyto promarněné síly a schopnosti životní jsme zodpovědní všichni.

Poměry v jiných státech přesvědčují nás, že kulturně vyspělí národové uvádějí vesměs soustavnou péči o matky a kojence jako velmi významného činitele v ochraně zdraví národa, lidu a uznávají vděčně dobro, které tato uvědomělá péče přinesla nejširším vrstvám v jejich státech. Republika rakouská i v nejtěžších dobách zachovala v celém rozsahu dobře vybudovanou síť poraden i dokonalou péči ústavní za podpory státu, zemí a nemocenských pokladen. Německo na základě zkušeností rozšířilo pojištění pro případ mateřství v rámci nemocenského pojištění tak, že výhod pojištění poskytuje jednak pojištěnkám, jednak manželkám a družkám pojištěnců i když nejsou pojištěny, ale i všem nemajetným ženám, které pojištění nepodléhají. Toto pojištění pro případ mateřství poskytuje: pomoci při porodu, podpory v těhotenství a v šestinedělí, výbavné pro dítě a prémie za kojení. Dávky upraveny jsou zvláštním říšským záko-

nem, pojištěnkám poskytují je pojišťovny a na úhradu dávek rodinným příslušnicím přispívá z poloviny stát; náklady na podporu v mateřství nemajetným ženám hradí stát cele. Účelně organizovanou péči o matky a kojence nalézáme zejména v severních státech evropských, v Anglii, ve Francii, v Americe a j.

Je povinností všech povoláných činitelů působiti k tomu, aby i u nás zákonných i dobrovolných možností využito bylo v péči o matky, kojence a batolátka nejúčelněji a nejhospodárněji nejen ve prospěch současníků, ale i pro dobro generací budoucích.

Předložený návrh nabádá k úvaze a předkládá k diskusi řadu námětů, které vplynuly z praktické zkušenosti. Nestaví nezvratných zásad ani nezměnitelných programů, zjišťuje, srovnává, hledá nejspolehlivější směry a nejbližší cíle. Cesty mohou býti rozličné. Cílem je přispěti k ukáznění, prohloubení, sjednocení a k zabezpečení nejradostnějšího a nejdůležitějšího oboru v péči o mládež na Moravě.

B. Péče rodinná.

(O normální mládež do 18 roků.)

1. Pojem, ideové principy, zásady a cíle rodinné péče o mládež.

Východiskem je zásada, že základní sociologickou jednotkou je rodina. Zdravá rodina (tělesně, duševně a mravně) je základem obce, národa, státu. Všem těmto činitelům musí záležeti na tom, aby úroveň zdravého rodinného života byla zabezpečena a ochráněna. Ústavní listina republiky československé výslovně v § 126. zákona z 29. února 1920 č. 121 praví: »Manželství, rodina a mateřství je pod zvláštní ochranou zákonů.« Brání-li se stát zákonnými opatřeními rozrušování této své základní jednotky, činí tak právem v zájmu zdárného života a vývoje celku. Řadou sociálních zákonů, jimiž zabezpečuje chudým rodinám existenční minimum, sleduje též cíl.

Úkolem rodiny je vychovati z dětí zdravé občany, kteří by založili řádnou rodinu. Dnešní doba vlivem války, hospodářských poměrů a i z důvodů lidského egoismu má známky krise rodinného života. Je mnoho rodin, jimž vlastní smysl a účel rodiny je neznám, takže nedovedou neb nechťejí plnit své povinnosti k dětem. Velký počet dětí, po válce zvláště, vyrůstá v poměrech rodinné otupělosti, mravní ohroženosti a rovněž do tisíců jde počet dětí osiřelých a opuštěných. Podle sčítání, provedeného Českou zemskou péčí o mládež v Brně k 1. říjnu 1921 bylo napočítáno na Moravě 39.267 normálních českých dětí ve věku od 1—18 roků zvláštní ochrany a péče potřebných (mravně vadných a ohrožených, notoricky týraných, vykořisťovaných od rodičů neb pěstounů, opuštěných, sirotků úplných i polosírotků a jiných), t. j. v poměru k počtu českého obyvatelstva na Moravě 1·9%, čili že na každých 44 obyvatel připadá 1 takové dítě.

Všem odpovědným činitelům musí býti v zájmu budoucnosti národa a státu jasno, jaké jsou příčiny krise rodinného života, kterými cestami má jí býti čeleno a jak nutno se postarati o výchovu dětí, odkázaných na veřejnou péči. Účelně organizovaná péče o mládež, jak ji provádí Zemská péče na Moravě, která chce býti pomocným orgánem veřejné správy, vidí svůj úkol jednak v práci preventivní, jednak represivní.

Preventivní péči rodinnou možno prováděti vhodnou formou propagačně výchovnou, při níž by šlo hlavně o ujasnění smyslu rodinného života lidem dospělým a dospívajícím se zvláštním zřetelem k dítěti jako budoucnosti národa.

V péči represivní, při níž jde o výchovu sirotků, dětí opuštěných a ohrožených, nutno uvážiti hlavně dvě otázky, a to: jednak otázku, jaká forma výchovné péče pro tyto děti je nejlepší a jednak jaká forma z hlediska hospodářského je pro náš malý stát neúčelnější.

Prvá otázka rozřešena jest sama sebou zásadou v prvním odstavci výtčenou, t. j. že každé dítě má vyrůstat v prostředí rodinném. Není-li rodiny vlastní, nutno nahradit dítěti rodinné prostředí v rodině cizí. Ústavní péče pro žádné dítě normální se nehodí a když v nezbytné nouzi nebo z důvodů praktických musíme počítati v péči o mládež s tímto útvarem, pak dlužno zdůrazniti, aby toto umělé zařízení v každém případě blížilo se rodinnému životu.

Na druhou otázku, jejíž základní moment je rázu hospodářského, lze odpověděti teprve po zjištění aspoň přibližného počtu dětí, na veřejnou péči odkázaných a srovnáním této potřeby s dosavadní úhradou.

Podle vpředu zmíněného sčítání bylo v roce 1921 z celkového počtu dětí 39.267 dětí potřebných zvláštní péče a ochrany:

- a) mravně zpustlých 1578,
- b) zanedbaných 2503,
- c) týraných a vykořisťovaných 2076,
- d) opuštěných 1130,
- e) nemanželských 3447,
- f) sirotků úplných 3603,
- g) polosírotků po matce 3396,
- h) polosírotků po otci 20.818,
- ch) ostatních 714.

Odečteme-li vůbec děti sub a) mravně zpustlé, jež vlastně patří do kategorie dětí abnormálních, a dále děti sub h) polosírotky po otci, u nichž pravděpodobně nepřichází v úvahu cizí péče, zůstane 12.759, jež by z valné části vyžadovaly výchovy na veřejný účet. Pro normální poměry nelze však ani s touto číslicí počítati jako průměrem, ježto musíme jednak počítati s tím, že mezi sirotky je 1.409 válečných, jež v normálních dobách odpadnou, jednak u ostatních kategorií dětí dlužno bráti v úvahu poměry válečné a poválečné s mravní a sociální bídou, jež velmi mnohé rodiny rozrušila a které v normálních dobách rozhodně se zmenší. Avšak i mezi sirotky a dětmi nemanželskými bude značný počet takových, jež nebude třeba vychovávat na veřejný náklad a u nichž stačí tak zv. péče nepřímá: ochrana právní a dozor.

Z těchto důvodů počítá Čzpm. s cifrou o $\frac{2}{3}$ nižší než ve statistice uvedeno, t. j. se 3.000—4.000 dětí ve věku od 1—18 roků, jejich výchovu by v normálních dobách trvale měla zabezpečiti.

Pro tuto cifru by mluvila i čísla dosavadní samozřejmě nedostatečné úhrady, jež v abnormálních letech poválečných při velmi nedostatečné organizaci činí celkem 3045 umístěných dětí, z nichž se nalézá v domovech a ústavech 2021 a v rodinné péči koloniální a volné 1024. Ve velkých ústavech kasárnického typu bylo z tohoto počtu umístěno 1142 dětí. Uvážíme-li, že péče rodinná není účelně organizována ještě v celé řadě okresů, možno číslici 3—4 tisíce

ochrany potřebných dětí považovati v normálních dobách skoro bezpečně za základ.

Na tomto místě sluší zmíniti se o vývoji a stavu péče o sirotky. Děti tyto byly odedávna předmětem pozornosti široké veřejnosti. U nich vlastně sociální péče o mládež má kořeny. Původní forma sirotčí péče byla rodinná (příbuzní, dobrodinci).

Křesťanství zdůrazňuje ji jako zákon nábožensko-mravní. Všecky křesťanské církve věnují otázce velikou péči. Kláštery vtiskují jí typ ústavní. Postupem doby přechází péče sirotčí v péči chudinskou jako zákonná povinnost na veřejnou správu státní (na př. v Německu, v Maďarsku), nebo samosprávní. Forma rodinná i ústavní přechází i na ně. U nás zákon ukládá ji obcím a zemí; právní ochranu svěřuje opatrovnickým a poručenským soudům. Obce konaly péči tuto podle možnosti dobře nebo špatně, podle toho, jaký smysl pro ni měly a jaké prostředky. Některá města budovala sirotčince (Brno, Prostějov, Znojmo), malé obce konaly ji formou směšnou, t. j. buď ve formě rodinné, nebo využívaly soukromých ústavů. Malé obce nestačily zpravidla finančně na úkoly zákonem jim uložené. Tu byl vždy ohled na otázku ošetřovacích nákladů. Proto ještě v nedávné době nebylo řídkým zjevem, že sirotek byl licitován a dán do výchovy tomu, kdo nejméně žádal, nebo že chodil dům od domu. Stránka výchovná často opomíjena, nebylo dozoru. Soukromá dobročinnost přirozeně nestačila, ač sirotčinců zřízeno na 40. Těmto nedostatkům snažil se před válkou odpomoci zemský výbor jednak zřízením velkého sirotčince v Rajhradě a několika desítek rodinných kolonií, jednak udělováním podpory obcím a soukromým spolkům na budování nových a udržování stávajících sirotčinců. Opatření toto, pro něž zemský výbor měl veliký smysl a několik velmi dobrých úředníků, kteří otázky sociální péče pilně studovali, bylo by jistě vedlo k plánovitému vyřešení věci. Tenkrát došel již zemský výbor k názoru, že nejlepší formou péče sirotčí je kombinace péče ústavní a rodinné. Bohužel, válka vývoj tento zarazila a po válce nebylo na dřívější práci navázáno, ježto zapracování úřední referenti odešli jinam. Od převratu nebylo se strany země v této otázce uděláno téměř ničeho, ač doba se zvýšeným sociálním smyslem a těžké poválečné poměry přímo po reformě volaly.

Skoda, že ministerstvo sociální péče ihned po převratě a po omezení zemské samosprávy nebylo ve stálém pracovním styku se zemským výborem a nepůsobilo k jeho reorganizaci v oboru péče o mládež. Opatření toto mělo by bývalo veliký význam při řešení účelně organisované péče o mládež na Moravě, neboť zemský výbor při odborném vedení mohl býti jako orgán veřejné správy bezpečnou základnou její hlavně ve směru finančním, kdyby byl po reorganizaci sirotčích spolků na Okresní péče o mládež přenesl výkon praktické péče na tyto dobrovolné organisace a plánovitě je podporoval.

Od roku 1920, kdy na Moravě došlo k reorganizaci sirotčích spolků na Okresní péče o mládež, podle jejichž stanov přísluší péče

normální okresům, počíná do této otázky zasahovati intensivně Zemská péče. Poválečné poměry s velikým počtem dětí, jichž statistiku v témže roce provádí, nutí k plánovitému celkovému řešení. Čzpm. zřizuje proto zvláštní pracovní rodinný odbor, jenž pověřen studiem otázky. Sbírají se zkušenosti o umisťování dětí v rodinách a ústavech. Přichází se k závěru, že první způsob se daří všude tam, kde věnuje se co největší péče výběru rodin a přípravě dítěte a stálému dozoru nad oběma, druhý, když typ ústavu je rázu rodinného, ježto velké ústavy při sebe lepším vedení odcizují dítě rodinnému životu, zvykají životu kasárnickému, nesamostatnosti atd. Zjišťuje se, že velká většina obcí není s to finančně vyhověti úkolům, uloženým jim domovským zákonem, že je proto třeba úkol řešiti v rámci větší teritoriální jednotky, t. j. v rámci soudního okresu.

Přišlo se k názoru, že budování a udržování velkých ústavů je na naše poměry drahé, že ústavní péče nestačila by celkové potřebě, na druhé straně však je nedostatek ústavů pro děti abnormální, pro něž by se hodily dobře velké sirotčince. Teritoriální rozdělení ústavů nevyhovuje zásadě účelnosti, neboť některé okresy mají sirotčinců nadbytek, některé 3 i více, na př. Brno, Olomouc, Ostrava, Kojetín, kdežto velká většina jich postrádá. Byla učiněna řada praktických zkoušek (Břeclav, Hustopeče, Brno, Hradiště, Strážnice, Bučovice), jež dokázaly, že lze prováděti účelnou péči o normální mládež osířelou podle těchto zásad:

1. že nejvhodnější forma její je kombinace ústavní péče rodinné s péčí koloniální a volnou rodinnou péčí,
2. že teritoriální jednotkou má býti soudní okres,
3. že musí býti prováděna kvalifikovanými silami,
4. že ji lze nejlépe konati pod titulem dobrovolných institucí (Okresních péčí o mládež) s podmínkou, když veřejná správa zabezpečí základní existenci potřebných zařízení.

Návrh Čzpm. sleduje hlavně myšlenku, docíliti pevné práce a zabezpečení dosavadní dobré práce svých okresních organisací. Bude-li za normálních let počet dětí snížen, sníží se i náklady udržovací, bude-li vyšší, je jisto, že účelně organisované péči rodinné (jak výsledky z roku 1924 svědčí, přes 500 dětí zdarma umístěno) snadněji pak se podaří obsáhnouti větší počet dětí než uvedeno.

Druhý a neméně důležitý cíl sleduje Čzpm. svým plánem v tom, že by bylo zabráněno plýtvání těžce nastřádanými penězi na veliké budovy a jich udržování, jak jsme téměř denně svědky v dnešní době, kdy vzniká, a často za podpory státních a veřejných orgánů, zbytečný ústav jeden za druhým.

Výslovně budiž podotčeno, že zvláště veliký význam by organisace tato měla pro sociální pojištění, jež v praxi musí počítati se zařízeními pro děti po zemřelých pojištěncích, na něž pamatuje zvláštními sirotčími důchody.

2. Návrh organizace rodinné péče na Moravě.

Jednotkou v organizaci byl by soudní okres. Každý okres podle plánu Čzpm. postará se o praktickou individuální péči nejméně 40 dětí, což znamená při 79 Okresních péčích na Moravě 3200 dětí.

K naplnění tohoto úkolu vydržovala by každá Opm. o k r e s n í d ě t s k ý d o m o v rodinného typu, nejvýš však pro 15 dětí. Domov přijímá každé normální dítě ochrany potřebné a má za úkol připravit je do rodinné péče. Doplnkem je podle potřeby 1—3 rodinné kolonie po 10 dětech a tak zv. volná rodinná péče, t. j. umísťování dětí zdarma u pěstounů nebo za vlastní. — Domov veden je kvalifikovanou pěstovnou s platem Kč 4000 ročně, již k ruce je pomocnice s platem Kč 1800 ročně (u obou včetně nemocenského a pensijního pojištění). Jiných osobních nákladů v domově není. — Vydržovací náklady na jedno dítě činí měsíčně Kč 200, čili Kč 2400 ročně. Celkové náklady vydržovací jednoho domova činily by ročně při 15 dětech Kč 36.000.

Okresních dětských domovů funguje na Moravě již 32 a zařízení se 12, takže v roce 1926 bude jich pracovat již 44. Zbývá vybudovati je ještě v 35 okresích. V roce 1926 bude zabezpečeno v domovech na 660 dětí, při naplnění celého plánu obstaraly by výchovu 1200 dětí. (V roce 1924 pečovaly Opm. o 450 dětí v domovech.)

Rodinných kolonií na Moravě funguje dnes ve správě Okresních péčí na 40, kromě 4 odborných, a zabezpečují na 515 dětí. Česká zemská péče projektuje doplnění sítě rodinných kolonií na Moravě na 160, takže by postupně jednotlivé Okresní péče podle potřeby je zřizovaly. Celkem tímto způsobem by bylo zabezpečeno 1600 dětí.

Konečně počítá Čzpm. s velmi důležitým prostředkem sociální péče, t. j. s tak zvanou volnou rodinnou péčí, kdy zdravé děti, zejména však v útlém věku, umísťují se do rodin zdarma nebo za vlastní. Účelná organizace musí s tímto prostředkem počítati, ježto zpravidla znamená úplné zaopatření osiřelého dítěte a velikou úsporu národohospodářskou. Bylo vadou dosavadní péče, zvláště sirotčinecké, že sirotčince nechtěly se zbaviti z přílišné lásky k dětem těchto v útlém věku, čímž promeškala se příhodná doba pro umístění. Při provádění volné rodinné péče klademe zvláštní důraz na nejvyšší svědomité vyhledání a vyšetření poměrů dětí i pěstounů, kterážto stránka dosud byla opomíjena a byla jednou z příčin, proč péče tato se nedařila.

Proto Zemská péče úkol tento hodlá svěřovati pouze silám kvalifikovaným a to pěstovnkám v domově a sociálním pracovnícím, jichž předběžnou, jakož i další výchovu by měla stále na zřeteli. Volnou rodinnou péčí chce Čzpm. zabezpečiti v každém okrese 5 dětí, na celé Moravě tudíž 400 dětí. (V roce 1924 umístěno takto Okresními péčemi 509 dětí.)

Celkem bylo ke dni 31. prosince 1924 v péči okresních organizací v domovech, koloniích a volné rodinné péči 1474 dětí.

Podle tohoto plánu Zemská péče počítá s tím, že celá rodinná péče je organismus nedělitelný, t. j. že domov, rodinné kolonie i volná rodinná péče tvoří jedno tělo a vzájemně se doplňují.

Pomocným orgánem rodinné péče by byl katastr sociální, generální poručenství a kancelář Opm. Výměnu mezi okresy doplňuje ústřední zemský katastr dětí a pěstounů při Čzpm. (později při župních organizacích).

Finanční stránka návrhu.

S hlediska hospodářského odůvodňujeme připojený plán následujícím srovnáním:

1. Kdybychom měli pro 3200 dětí zbudovati vychovávací ústavy tak, že bychom se proti všem sociologickým a pedagogickým zásadám rozhodli pro ústavy o 100 dětech, potřebovali bychom na vybudování 1 takového sirotčince nejméně Kč 1,500.000. Tedy jen investiční program by vyžadoval při 32 ústavách celkového nákladu 48,000.000 Kč, t. j. sumu, se kterou v našem státě při dnešní hospodářské situaci bychom sotva mohli počítati.

Vnitřní zařízení uvedených ústavů vyžádalo by si, počítáme-li na jeden nejméně Kč 100.000, celkem Kč 3,000.000.

Naproti tomu počítá Čzpm. ve svém plánu (viz připojený rozpočet a poznámky k němu) s 79 okresními domovy rodinného typu, jež by, počítáme-li již s vybudovanými 41 objekty, stály pouze Kč 7,500.000, nehledě k okolnosti, že by při nich bylo pamatováno na útulky pro matky a kojence, poradny pro matky a kojence, eventuálně poradny pro volbu povolání a úřadovny všech humánních organizací v okrese.

Vnitřní zařízení těchto domovů stálo by pouze Kč 1,350.000 (Kč 27.000 jeden).

Jeví se nám tudíž v investičním programu rozdíl 40½ mil. Kč, v nákladech zařizovacích pak rozdíl Kč 1,850.000. Celkem tudíž byl by typ velkých ústavů o Kč 12,350.000 dražší, než navrhovaný projekt Zemské péče.

2. Rovněž při propočítání nákladů vydržovacích podle plánu Čzpm. vyniká markantně otázka úspornosti:

V každém větším ústavě dlužno počítati, že ošetrovací náklady na jedno dítě činí nejméně Kč 250 měsíčně, t. j. Kč 3000 ročně. Při 3200 dětech činily by tyto náklady úhrnem Kč 9,600.000. Naproti tomu kombinovaná rodinná péče vyžadovala by ročně pouze Kč 4,444.000 při stejném počtu dětí, takže tato péče je lacinější o Kč 5,156.000. Kolik peněz by se tu dalo ušetřiti ve prospěch jiných

úkolu na poli sociální péče jen na Moravě a kolik milionů znamenalo by to v celé republice!

V tomto pojetí organisuje Zemská péče rodinnou péči na Moravě. Chce býti pomocným orgánem správy veřejné: obcí, okresů, žup, země, soudů, škol, úřadů politických a chystaného sociálního pojištění. Je si plně vědoma toho, že bez součinnosti a podpory se strany těchto činitelů nemůže naplniti odpovědný úkol, který sleduje. Dává však jmenovaným činitelům na uvážení, zdali by v jejich vlastním zájmu a v zájmu celého našeho státu nebylo možno plán provéstí.

Nynější stav praktické sociální péče o mládež je naprosto chaotický. Nekonají ji obce, jež z důvodů finančních na ni nestačí, po případě konati ji nedovedou, nekonají ji okresy, ježto na Moravě není okresních zastupitelstev, nemohou ji z nedostatku prostředků konati soudy, úřady školní neb politické a země i stát nemají ve svých rozpočtech přiměřené položky na její provádění. To, co konají dobrovolné humánní instituce místní, konfesijní neb politické, nemůže býti zváno účelnou péčí o mládež, ježto péče tato je prováděna nahodile, bez určitého plánu a ježto organisace tyto nemají potřebných finančních prostředků.

Nápravu bylo by možno zjednatí jediné semknutým postupem všech svrchu uvedených činitelů, zejména však odpovědných činitelů veřejných. Zemská péče dala by celou svoji organizaci a práci četných svých pracovníků k dispozici, kdyby země a příslušná ministerstva poskytly jí potřebné prostředky. Plán provedla by během 5 roků.

Při jeho uskutečňování počítá jednak s hmotnou podporou země a státu, jednak s morální podporou ostatních úřadů. Navrhuje, by náklady investiční a zařizovací byly hrazeny z $\frac{1}{3}$ státem, z $\frac{1}{3}$ zemí, $\frac{1}{3}$ obstaral by okres. Výjimkou by tu byly okresy menšinové, u nichž nutno počítati s vybudováním potřebných zařízení státem a zemí.

Vydržovací náklady bylo by možno téměř úplně obstarati z místních prostředků okresu, avšak je nutno po dobu, než na Moravě vejdu v život okresní zastupitelstva, aby země hradila Okresním péčím náklady osobní v domově, t. j. Kč 5800 ročně a dotovala každý okres nejméně 10 nadačnickými místy po 600 Kč ročně, což by při celkovém vydržovacím nákladě Kč 56.000 znamenalo podporu země Kč 11.800, čili asi $\frac{1}{5}$ všech vydržovacích nákladů.

3. Poznámky a vysvětlivky k připojenému rozpočtu rodinné péče na Moravě.

Rozpočet obsahuje 3 kapitoly: I. náklady investiční, II. náklady zařizovací a III. náklady vydržovací. Náklady sub I. a II. v celkové částce Kč 8.850.000 jsou dočasné, ježto Čzpm. počítá s provedením investičního a zařizovacího programu v době 5 roků. Náklady vy-

držovací od roku 1926 by postupně stoupaly až do konečné cifry Kč 4.444.000 ročně.

Rozpočet pracován je na těchto zásadách:

1. Náklady investiční nutno rozložiti na tři činitele, t. j. okres, zemi a stát, z nichž každý bude hraditi $\frac{1}{3}$. Stejně by tomu bylo s úhradou nákladů zařizovacích.

2. Náklady vydržovací ponese cele okres. Minimální existenční základnu musí však zaručiti korporace veřejná, t. j. okresní zastupitelstvo, jehož pomocným orgánem bude Opm. Ježto však Morava nemá okresních zastupitelstev, jež by jako v Čechách mohly zabezpečiti stabilitu provozu, je nutno, aby do doby, než chystaným župním zřízením dojde ke zřízení okresních zastupitelstev na Moravě, převzal úlohu jejich zemský správní výbor moravský. Tento by zaručil každé Okresní péči úhradu osobních nákladů ve výši Kč 5800 ročně a částečnou úhradu nákladů ošetřovacích, t. j. každému okresu nejméně 10 nadačnických míst po 600 Kč ročně. Celková podpora země činila by v daném případě $\frac{1}{5}$ všech vydržovacích nákladů. Ostatní $\frac{1}{5}$ uhradila by Okresní péče z místních prostředků okresu.

Ad I. Rozpočet investiční.

Jak z připojené přehledné tabulky a mapky vysvítá, je na Moravě vybudováno již 41 okresních dětských domovů. Stavební náklady v těchto okresích nepřicházejí tudíž v úvahu. V letošním roce budují se domovy ve třech okresích, v Kroměříži a Náměšti n./Osl. jako novostavby, ve Šternberku koupí a adaptací obytného domu. Z těchto 44 domovů je majetkem Opm. 31, z ostatních 13 objektů je 10 bývalých městských sirotčinců, jež příslušné obce daly neb dají k dispozici Okresním péčím se souhlasem, aby sloužily potřebám celého okresu. Tři domovy patří dobrovolným humánním institucím, s nimiž Opm. ujednaly úmluvu, že domovy budou plniti úkol okresních dětských domovů.

Zbývá tudíž na Moravě vybudovati ještě 30 okresních domovů (včetně 3 domovů, jež v letošním roce jsou ve stavbě). Celkový investiční náklad na tyto domovy činí Kč 7.500.000. Při tom počítá Čzpm. s vybudováním těchto domovů trojím způsobem a to:

a) v okresích s velkým počtem obyvatelstva (celkem 9) je nutno zbudovati domovy většího typu v průměrné ceně po Kč 300.000;

b) v 17 okresích s počtem obyvatelstva od 15.000—25.000 byly by vybudovány domovy menšího typu (jako na příklad Náměšt n./Osl.) v průměrné ceně Kč 180.000;

c) ve 12 okresích, zejména však v okresích menšinových, počítá se se zakoupením a adaptací starších vhodných objektů v průměrné ceně Kč 100.000. V okresích menšinových poměry vyžadují, aby všechny investiční náklady byly uhrazeny z jiných prostředků než místních, ježto těžko lze počítati, že by malý počet chudého českého obyvatelstva mohl opatřiti $\frac{1}{3}$ nákladů.

Uskutečnění projektu je myšleno v době 5 roků, takže každým rokem, počínaje rokem 1926 vybudovalo by se 7 domovů. Ročně bylo by tudíž potřeba Kč 1,500.000. Podle svrhu uvedeného klíče bylo by nutno, aby stát i země zařadily do svých rozpočtů v letech 1926—1930 po Kč 500.000.

Ad II. Rozpočet zařizovací.

Na vnitřní zařízení každého domova počítá se maximálně Kč 27.000. Z postavených již domovů je 12 nezařízených. Bylo by tudíž na Moravě pamatovati na zařízení 50 domovů. Z celkové částky Kč 1,350.000, již by bylo uhraditi v době 5 let, připadalo by ročně 270.000 Kč. Podle třetinového klíče měly by stát a země v letech 1926—1930 zařaditi do svých rozpočtů částku Kč 90.000 ročně na tento účel.

Ad III. Rozpočet vydržovací.

V rodinné péči počítá Čzpm. při vydržování se třemi základními organizačními prvky: 1. s okresními dětskými domovy, jichž bude na Moravě 79 (pro 15 dětí jeden) a jež zabezpečí celkem 1200 dětí;

2. s rodinnými koloniemi, jež by doplňovaly činnost domovů a z nichž by každá za vedení spolehlivého správce zabezpečila 10 dětí; na Moravě tímto koloniálním systémem by bylo umístěno ve 160 koloniích 1600 dětí;

3. s volnou rodinnou péčí, t. j. s umístováním zdravých sirotků a dětí opuštěných zdarma ve vhodných rodinách u pěstounů nebo za vlastní. Minimálně počítáme pro celou Moravu se 400 takto zabezpečenými dětmi.

Celkem zavázala by se Zemská péče se svými okresními organizacemi obstarati výchovu 3200 dětí na Moravě ročně. Průměrem na jednotlivý okres připadalo by 40 dětí, jež by byly dislokovány: 15 v dětském domově, 20 v rodinných koloniích a 5 ve volné rodinné péči.

Dnes by bylo zabezpečeno tímto systémem na Moravě (včetně domovů, jež se zřizují) ve 44 domovech 660 dětí, ve 40 rodinných koloniích 400 dětí a ve volné rodinné péči 200 dětí, tudíž celkem 1260 dětí. Skutečnost však toto číslo již překročila.

Podle přiloženého rozpočtu stálo by vydržování 79 domovů celkem Kč 2,844.000, vydržování 160 rodinných kolonií při ročním nákladu Kč 1000 na jedno dítě celkem Kč 1,600.000; volná rodinná péče je bez nákladu. Vydržovací náklady celkem při zabezpečení 3200 dětí činily by Kč 4,444.000 ročně. Průměrný roční náklad na jedno dítě činí Kč 1388, t. j. měsíčně Kč 115.

V průměrném okrese činily by celkové vydržovací náklady při 40 dětech Kč 56.000 ročně, z čehož by připadalo na vydržování domova Kč 36.000, na vydržování rodinných kolonií Kč 20.000. (Dítě v domově stojí ročně Kč 2400, v rodinné kolonii Kč 1000.)

Za nynějších poměrů, kdy takto účelně organisovaná péče o mládež není nikým téměř finančně zabezpečena, jsou odkázána na velmi nejisté příjmy z veřejné dobročinnosti a kdy domovské obce, jimž po zákonu přísluší v první řadě péče o děti, odkázané na veřejnou péči, nemohou, nedovedou nebo nechtějí péči tuto konati, po případě financovati, naskýtá se otázka, kdo vlastně v zájmu státu má plniti tyto úkoly. Okresní péče přirozeně při nejisté finanční situaci své nemohou na celý úkol stačiti. Mohly by tak učiniti jedině, kdyby aspoň určitá část těchto nákladů byla zabezpečena z fondů veřejných. Ježto obce z valné části nepřicházejí v úvahu, nezbyvá, než aby úkolu tohoto podjala se na přechodnou dobu země za podpory státu, jako činitele, jemuž po zákonu přísluší veřejná péče humánní.

Zemská péče je toho názoru, že účelně organisovaná péče rodinná dala by se prováděti na Moravě, kdyby země přispěla na vydržování okresních dětských domovů hrazením poměrně nepatrných osobních nákladů a dotováním nejméně 10 nadačních míst po Kč 600 ročně. Celkový příspěvek země na jeden okres by činil tudíž asi $\frac{1}{3}$ vydržovacích nákladů, t. j. Kč 11.800. Z toho připadá Kč 5800 na náklady osobní (pěstounka Kč 4000, pomocnice Kč 1800) a Kč 6000 na dotace nadačních míst. Celkový příspěvek země na celé Moravě činil by při 70 okresích Kč 932.200 ročně.*)

V roce 1926 bylo by nutno zabezpečiti takto 44 okresů s dětskými domovy, což by vyžadovalo ročně Kč 519.200. Ježto celý projekt by byl uskutečněn v 5 letech, přistupovala by k této částce ročně vždy kvota na 7 nových okresů, t. j. Kč 82.600.

Rozvaha.

Podle svrhu naznačených směrnic činil by příspěvek:

1. státu na úhradu nákladů investičních ročně . . .	Kč 500.000.—
na úhradu nákladů zařizovacích ročně . . .	Kč 90.000.—
Celkem . . .	Kč 590.000.—

kterýžto příspěvek by trval po dobu 5 roků od r. 1926 do r. 1930 včetně;

2. země:

a) na úhradu nákladů investičních a zařizovacích jako sub 1. po dobu 5 let od r. 1926—1930 včetně	Kč 590.000.—
---	--------------

*) Poznámky:

1. Jakmile vejdu v život okresní zastupitelstva, přešla by tato povinnost se země na ně.
2. Požívá-li již některá Opm. podpory v nadačních místech, podpora tato by se jí zúčtovala.
3. V zemském rozpočtu je na t. zv. sirotčí péči, včetně něm. sirotčince ve Vranově Kč 1,493.850. Šlo by tudíž jen o účelnější než dosud distribuci těchto nákladů.

b) na úhradu nákladů vydržovacích v r. 1926, kterážto suma by se zvyšovala ročně až včetně do roku 1930 o Kč 82.600 Kč 519.000.—

3. Okresů (Okresních péčí o mládež):*)

a) na úhradu nákladů investičních a zařizovacích jako sub 1. a 2. ročně po dobu 5 let od roku 1926—1930 včetně Kč 590.000.—

b) na vydržování v roce 1926 Kč 1,944.800.—
kterážto suma by se zvyšovala ročně až včetně do roku 1930 o částku Kč 499.840, až by dostoupila výše Kč 3,511.800.—

4. Rozpočet nákladů investičních, zařizovacích a vydržovacích rodinné péče na Moravě.

I. Rozpočet investiční.

1. Vybudování 9 okresních dětských domovů v okresích o 25—60.000 obyvatelích po Kč 300.000 Kč 2,700.000.—

2. Vybudování 17 okresních dětských domovů v okresích o 15—25.000 obyvatelích po Kč 180.000 Kč 3,600.000.—

3. Vybudování 12 okres. dětských domovů v okresích do 15.000 obyvatel, zvláště v okresích menšinových, zakoupením a adaptací vhodných objektů po Kč 100.000 Kč 1,200.000.—
Vybudování 38 domovů celkem Kč 7,500.000.—

II. Rozpočet zařizovací.

1. Vnitřní zařízení vybudovaných již 12 okresních domovů po Kč 27.000 Kč 324.000.—

2. Vnitřní zařízení 38 projektovaných domovů po Kč 27.000 Kč 1,026.000.—
Vnitřní zařízení celkem 50 domovů Kč 1,350.000.—

III. Rozpočet vydržovací.

A. Okresní dětské domovy:

1. Vydržování již vybudovaných 44 domovů o 15 dětech po 2400 Kč ročně na jedno dítě Kč 1,584.000.—

2. Vydržování projektovaných 35 domovů Kč 1,260.000.—
Vydržování 79 okres. dětských domovů celkem Kč 2,844.000.—

*) Poznámka: Zdroje příjmů Okresních péčí by byly: 1. dary a sbírky peněžité, 2. sbírky potravinové, 3. ošetrovací poplatky osob po zákonu k tomu povinných: rodiče a příbuzní dětí, domovské obce, sirotčí důchod při válečných sirotcích a dětí válečných poškozců, příspěvky Podpůrného fondu legionářského při dětech legionářských, sirotčí důchod pensijního pojištění, soudní úvěr pro péči o mládež atd.

B. Rodinné kolonie:

1. Vydržování 40 již zřízených kolonií o 10 dětech průměrně po 1000 Kč ročně na jedno dítě Kč 400.000.—
2. Vydržování projektovaných 120 kolonií o 10 dětech atd. Kč 1,200.000.—
Vydržování 160 kolonií o 10 dětech celkem Kč 1,600.000.—

C. Volná rodinná péče:

t. j. 400 dětí, umístěných zdarma u pěstounů neb za vlastní Kč —

Souhrn:

A. Okresní dětské domovy Kč 2,844.000.—
B. Rodinné kolonie Kč 1,660.000.—
C. Volná rodinná péče Kč —
Celkem Kč 4,444.000.—

Celkový přehled zařízení pro rodinnou péči na Moravě z hlediska potřeby a úhrady.

A. Domovů: 1. Potřeba 79

2. Úhrada: 44 vybudovaných, z nich:
a) zařízených 32,
b) nezařízených 12,
c) patří Opm. 31,
d) obcím 10,
e) jiným korporacím 3.

3. Nutno vybudovati 35.

B. Rodinných kolonií:

1. Potřeba 160
2. Úhrada 40, z nich zemský výbor přispívá na vydržování 33, vlastním nákladem vydržují Opm. 7.
3. Nutno vybudovati 120.

5. Přehled*)

sociálních zařízení pro mládež normální a to Okresních dětských domovů, sirotčinců, útulen a rodinných kolonií na Moravě dle stavu z 1. září 1925.

Čís. běžné	Okresní péče o mládež	Ústavní zařízení						Rodinné kolonie			Po- znamenka
		Celkem ústavů	Dětské domovy			zem. výboru	Okr. péče	od- borné			
			vybu- dován	zařízen	Majitel						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Blansko . . .	1	/	/	/	-	-	/	-	-	
2.	Bojkovice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3.	Boskovice . . .	1	/	/	/	-	-	/	-	-	
4.	Brno Velké . . .	8	-	-	-	-	-	-	2	-	
5.	Brno venkov . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
6.	Uh. Brod . . .	1	/	/	/	-	-	/	-	-	
7.	Břeclav . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
8.	Bučovice . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
9.	M. Budějovice . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
10.	Bystřice p. H. . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
11.	Bystřice n. P. . .	1	/	-	/	-	-	/	-	-	
12.	Velká Byteš . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
13.	Dačice . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
14.	Frenštát p. R. . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
15.	Fulnek . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
16.	Hodonín . . .	1	/	-	-	-	-	-	-	-	
17.	Holešov . . .	2	/	/	/	-	-	-	-	-	
18.	Uh. Hradiště . . .	1	/	/	/	-	-	/	/	-	
19.	Hranice . . .	1	/	/	/	-	-	/	-	-	
20.	Hrotovice . . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
21.	Hustopeče . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
22.	Ivančice . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
23.	Jaroslavičice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
24.	Jemnice . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
25.	Jevíčko . . .	1	/	/	/	-	-	/	2	-	
26.	Nov. Jičín . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
27.	Jihlava . . .	1	/	/	/	-	-	/	/	-	
28.	Klobouky u B. . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
29.	Val. Klobouky . . .	1	/	/	-	/	-	-	-	-	
30.	Kojetín . . .	3	-	-	-	-	-	-	-	-	
31.	Konice . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
32.	Kroměříž . . .	2	/	-	-	-	-	-	-	-	
33.	M. Krumlov . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
34.	Kunštát . . .	1	/	/	/	-	-	2	-	-	
35.	Kyjov . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
36.	Lipník . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
37.	Litovel . . .	1	/	-	-	-	-	-	-	-	
38.	Meziříčí Val. . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

*) Ve sloupci 9. jsou uvedeny zem. kolonie, jež jsou ve správě Okresních pěstí o mládež celkem o 356 nadačních místech. Mimo to má zemský výbor 443 nadační místa v 23 soukromých ústavech pro mládež normální.

Čís. běžné	Okresní péče o mládež	Ústavní zařízení						Rodinné kolonie			Po- znamenka
		Celkem ústavů	Dětské domovy			zem. výboru	Okr. péče	od- borné			
			vybu- dován	zařízen	Majitel						
					Okr. péče				město		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
39.	Meziříčí Velké . . .	1	/	-	-	/	-	-	-	-	
40.	Mikulov . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
41.	Místek . . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
42.	Mohelnice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
43.	Náměšť n. Osl. . .	1	/	-	/	-	-	/	-	-	
44.	Napajedla . . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
45.	Nové Město . . .	1	/	-	/	-	-	-	-	-	
46.	Olomouc . . .	4	/	/	-	-	/	/	-	-	
47.	M. Ostrava . . .	5	/	/	-	-	/	/	-	-	
48.	Uh. Ostroh . . .	2	/	/	/	-	-	-	-	-	
49.	Plumlov . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
50.	Pohořelice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
51.	Prostějov . . .	1	/	/	-	-	/	-	-	-	
52.	Přerov . . .	3	-	/	-	-	-	-	-	-	
53.	Příbor . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
54.	Rosice . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
55.	Rožnov p. R. . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
56.	Slavonice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
57.	Slavkov . . .	1	/	-	-	/	-	-	-	-	
58.	Strážnice . . .	2	/	/	/	-	-	-	/	/	
59.	Svitavy . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
60.	Šilperk . . .	1	/	/	/	-	-	-	2	-	
61.	Šternberk . . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
62.	Šumperk . . .	1	/	/	/	-	-	-	/	/	
63.	Telč . . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
64.	Tišnov . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
65.	Třebíč . . .	1	/	/	-	-	/	-	-	-	
66.	Třebová Mor. . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
67.	Třešť . . .	-	-	-	-	-	-	/	-	-	
68.	Uničov . . .	1	/	-	/	-	-	-	-	-	
69.	Vizovice . . .	1	-	-	-	-	-	/	-	-	
70.	Vranov u Znoj. . .	-	-	-	-	-	-	-	/	-	
71.	Vsetín . . .	3	/	-	/	-	-	-	/	-	
72.	Vyškov . . .	1	/	/	/	-	-	-	2	-	
73.	Zábřeh s. Mor. . .	1	/	/	/	-	-	-	-	-	
74.	Zdounky . . .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
75.	Zlín . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
76.	Znojmo . . .	1	/	/	-	/	-	-	-	-	
77.	Ždánice . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
78.	Žďár . . .	1	/	/	/	-	-	/	-	-	
79.	Židlochovice . . .	3	/	-	-	/	-	-	-	-	
		79	44	32	31	10	3	33	7	4	

*) Ve sloupci 9. jsou uvedeny zem. kolonie, jež jsou ve správě Okresních pěstí o mládež celkem o 356 nadačních místech. Mimo to má zemský výbor 443 nadační místa v 23 soukromých ústavech pro mládež normální.

C. Péče o dorost.

(O normální mládež od 14—18 roků.)

1. Pojem, potřeba, cíl a zásady této péče.

Péče dorostová týkala by se hlavně normální mládeže obojího pohlaví ve věku od 14—18 roků.

Cílem dorostové péče je příprava dorostu pro občanství, t. j.:

1. Vypěstovati z něho harmonicky člověka tělesně zdravého, vzdělaného a mravného.

2. Raditi mu při volbě povolání a zprostředkovati umístění v povolání.

3. Sociálně slabému dorostu umožniti dosažení tohoto cíle.

Potřeba péče o dorost ve všech těchto směrech je veliká a zvláště důležitá v dnešní poválečné době, ježto dorost je nejbližší budoucností národa a státu. Jako malému státu musí nám záležeti na každém jedinci nepoměrně více než národům velikým, neboť jen řádnými občany stát roste a sílí, špatnými upadá. Národní šhromáždění při vydání malého školského zákona z roku 1922 zdůrazňuje v § 11. přímo důležitost péče o mládež dorůstající tím, že nařizuje zřizování pokračovacích škol nebo kursů s povinnou docházkou pro mládež ve věku od 14—16 roků. Je zejména nutno věnovati zvýšený zřetel výchově dorostu po stránce tělesné, mravní a duševní, ježto právě v letech od 14—18 roků nejvíce této péče potřebuje a největší naň číhá nebezpečí. Je třeba zde součinnosti všech odpovědných činitelů veřejných i všech lidí dobré vůle, aby bez ohledu na chvilkové snad zájmy třídní a politické spojili se tu k činorodé práci pod zorným úhlem základních potřeb národa v osvobozeném státě.

V posledních letech Zemská péče statisticky zjistila, že v některých krajích více než polovina dětí po opuštění školy je nucena hledati zaměstnání mimo domov a to jednak jako dělníci, jednak jako řemeslný dorost. Při dnešních mnohotvárných hospodářských poměrech musí záležeti na tom, aby pokud možno každému z nich dostalo se takového povolání, k němuž se podle svých schopností nejlépe hodí, aby co nejvíce z něho pro sebe a později pro rodinu vytěžil. Je známa řada případů, kdy špatná volba povolání zavinila pozdější ztroskotání.

Je však také nutno míti na paměti stav a vyhlídky jednotlivých povolání do budoucna. Dnes na př. nebudeme doporučovati v té míře jako dříve dorostu obuvnictví, ježto řemeslo toto bude v dohledné době tovární výrobou, jako kdysi tkalcovství, zatlačeno do ústraní a dnešní učni nemohli by za 20—40 roků zabezpečiti výživu svých rodin. Řádná volba povolání musí velmi bedlivě sledovati a studovati trh práce. Doplňkem volby povolání je zprostředkování míst, jež dnes je prováděno zejména okresními a zemskými úřady práce dosti dobře a bylo by si přáti, aby zařízení tato byla postavena na pevné zákonné normy.

Organisace dorostové péče na Moravě.

- Vysvětlivky:
- ◐ Krajská poradna zřízená.
 - ◑ " " " nezřízená.
 - ◒ Okresní poradna zřízená.
 - ◓ " " " nezřízená.
 - ② Besídka učenovská zřízená.
 - " " " nezřízená.

Domov pro dorost

— hranice politického okresu (hejtmanský)

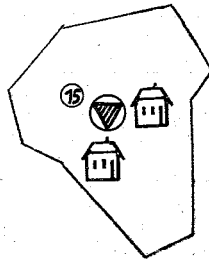
— " " soudního

● sídlo hejtmanského soudu a Okr.pěče o mládež.

○ " " soudu a Okr.pěče o mládež.

N okresy s německou většinou.

VELKÉ BRNO

Sociálně slabému dorostu, hlavně sirotkům, je potřebí kromě toho péče o výživu po případě ošacení a ubytování.

Vzhledem k této potřebě bylo by třeba řídit se při praktické dorostové péče těmito zásadami:

1. Soustřediti evidenci o potřebách dorůstající mládeže v jednotlivých okresích v dorostových odborech při Okresních péčích.

2. Soustřeďovati všechen dorost podle místních poměrů v dorosteneckých besídkách za účelem jejich výchovy.

3. Zřizovati poradny pro dorost zvláště za účelem volby povolání, porady právní i lékařské a j.

4. Účelně organisovati s pomocí úřadů práce zprostředkování učňovských míst a zaměstnání mladistvých.

5. Pečovatí o výživu dorostu chudého zřizováním mens, o ubytování v dětských domovech a rodinách, poskytováním potřeb ošacovacích atd.

6. Věnovati zvláštní pozornost chudému nadanému dorostu a umožňovati mu jednak studie, jednak vyučení v řemeslech, jež vyžadují zvláštních schopností.

K této práci soustřeďovati všechny veřejné i soukromé činitele, kteří na vývoji národního dorostu mají zájem a cítí odpovědnost za jeho budoucnost.

2. Dosavadní stav a návrh na prohloubení organisace dorostové péče na Moravě.

Péče o dorost je v přítomné době na Moravě organisována takto:

Evidenci dorůstající mládeže soustřeďují dorostové odbory při Opm. pomocí zvláštních výkazů ročně školami jim postupovaných, v nichž uveden jest jednak celkový počet mládeže opouštějící školu, jednak jmenovitě jsou uvedeni ti, jimž je třeba veřejné péče v jakékoliv formě: rady při volbě povolání, zprostředkování místa v učení nebo jiném zaměstnání, porady lékařské neb právní, pomoci hmotné atd. Tento materiál zpracovávají Okresní péče podle svých sil a finančních prostředků.

Poraden pro dorost máme na Moravě pouze 7 a to v Brně, Jihlavě, Třebíči, Mor. Ostravě, Olomouci, Přerově a Vyškově.

Zprostředkování míst provádějí Okresní péče za součinnosti Okresních neb městských (a zemské) zprostředkovatelen práce, organisací živnostenských a obchodnických. Právní porady poskytují Okresní péče dorostencům svými funkcionáři, zvláště generálními poručníky, porady lékařské za součinnosti lékařů poraden pro matky a kojence.

O kulturní potřeby dospívající mládeže, do kteréhožto oboru zasahuje i řada jiných činitelů, zvláště Zemská rada živnostenská a spolky živnostenské (společenstva), osvětové, tělovýchovné i politické, pečují dorostové odbory formou dorostenských besídek. Těchto, jak z přiloženého seznamu a mapky vysvítá, funguje

ve 43 českých okresích 78, ostatních 36 českých okresů jich dosud postrádá.

Pro chudé dorostence, zvláště však učně, zřízeny jsou v průmyslových střediscích v Brně, Olomouci a Mor. Ostravě dorostenecké domovy, kde buď úplně zdarma nebo velmi levně poskytováno je zaopatření. V menších okresích umísťují Okresní péče dorostence v dětských domovech, hlavně však ve vhodných rodinách. Kromě trvalé péče o dorostence osiřelé věnují Okresní péče pozornost této otázce ve formě udělování podpor ošacovacích neb ve stravování.

Zvlášť nadanému a nemajetnému dorostu umožňováno je učení, eventuálně studie v nově zřízeném ústavě »Americká domovina« v Králově Poli, jehož působnost vztahuje se na celou republiku.

Podle statistických výkazů pečovaly Okresní péče moravské ke dni 31. prosince 1924 o 851 dorostenců obojího pohlaví, jimž poskytovaly trvale ochrany sociální.

Jak z vylíčeného je zjevno, má dosavadní činnost dorostových odborů Okresních péčí sice promyšlený a pevný organizační základ, zvláště pokud se týká organizace potřeby, nemá však dostatek prostředků na úhradu této potřeby a při nejlepší vůli nemůže zaručiti praktické provádění této péče. Zemská péče je si vědoma těžkých hospodářských poměrů našeho státu v nynější době a proto ve svém návrhu na prohloubení dorostové péče sleduje myšlenku, aby v tomto úseku byla zabezpečena aspoň minimální základna, kterou za každou cenu je třeba udržeti a která by v lepších poměrech stala se východiskem pro další vývoj. Proto v návrhu svém počítá Zemská péče s tím, že základnu tuto musí zabezpečiti veřejná správa, kdežto dobrovolná péče by zajisté při obětavosti našeho lidu dovedla již si pomoci, aby vlastními silami opatřila prostředky, potřebné na mnohotvárné jiné úkoly této péče.

V prvé řadě jde o vybudování a udržení spolehlivé sítě poraden pro dorost, v nichž by byla koncentrována mládež, opouštějící školu ve chvílích pro život její nejvýš důležitých, t. j. před rozhodnutím otázky budoucího povolání. V poradnách by úřadující lékař a kvalifikovaný psychotechnik — poradce — podle zdraví, schopností a kvalit fyzických i psychických pomáhali určovati směr života dospívajícího člověka.

Poraden máme na Moravě dosud 7, je však nutno, aby byly zřízeny ve všech českých okresích i venkovských, aby i mládež vyrůstající daleko od kulturních a průmyslových středisk nebyla odsouzena bez ohledu na své schopnosti a mnohdy i mimořádné nadání k zakrnění.

Zemská péče má v úmyslu zřizovati poradny pro dorost dvojího typu a to: typ I. tak z v. krajské, jež by byly řádně vybaveny psychotechnickými laboratořemi a sloužily potřebám několika soudních okresů. Byly by zřízeny jen v župních, eventuálně

větších průmyslových střediscích s dobrým železničním spojením. Na Moravě bylo by jich potřebí 9, a to v Brně, Břeclavě, Uh. Hradišti, Jihlavě, Olomouci, Mor. Ostravě, Valašském Meziříčí, Zábřeze a Znojme; 4 z nich jsou již v provozu, šlo by tudíž o vybudování 5 nových.

Typ II. t. z v. okresní, jež by byly zřízeny v každém okresním městě (sídle dorostového odboru) a v nichž by kvalifikovaní činitelé, lékaři a poradce, obstarávali běžnou potřebu okresu. Poradny ty nebyly by vybaveny laboratořemi, nýbrž jen nejnutenějšími pomůckami, váhou, mírou atd. V těžších případech dirigovaly by dorostence do poradny krajské za účelem přesného výzkumu. Na Moravě jsou zřízeny již 3 poradny tohoto druhu a bylo by potřebí jich ještě v 67 okresích.

Zprostředkovatelný práce, jež jsou pověřeny obstaráváním zaměstnání a míst v učení pro dorost, fungují již na Moravě v 26 českých okresích jako instituce veřejnoprávní. Podle názoru Zemské péče bylo by třeba doplnění jejich sítě tak, aby aspoň v každém sídle okresní politické správy byly vybudovány. V rozpočtu neuvádí Zemská péče na ně nákladů zařizovacích a udržovacích, ježto jsou udržovány již většinou veřejnými činiteli. Vyslovujeme jen požadavek, aby právní stav jejich byl řádně upraven. Pokud by tyto úřady nestačily obstarati potřeby v obvodu své působnosti, fungoval by tu Zemský úřad práce jako doplňující orgán.

Pokud se týče činnosti besídkové má Čzpm. v programu vybudovati v každém okrese jednu vzornou besídku pro dorost, která by působila na ostatní besídky ve směru iniciativním a udržovala kulturní práci dorostovou v celém okrese na určité úrovni. Zemská péče nepočítá totiž s tím, že by okresní organizace stačily na všecku kulturní práci v dorostu a přiznává, že by bylo za dnešních poměrů těžko brániti ostatním organizačním kulturním, tělovýchovným a politickým, aby upustily od práce dorostové. Sleduje pouze myšlenku usměrňovati kulturní práci dorostovou aspoň jednou vzornou besídkou v každém okrese, vedenou zásadami čistě vědeckými. Ve 43 okresích jsou již položeny základy k této práci, v 36 okresích bude nutno besídky zříditi.

Praktickou péči o osiřelý a chudý dorost chce Zemská péče vyřešiti, pokud jde o otázku ubytování, stravování a ošacení v rámci účelně organizované péče rodinné, jak navrhuje ve stejnojmenné kapitole vpředu a to pomocí okresních dětských domovů, rodinných kolonií a volné rodinné péče. Proto v připojeném rozpočtu nezařazuje zvláštních položek na tuto činnost, ježto její základna byla by dostatečně zabezpečena navrhovanými podporami zemského výboru. Jen ve velkých průmyslových městech, v Brně, Olomouci, Mor. Ostravě bude potřebí zříditi a udržovati zvláštní domovy pro trvalé umístění těchto dorostenců. Tu dlužno opět důrazně varovati, aby domovy tyto nenesly ráz kasárnický s vel-

kým počtem míst, ježto po stránce investiční byly by příliš nákladné a ve směru výchovném, jak praxe ukazuje, spojeny s velkým nebezpečím. I zde jsou na místě pouze domovy rodinného typu, pro kterýžto návrh mluví i rozlehlost velkých měst, aby centralisace neznamenal pro chovance značnou ztrátu času, spojenou s docházkou do zaměstnání a zpět.

Pro nadané, osiřelé a chudé dorostence, z nichž národ může mít obzvláštní prospěch, doporučuje Zemská péče dvojitou formu péče. Ti, kdo by byli určeni pokračovati ve studiích na středních a vysokých školách, byli by předáváni organisacím pro péči o studentstvo k dalšímu zabezpečení. Nadané děti se zvláštními schopnostmi pro práce manuální (řemeslné atd.) byly by umísťovány v Americké domovině v Králově Poli, která k tomuto účelu zvlášť byla zřízena. Bylo by nutno, aby o příslušníky moravské bylo postaráno zřízením dostatečného počtu nadačních míst v uvedeném ústavě.

3. Poznámky a vysvětlivky k připojenému rozpočtu dorostové péče.

Rozpočet pracován je jako minimální k zajištění základní linie dorostové péče. Je rozdělen na 2 kapitoly a to:

I. Rozpočet zařizovací. II. Rozpočet vydržovací. Náklady sub I. by byly dočasné. Náklady vydržovací postupně by stoupaly až do konečné cifry Kč 416.000.

Rozpočet pracován je na zásadách:

1. že náklady zařizovací by ze $\frac{2}{3}$ byly kryty z prostředků veřejných, z $\frac{1}{3}$ z prostředků dobrovolných;

2. náklady vydržovací by rovněž byly hrazeny ve stejném poměru, ježto dobrovolná péče kromě $\frac{1}{3}$ nákladů by nesla i rozmanitá jiná vydání v oboru dorostové péče, s nimiž v navrhovaném plánu se nepočítá jako s principiálními požadavky;

3. ježto péče dorostová jako péče o dítě normální náležela by do kompetence okresu, měly by náklady zařizovací i vydržovací nésti okresy. Dobrovolné organisace, t. j. Okresní péče o mládež již existují, avšak okresních zastupitelstev ještě není, proto měla by příslušné položky (ve skutečnosti se tak děje) zařaditi do svého rozpočtu země na dobu, než na Moravě okresní zastupitelstva vejdou v život. V zemském rozpočtu je každoročně pamatováno na zřizování i vydržování besídek, poraden pro dorost i domovů pro dorost. Položka tato činí asi Kč 150.000 ročně. Nebylo by tudíž v nejbližších letech potřebí příliš ji zvyšovati, ježto i v rozpočtu státním na tento obor se pamatuje. Byla by to otázka jen účelné dělby práce mezi státem a zemí.

Ad I. Rozpočet zařizovací.

Jak z přiloženého přehledu a mapy vysvítá, je na Moravě dorosteněckých besídek 78 ve 43 okresích. Bylo by

tudíž třeba zříditi je ještě v 36 okresích. Na zařízení jedné besídky počítá Čzpm. položkou 1000 Kč. Celkem bylo by třeba Kč 36.000.

Z poraden pro dorost typu I. zřízeny jsou 4. Na rozpočtených nových 5 poraden bylo by třeba při nákladu 10.000 Kč na jednu celkem Kč 50.000. Poraden okresních malého typu je potřebí 67. Při nákladu Kč 2000 na jednu činil by celkový náklad Kč 134.000.

Celkem počítá rozpočet zařizovací s částkou Kč 220.000. Plán byl by uskutečněn v 5 letech, počínaje rokem 1926 a konče 1930. Ročně bylo by tudíž nutno zařaditi do rozpočtu státu a země při klíči třetinovém pouze necelých Kč 15.000 každým rokem, kterýžto příspěvek by přestal při naplnění zařizovacího programu.

Ad II. Rozpočet vydržovací.

Týká se zabezpečení provozu 79 vzorných dorosteněckých besídek po 1 v každém okrese příspěvkem, jež by činil při 1 besídce Kč 1000 ročně. Dále vydržování 79 poraden pro dorost (průměr. Kč 3000 na jednu) a 3 domovů pro učeně v Brně, Mor. Ostravě a Olomouci po Kč 20.000, a konečně zabezpečení Americké domoviny zřízením 10 nadačních míst pro nadané dorostence po Kč 4000 ročně. V položkách A a B počítá se i s náklady vydržovacími na besídky, resp. poradny ve velkých městech tak, že by venkovská zařízení obdržela podle místních poměrů menší podporu, aby úspor se použilo pro lidnaté okresy s velkými městy. Tu nejlepším klíčem byl by poměr počtu obyvatelstva podle okresů.

Celkové náklady vydržovací by činily po naplnění programu, tedy po 5 letech, Kč 416.000. V roce 1926 bylo by nutno počítati s cifrou Kč 150.000, jež v rozpočtu zemském je již zařaděna a již by se použilo k zabezpečení již vybudovaných zařízení. Od roku 1927 bylo by nutno zařaditi do zemského rozpočtu vždy přiměřenou roční částku až do konečné sumy Kč 277.333, jež podle klíče 2:1 na zemský příspěvek připadá. Rozhodování o těchto podporách nechť je jako dosud vyhraženo kompetenci Zemské rady živnostenské v Brně, jež má ve věci bohaté zkušenosti.

4. Rozpočet nákladů zařizovacích a vydržovacích dorostové péče o mládež na Moravě.

I. Rozpočet zařizovací.

A. Zařízení 36 dorosteněckých besídek v 36 okresích à Kč 1000	Kč 36.000—
B. Zařízení 5 poraden pro dorost typu I. à Kč 10.000	Kč 50.000—
Zařízení 67 poraden pro dorost typu II. à Kč 2000	Kč 134.000—
	Kč 184.000—
	Celkem . . . Kč 220.000—

II. Rozpočet vydržovací.

A. Vydržování 79 vzorných dorosteneckých besídek v okrese à Kč 1000 ročně	Kč 79.000.—
B. Vydržování 79 poraden pro dorost průměrně à Kč 3000	Kč 237.000.—
C. 1. Vydržování 3 rodinných domovů pro učně (v Brně, Olomouci, Mor. Ostravě) à Kč 20.000	Kč 60.000.—
2. 10 nadačních míst pro zvlášť nadané dorosten-ce v Americké domovině v Brně-Král. Poli à Kč 4000	Kč 40.000.—
Celkem	Kč 416.000.—

5. Stav organizace dorostové péče na Moravě dle stavu 1. září 1925.

Čís. běž.	Okres	Domovy pro učně	Dorosten. besídky	Poradny pro dorost	Zprostředko- vatelny práce
1.	Blansko	—	—	—	1
2.	Bojkovice	—	—	—	—
3.	Boskovice	—	—	—	—
4.	Brno Velké	2	15	1	1
5.	Brno-venkov	—	1	—	—
6.	Uh. Brod	—	1	—	1
7.	Břeclav	—	1	—	1
8.	Bučovice	—	—	—	—
9.	Mor. Budějovice	—	2	—	1
10.	Bystřice p. H.	—	—	—	—
11.	Bystřice n. P.	—	—	—	—
12.	Velká Bíteš	—	—	—	—
13.	Dačice	—	—	—	—
14.	Frenštát p. R.	—	1	—	—
15.	Fulnek	—	—	—	—
16.	Hodonín	—	—	—	1
17.	Holešov	—	1	—	1
18.	Uh. Hradiště	—	2	—	1
19.	Hranice	—	2	—	1
20.	Hrotovice	—	—	—	—
21.	Hustopeč	—	—	—	—
22.	Ivančice	—	1	—	—
23.	Jaroslavice	—	—	—	—
24.	Jemnice	—	—	—	—
25.	Jevíčko	—	—	—	—
26.	Nový Jičín	—	1	—	—
27.	Jihlava	—	—	1	1
28.	Klobouky u Brna	—	—	—	—
29.	Val. Klobouky	—	—	—	—
30.	Kojetín	—	1	—	—
31.	Konice	—	2	—	—
32.	Kroměříž	—	2	—	1
33.	Mor. Krumlov	—	1	—	—

Čís. běž.	Okres	Domovy pro učně	Dorosten. besídky	Poradny pro dorost	Zprostředko- vatelny práce
34.	Kunštát	—	—	—	—
35.	Kyjov	—	3	—	—
36.	Lipník n. B.	—	1	—	—
37.	Litovel	—	2	—	—
38.	Meziříčí Valašské	—	3	—	—
39.	Meziříčí Velké	—	1	—	1
40.	Mikulov	—	—	—	—
41.	Místek	—	5	—	—
42.	Mohelnice	—	—	—	—
43.	Náměšť n. Osl.	—	—	—	—
44.	Napajedla	—	1	—	—
45.	Nové Město	—	—	—	1
46.	Olomouc	1	3	1	1
47.	Ostrava Mor.	1	3	1	1
48.	Uh. Ostroh	—	1	—	—
49.	Plumlov	—	—	—	—
50.	Pohořelice	—	—	—	—
51.	Prostějov	—	2	—	1
52.	Přerov	—	1	1	1
53.	Příbor	—	—	—	—
54.	Rosice	—	1	—	—
55.	Rožnov p. R.	—	1	—	—
56.	Slavonice	—	—	—	—
57.	Slavkov	—	1	—	—
58.	Strážnice	—	1	—	—
59.	Svitavy	—	—	—	1
60.	Šilperk	—	—	—	—
61.	Šternbek	—	—	—	1
62.	Šumperk	—	—	—	1
63.	Telč	—	1	—	—
64.	Tišnov	—	1	—	1
65.	Třebíč	—	—	1	1
66.	Třebová Mor.	—	—	—	1
67.	Třešť	—	—	—	—
68.	Uničov	—	1	—	—
69.	Vizovice	—	1	—	—
70.	Vranov u Znojma	—	—	—	—
71.	Vsetín	—	1	—	1
72.	Vyškov	—	1	1	1
73.	Zábřeh	—	1	—	—
74.	Zdounky	—	—	—	—
75.	Zlín	—	1	—	—
76.	Znojmo	—	4	—	1
77.	Ždánice	—	1	—	—
78.	Žďár	—	1	—	—
79.	Židlochovice	—	—	—	—
		4	78	7	26

Celkový přehled zařízení pro dorost na Moravě z hlediska potřeby a úhrady.

- A. Poraden pro dorost: 1. Potřeba celkem 79, z nich:
a) okresních 70,
b) krajských 9.
2. Úhrada celkem 9, z nich:
a) okresních 3,
b) krajských 4.
3. Nutno vybudovati celkem 72,
z nich:
a) okresních 67,
b) krajských 5.
- B. Zprostředkovatelný práce: 1. Potřeba celkem 37.
2. Úhrada 26.
3. Nutno vybudovati 11.
- C. Besídek: 1. Potřeba celkem v 79 okresích.
2. Úhrada celkem ve 43 okresích.
3. Nutno zříditi v 36 okresích.
- D. Domovů: 1. Potřeba 4.
2. Úhrada 4.

II. Péče o mládež abnormální.

1. Pojem, potřeba, cíl a zásady této péče.

Abnormální mládež rozřídíme zhruba do 4 skupin: 1. Děti tělesně abnormální (mrzáčci, nevidomí, hluchoněmí a vadami řeči stížené). 2. Duševně abnormální (slabomyslné, epileptické, encefalytické a choromyslné). 3. Mravně úchylné (narušené, zpustlé). 4. Děti nemocné.

Potřeba péče o tyto děti je evidentní, vyplývající ze statistických dat, získaných Zemskou péčí při sčítání mládeže ochrany potřebné v roce 1921, při němž bylo na Moravě napočítáno dětí do 18 let:

1. tělesně abnormálních a to:		
a) mrzáků	1329	
b) nevidomých	274	
c) hluchoněmých atd.	746	2349
2. duševně abnormálních a to:		
a) debilů	1909	
b) imbecilů a idiotů	1349	
c) epileptiků	378	3636
3. mravně úchylných	1578	
4. nemocných (tuberkulosních a skrofulosních)	772	
5. jiných abnormálních	251	
Celkem	8586	

Z celkové této sumy možno vyřaditi 1909 debilů, již potřebují pouze zvláštní školní péče v pomocných školách, takže zůstává 6677 dětí. Z nich přirozeně nepotřebují všechny rázem odborné péče (na př. některé druhy dětí do 6 let neb po 14 letech). Srovnáním počtu dětí těch druhů, u nichž na Moravě je plně zabezpečena úhrada (na př. mravně vadných je 1577, úhrada 31. prosince 1924 byla 541, u hluchoněmých potřeba 746, úhrada 335, u těchto jsou v úhradě počítány i děti ze Slezska, v potřebě však nikoliv), vidíme, že by stačilo, kdyby aspoň z jedné třetiny byla potřeba kryta odbornou péčí, t. j. na Moravě bychom potřebovali průměrně odborná zařízení asi pro 2200 dětí, z čehož by připadalo:

a) na mrzáčky	400 míst, dosavadní úhrada 250,	
b) nevidomé	100 „ „ „	160, v tom Slezsko a řada dospělých
c) hluchoněmé	250 „ „ „	350, v tom Slezsko
d) slabomyslné	500 „ „ „	410, v tom Keč,
		jenž se rozšiřuje

e) epileptiky	130 míst, dosavadní úhrada	90
ř) mravně úchylné	500 „ „ „	685
g) na nemocné tuberkulosou	320 „ „ „	nezjištěna
	2200	

Tyto cifry, počítáme-li se Slezskem, by se přirozeně o něco zvýšily, avšak jsou jaksi bezpečnou základnou pro účelně organizovanou péči o děti abnormální. Bylo by tudíž třeba doplniti potřebná zařízení u mrzáčků, slabomyslných a epileptiků, kdežto ostatní druhy byly by v základě již plně obstarány.

Počítáme-li s průměrným ročním nákladem na jedno abnormální dítě Kč 5000; bylo by potřebí při 2200 dětech Kč 11,000.000 ročně. Zemský výbor moravský měl v roce 1925 pouze na úhradu péče o české děti hluchoněmé, slepé, mravně úchylné, slabomyslné a péče chorobinecké, tedy bez mrzáčků a nemocných, v rozpočtu přes Kč 11,420.340. Z těchto cifer je zřejmo, že péči o abnormální v žádném případě nemohou zmociti cele dobrovolné instituce bez podpor veřejných.

Cíl praktické péče o tyto děti je dvojitý, jednak boj proti příčinám, jež dávají vznik těmto sociálním chorobám (proti zmrzačení, alkoholismu, pohlavním chorobám, populaci dětí z rodičů dědičně zatížených atd.), jednak po stránce represivní učiniti abnormální děti z důvodů humanitních i hospodářských schopnými aspoň částečně výdělečné práce, nebo zbaviti rodiče těchto dětí, aby se plně mohli věnovati produktivní práci.

K naplnění prvního úkolu je nutno, aby byla organizována účelně výchovná práce mezi dospívající mládeží i dospělými podle přesného pracovního plánu, založeného na přesném zjišťování potřeb a stavu v jednotlivých oborech. Znovu se tu vynořuje otázka o smyslu rodinného života a odpovědnost za potomstvo. Opět tu vyniká organická spojitost s prací sociální profylakčního rázu pro dítě normální zvl. v útlém věku a důležitost zařízení, jako poraden pro matky a kojence, útulků pro matky, dětských domovů, školního lékařství, jakož i význam účelné péče o matku a dítě v útlém věku, péče rodinné a dorostové.

Při provádění druhého úkolu, t. j. vlastní praktické péče o dítě abnormální, dlužno rovněž zodpověděti dvě otázky, předně jaká forma péče po stránce odborné pro tyto děti je nejlepší, a jaká forma s hlediska hospodářského pro nás je nejúčelnější.

Podle druhu abnormality budou úchylné děti vyžadovati jednoho z těchto 4 druhů péče:

1. většinou léčebné (tuberkulosní, skrofulosní, neb jinak nemocné),

2. léčebné a vychovávací (mrzáčci, epileptici, slepci, děti hluchoněmé a vadami řeči stížené),

3. většinou výchovné (slabomyslné a mravně úchylné),

4. ošetrovací (typy chorobinecké).

U případů léčebného rázu a u případů ošetrovacích je praktická péče dána hledisky čistě lékařskými a hospodářskými. Zde je na místě zřizování velkých odborných ústavů.

Jinak tomu však bude u případů, vyžadujících péče výchovné neb léčebné a vychovávací. V kapitole »Péče o děti normální« jsme objasnili, proč každé dítě normální má vyrůstati v prostředí rodinném. Tuto zásadu možno zdůrazniti i při výchově dětí abnormálních: Ústav jako zařízení umělé nutno považovati i tu pouze za přechodné opatření, v němž dětem úchylným dostává se hlavně výcviku a výchovy vůle pro život občanský a nesmíme naň pohlížeti jako na konečnou životní stanici těchto dětí. Jen těžké typy abnormálních dětí (chorobinecké) budeme trvale umisťovati v ošetrovacích ústavech. U všech dětí abnormálních, s nimiž počítáme jako s produktivními, třeba jen jako s polovičními silami, nutno tudíž opět přijati zásadu rodinné výchovy, neboť i ony, jsou-li duševně normální, mají právo založiti si vlastní rodinu. To platí zvláště o normálních mrzácích, slepých a hluchoněmých. U mravně úchylných dětí, není-li úchylnka zaviněna dědičností neb nemocí, jež nemá naděje na vyléčení, je princip rodinné výchovy nejlepším prostředkem vychovávacím. Je-li z důvodů hospodářských neb jiných potřebí péče ústavní, budiž tato péče rovněž budována pokud možno na principu rodinném, jemuž vnitřní organizace každého ústavu má odpovídati.

U mrzáčků, dětí hluchoněmých a mravně vadných možno zcela dobře organizovati odbornou péči kombinací internátů s externátem, kde ústavní škola, dílny atd. dávají možnost odborného výcviku a výchovy vůle a kde rodinná péče harmonicky doplňuje práci ústavní. S hlediska výchovného je tu vždy zisk a rovněž po stránce hospodářské, neboť ústav může pojmuti větší počet chovanců, aniž je třeba nových nákladů investičních, zařizovacích a vydržovacích.

S hlediska odborného nelze praktickou péči o dítě abnormální, při níž je třeba zvláštních zařízení, pomůcek a odborné kvalifikace, prováděti v rodinách, obcích a okresích. Obce ani okresy jednak by neměly dostatečného počtu těchto dětí, jednak investiční, zařizovací a vydržovací náklady byly by nad jejich síly. Rodiče dětí pak jednak nemají, jednak nemohou míti znalosti metod a pomůcek, jež péče tato vyžaduje. Z toho důvodu je nutno prováděti péči o mládež abnormální v zařízeních, jež by sloužila potřebám většího počtu obyvatelstva (župám, nejlépe však svazům žup, na př. Morava se Slezskem).

Tento požadavek podepřen je též důvodem účelnosti s hlediska čistě vědeckého. Má-li totiž péče tato býti účelná, musí každému rozhodnutí o způsobu léčebné neb výchovné práce předcházeti důkladné vědecké prozkoumání stavu a příčin úchylnosti dítěte. Výzkum takový možno konati jedině za pomoci vědeckých ústavů,

zvláště klinik, jimž současně dostává se tak vhodného materiálu pro účely vědecké a vyučovatelské.

Péče o děti abnormální musí se konati včas, na př. u mrzáčků, kde všakným operativním zákrokem možno vadu napravití, u ostatních pak nutno dbáti, aby výchova a výcvik, jež často musí trvati dvojnásobnou dobu než u dětí normálních, byla časově vhodná. To předpokládá, aby evidence o všech abnormálních dětech (vyhledávání, vyšetřování, výzkum a třídění), byla co nejpřesnější a administrativně sloučena v jediné organisaci v sídle university, kterážto organisace byla by pověřena vedením katastru o dětech abnormálních. Úkol tento na Moravě plní Zemská péče o mládež.

Otázka národnostní hraje v péči o dítě abnormální podružnou úlohu, ježto je dobře možno, aby některá zařízení sloužila potřebám všech národností (na př. ústavy léčebné a ošetrovací). Jen ústavy výchovné by se dělily a to buď zřízením samostatných oddělení při stávajících českých ústavech, neb zřízením samostatných ústavů pro potřebu jednotlivých národností z celé republiky.

Právní ochrana dětí zůstala by jako dosud v kompetenci poručenských a opatrovnických soudů s tím, že by v každém případě soudy působily, aby ani jediné dítě, schopné odborného vzdělání, nezůstalo bez odborné péče.

Otázka, kdo má nésti náklady na tuto péči, je vyřešena již stávajícími zákony. U dětí chudých jsou k tomu u nás povolány obce, okresy a země, resp. stát. Ježto obce a okresy mají a budou i při župním zřízení míti na starosti zabezpečení péče o mládež normální, je to dnes země (později župy, event. svaz žup) a stát, jimž připadá nésti náklady s péčí o abnormální spojené.

Náklady vydržovací nesla by cele země. Nerozhoduje, zdali země má zařízení tato spravovati přímo, nebo je vydržovati za pomoci dobrovolných organisací, jimž by přispívala na úhradu nákladů ve formě nadačních míst. Je dokázáno, že poslední způsob je často účelnější a levnější než první. Na př. jedno dítě ve vychovatelně Čzpm. v Mor. Krumlově stojí ročně Kč 3700, v zemské vychovatelně v Uh. Hradišti Kč 5500. Zásadně nutno doporučiti, aby zařízení, jež jsou ve stadiu experimentálním, byla ponechána dobrovolné péči do doby, než vnitřní organisace jejich se ustálí.

Náklady investiční a zařizovací na ústavy abnormální necht nese stejným dílem stát a země, aby zaručena byla odborná stránka vznikajícího zařízení a čeleno zřizování zařízení nadbytečných na úkor úseků nedostatečně obstaraných. Zřízení každého nového ústavu musí předcházeti náležité vyšetření všech okolností a buďtež o věci předem slyšeny odborné instituce (zemská zdravotní rada, Zemská péče o mládež).

Nynější stav péče o mládež abnormální na Moravě trpí značnými nedostatky z důvodů, že není jednotného pracovního plánu a že podle něho není vymezena kompetence a účelná dělba práce mezi jednotlivými činiteli. Byli jsme svědky, jak v Brně zřizoval se zbytečným nákladem veliký ústav pro slabomyslné, ač odborně patří takový

ústav na venkov a v dnešní době bylo možno za stejný obnos zříditi nejméně dva ústavy pro větší počet dětí v objektech, získaných pozemkovou reformou. Jsme svědky, jak zemský spolek mrzáčků nemůže sehnati vydržovacích nákladů na ústav v Králově Poli, ač tento úsek ležel by úplně ladem. Vidíme nedostatky v péči o mládež mravně vadnou a hluchoněmou, kde zařízením interno-externátním možno péči odborně prohloubiti a zlevniti. Zemský výbor moravský nemá dnes mezi úřednictvem jediného referenta, jenž by otázku péče o mládež studoval a ovládal.

Organisace praktické péče o mládež abnormální musela by na Moravě v krátké době vypadati jinak, kdyby především všichni odpovědní veřejní činitelé zaujali k ní jasné a pevné stanovisko. Z toho, co svrchu uvedeno, vyplývá, že péče tato musí se konati plánovitě podle těchto zásad:

- a) obvod působnosti v péči o děti abnormální budiž celé území Moravy a Slezska;
- b) pro každý druh dětí budiž zabezpečena nejméně $\frac{1}{3}$ míst celkové potřeby v odborných ústavech;
- c) výchovná péče budiž přizpůsobena pokud možno vždy principu rodinnému, péče léčebná a ošetrovací dějž se ve velkých ústavech;
- d) vyhledávání, vyšetřování a třídění dětí nutno koncentrovati v Zemských péčích o mládež;
- e) přijímání dětí do ústavů dějž se teprve na podkladě vědeckého výzkumu;
- f) budiž právně zabezpečena povinná odborná výchova abnormálních dětí;
- g) zřizování a vydržování ústavů budiž zabezpečeno veřejnými činiteli.

2. Stav a potřeba péče o děti abnormální podle jednotlivých druhů na Moravě.

a) Tělesně abnormální.

A. Péče o zmrzačené: Celková potřeba je 1329 případů. Bylo by potřebí uhraditi nejméně 400 případů. Ježto péče o zmrzačené vyžaduje často zákroků chirurgických a orthopedie, je nutno, aby centrální ústav umístěn byl v Brně, v blízkosti chirurgické kliniky. Byl by současně výzkumnou pro zmrzačené a soustředoval by oddělení léčebné s nemocnicí a orthopedií a oddělení výchovné se školou a dílnami pro dorost.

Těmto požadavkům dobře hová ústav Zemského spolku pro léčbu a výchovu mrzáků v Králově Poli, jenž je zařízen pro 150 chovanců. Potřebuje však rozšíření o oddělení léčebné, o pavilon dětský se školou a doplnění dílen. Vydržovací náklady nemůže spolek sehnati z dobrovolných darů, takže nemůže přijímati nových chovanců do nově zřízeného pavilonu. Zemský výbor přispíval mu až do roku 1926 na 20 dětí à Kč 1200 ročně, t. j. Kč 24.000 z položky,

jež v zem. rozpočtu je určena na mládež normální. Na děti přes 14 roků, kdy u mrzáčka zpravidla jde o výcvik pro životní povolání, zemský výbor odmítá přispívat. Bylo by nutno, aby zemský výbor zařadil do svého rozpočtu příslušnou, nepoměrně vyšší položku na tento účel. Spolek opatřuje zmrzačeným též prothesy. Provádí i preventivní propagačně-výchovnou práci. Je přičleněn k Zemské péči o mládež, kde plní funkci odboru pro zmrzačelé.

Ošetřovací typy mrzáčků obstarávají na Moravě: Ústav sv. Josefa v Zašové pro dívky (60 míst) a ústav svazu čsl. Charity v Tršicích pro chlapce (40 míst). Oba ústavy jsou rovněž nezabezpečeny po stránce vydržovací, bylo by třeba, aby zemský výbor zařadil do rozpočtu zemského příslušné položky.

B. Péče o hluchoněmé: Celková potřeba 746. Úhrada 335. Tato je plně obstarána dosavadními 3 ústavami, vydržovanými zemským výborem v Ivančicích, Lipníku a Val. Meziříčí. Celkový náklad na tyto ústavy činil v r. 1925 Kč 2,986.860. Jeden chovanec stál ročně Kč 6300—6700.

Tyto ústavy po stránce odborné potřebovaly by prohloubení. Je chybné, že hluchoněmé děti soustřeďují se v internátech, kde v každém případě dorozumívají se posunky a nikoliv řečí artikulovanou. Z výchov. stanoviska je mnohem lepší umisťovati hluchoněmé v normálních rodinách, třeba cizích, aby byly nuceny čísti se rtů. Kombinace internátu s externátem je tu na místě a znamená kromě toho zlevnění celé péče. Ve velkých městech budtež zřízeny školy pro hluchoněmé a nedoslýchavé, ježto děti zcela dobře mohou bydlet i u rodičů a do školy docházeti. Školy tyto sloužily by současně jako zařízení pro nápravu vad u dětí koktavých, patlavých, nedoslýchavých.

Jen děti, které nezbytně potřebují ústavní péče, zvláště však těžší případy (na př. hluchoněmé a duševně úchylné) byly by umisťovány v ústavech. Účelná péče o tyto druhy dětí vyžaduje těsného styku zvl. po stránce výzkumu a třídění s lékařskými klinikami v Brně, dále prohloubení poradnami, pokračovacími školami pro hluchoněmé atd.

C. Péče o nevidomé: Celková potřeba 274 dětí je na Moravě i ve Slezsku plně uhrazena ústavem pro nevidomé v Brně, vydržovaným zemským výborem a zařízeným pro 160 dětí obojího pohlaví a obou národností.

Celkové náklady v roce 1925 činí Kč 1,773.700. Náklad na chovance ročně je tudíž Kč 11,085.*)

Ústav potřebuje doplnění oddělením pro nevidomé děti do 7 let, ježto pro malý počet těchto dětí (nejvýše 10) bylo by neúčelné zřizovati ústav samostatný. Stačí pouze vyřešiti otázku společné ložnice pro tyto děti a jedné — dvou pěstounek.

*) Dodatečně zjišťujeme, že v položkách potřeby na tento ústav je započítán i náklad na otop, světlo a vodu vysoké školy zemědělské, čímž roční náklad na 1 dítě se sníží asi na Kč 9000.

Chorobinecké typy byly by obstarány ústavem Spolku péče o slepé na Moravě a ve Slezsku ve Hvězdlicích, kde by šlo pouze o vyřešení otázky vydržovacích nákladů.

P o z n á m k a: Pro všechny tyto druhy tělesně abnormálních dětí, s výjimkou případů komplikovaných duševní úchylností, bylo by záhodno pamatovati na účelné vyřešení dorostové péče o ně a péče v dospělém věku. Zde by bylo na místě, aby existenčně byly zabezpečeny státem v té formě, že by měly nárok po vypršení zákona o válečných poškozcích na přednostní právo při pronajímání trafik, aby jim bylo umožněno založiti a vyživiti rodinu.

b) Duševně abnormální.

A. Péče o slabomyslné: celková potřeba 1909 debilů a 1349 imbecilů a idiotů.

Pro debilní děti je nezbytně třeba brzkého uzákonění zákona o pomocném školství, ježto všechny tyto případy bylo by možno vyvíjeti za pomocné dělníky všeho druhu, zvláště kdyby jim byla v dorostenském věku věnována řádná péče v praktickém výcviku.

Pro děti imbecilní jsou nutny výchovné ústavy a možno počítati, že 80 procent těchto dětí učiníme produktivními. Je tu nutno opustiti téměř úplně linii literárního vyučování a věnovati trpělivou a odbornou péči jejich výcviku v jednoduchých pracích, zejména však v pracích zemědělských, v kterémžto oboru panuje dnes velký nedostatek sil. Ústavy pro imbecily nutno tudíž zřizovati v prostředí venkovském. Nezbytnou jejich složkou buď vždy hospodářství, jež budou míti úkol cvičných zařízení. V dětském oddělení seznámovaly by se děti s pojmy venkovského života, kdežto v dorostovém oddělení s dvou- až trojnásobnou dobou výcviku byly by cvičeny v zemědělských pracích na čeledíny a děvečky.

I z idiotů možno zužitkovati 20 procent všech případů pro zemědělské práce, ovšem jen jako pracovní síly pod stálým dozorem. Těžší případy imbecilů a velké procento idiotů jsou typy ošetřovací. Zvláštní pozornosti vyžadují typy sexuálně založené, které z důvodů eugenických dlužno umisťovati v t. zv. selských koloniích pod stálým dozorem odděleně podle pohlaví.

Tím je dán směr praktické péči o děti slabomyslné vůbec: debilové budou obstaráni téměř zúplna pomocným školstvím; velká část imbecilů a zlomek idiotů bude vychováván pro zemědělství, zbytek pak musí býti obstarán v ústavech ošetřovacích.

Výzkum dětí prováděla by Zemská péče za součinnosti Zemského spolku pro duševně úchylné, jenž k ní je přičleněn jako pracovní sekce a za pomoci psychiatrické kliniky brněnské. Jako pomocný výzkumný ústav (pozorovna) sloužil by některý ústav pro slabomyslné.

Výchovnou stránku a praktický výcvik konaly by tyto ústavy: Ústav Čzpm. v Kelči (150 chovanců), ústav sester dominikánek ve

Střelcích (50 chovanců), ústav ve Vicoměřicích (50 chovanců), ústav pro slabomyslné ve Fryštáku (60 chovanců) a v Lomnici u Tišnova (20 chovanců). Celkem by uhradily tyto ústavy 330 případů.

Jako ošetrovací ústavy fungovaly by chorobinec III. řádu sv. Františka v Přivoze (50 chovanců), eventuálně některý přeměněný sirotčinec.

Tím by základní potřeba Moravy byla obstarána a je jen potřebí po stránce investiční a zařizovací poskytnouti Čzpm. potřebné peníze na vybudování ústavu v Kelči a všem svrchu uvedeným ústavům zabezpečiti úhradu vydržovacích nákladů. Zemský výbor v rozpočtu 1925 má na péči o slabomyslné položku 482.000 Kč. Na úhradu všech vydržovacích nákladů je potřebí při 500 míst à Kč 3.600 ročně na 1 chovance Kč 1.800.000.

S ústavem Cyrilometodějské družiny v Brně, jež byl vybudován z příspěvků země a státu nákladem 1 a půl milionu, Zemská péče nepočítá pro slabomyslné, ježto umístění jeho v Brně je nevhodné. Navrhuje, aby ústav tento byl přeměněn na léčebný ústav pro epileptiky, jehož na Moravě je nezbytně potřebí. Tím by obstarán byl podstatně úsek dětí epileptických a uvedený ústav sloužil by současně vědeckým a vyučovatelským účelům lékařské fakulty Masarykovy university v Brně.

Doplňkem péče o slabomyslné byly by zemědělské kolonie, t. j. selské usedlosti, kde by pracovní síly z řad slabomyslných za vedení kvalifikovaného pěstouna byly zaměstnány doživotně. V tomto směru bylo by nejvýš žádoucí, aby při pozemkové reformě bylo již nyní pamatováno na tyto úkoly, ježto takovým způsobem byla by sjáta s beder obcí, okresů a země chudinská péče o tyto ubožáky. Organisační stránka mohla by býti syžerena Zemskému spolku pro duševně úchylné, jež by mohl kolonie zemědělské přičleňovati k jednotlivým odborným ústavům.

B. Péče o epileptiky: Celková potřeba činí 378 případů. K úhradě slouží ústav milosrdných bratří ve Vizovicích (50 chovanců) a ústav milosrdných sester v Litovli (40 chovanců). Úhrada tato nedostačuje počtem a hlavně po stránce odborné. Oba uvedené ústavy jsou totiž jen rázu ošetrovacího, kdežto epilepsie vyžaduje též zařízení léčebného (viz velmi dobré výsledky ústavu curyšského). Je nutno, aby takovýto ústav byl umístěn v sídle university, kde by léčebnou stránku obstarávala psychiatrická klinika, již by současně ústav sloužil jako zařízení učebné.

Tomuto účelu velmi dobře by hověl ústav Cyrilometodějské družiny v Brně, takže by náklady zařizovací nepřicházely vůbec v úvahu. Tím by byla napravena chyba, které se zakladatelé ústavu dopustili.

C. Péče o encephalitiky: Poněvadž po stránce lékařské je otázka encephalidity vědeckým problémem, nelze péči o tyto případy definitivně rozřešiti. Z vědeckých důvodů by se doporučovalo, aby při psychiatrické klinice, která požadavek tento po řadu

let uplatňuje, byl zřízen především ústav jako zařízení sloužící potřebám vědy.

Abyste tyto děti nebyly přítěží rodinám, bylo by třeba pro ně zřídit ústavy ošetrovací. K tomuto účelu mohlo by se použiti některých velkých sirotčinců, jež pro výchovu normální mládeže z principiálních důvodů se nehodí a jichž postupem doby při rozvoji účelně organisované péče rodinné bude na Moravě nadbytek. Tak by odpadla otázka investičního a zařizovacích nákladů a zůstala by k vyřízení pouze otázka nákladů vydržovacích, již by musel obstarati zemský výbor.

c) Mravně abnormální.

V tomto úseku je třeba rozlišovati mezi dětmi mravně ohroženými a zanedbanými, u nichž počítáme s mravním defektem více ve smyslu návyku, zaviněném vlivem špatné a zanedbané výchovy nebo špatnými vlivy okolí, a mezi dětmi s mravními defekty hrubšího zrna, zvláště však s těmi, jejichž příčiny tkví v nemoci. Podle toho bylo by možno rozlišovati u mravně vadných dětí 4 skupiny:

1. mravně ohrožené,
2. mravně narušené,
3. zpustlé,
4. mravně úchylné následkem nemoci.

Přesnou čáru mezi těmito jednotlivými skupinami je těžko vésti, neboť mravní úchytky projevují se navenek různými formami (krádež, lež, sexuální atd.) a individuálně nutno je klasifikovati. S praktického hlediska dlužno však tu zdůrazniti, aby dítě dostalo se do ochranné výchovy pokud možno v ranném věku, kdy mravní úchytku možno výchovou odstraniti. Soustředění všech dětí mravně úchylných před definitivním rozhodnutím o způsobu nápravné péče ve zvláštním výzkumném ústavě (pozorovně), jež by obstaral i jejich třídění a naznačil metodu nápravnou, je tu prvním požadavkem. Úkol tento mohl by konati některý z ústavů poblíž Brna (klinik).

Pro děti ohrožené (zanedbané) stačila by úplně k nápravě účelně organisovaná péče rodinná (domovy, kolonie). Pro děti mravně narušené a zpustlé je potřebí již zvláštních odborných vychovavacích ústavů, při jejichž zřizování dlužno v první řadě míti na paměti princip rodinný a používati u těchto dětí co nejvíce jako zkušebních prostředků umístění v rodinných útulcích, v koloniích a volné rodinné péči. Bylo a je chybou dosavadní péče o mravně vadné, že spokojuje se jako konečným životním cílem pro dítě ústavním internátem s dobrou ústavní kázní a nepoužívá rodinných zařízení jako pomocných zařízení, v nichž by si dítě znežnávalo na volný občanský život. Ústavy tyto zapomínají pěstovati v chovancích touhu po volném občanském životě a používají dokonce pohružky o propuštění jako zastrašujícího prostředku vůči dítěti.

V tomto směru vyžadují vychovavací ústavy radikální reorganisace.

3. Celkový přehled.

Z toho, co vpředu o stavu a potřebách péče o děti abnormální podle jednotlivých druhů bylo uvedeno, vyplývá, že na Moravě je potřebí:

1. Po stránce investiční v nejbližší době dobudovati a zaříditi ústav v Kelči pro děti slabomyslné, v příštích letech pak doplniti ústav pro děti zmrzačené v Králově Poli pavilonem nemocničním s oddělením ortopedickým a pavilonem dětským se školou a dílnami. Nového ústavu pro epileptiky možno dosíci přeměnou letos dobudovaného moderního ústavu Cyrilometodějské družiny v Brně pro slabomyslné a slabomyslným, bude-li potřebí, věnovati některý z větších sirotčinců na venkově. Na ošetrovací ústavy, ukáže-li se potřeba, rovněž stačí přeměnění některý z venkovských velkých sirotčinců, jejich vývojem rodinné péče bude nadbytek. Pro děti rachitické bylo by potřebí rozšířiti menším nákladem dům Čzpm. v Koryčanech.

2. Po stránce zařizovací všechny svrchu uvedené ústavy je nutno účelně podle potřeb jednotlivých druhů zaříditi. K nim přistupuje domov pro nevidomé do 7 let při zemském ústavě v Brně.

3. Po stránce vydržovací. Z tělesně abnormálních zabezpečiti se strany země vydržování ústavu pro mrzáky v Králově Poli, v Tršticích a v Zašové zřízením dostatečného počtu nadačních míst a v rámci dosavadního rozpočtu vyřešiti otázku úhrady na vydržování domova pro nevidomé děti do 7 let.

V oboru péče o mládež duševně abnormální je třeba zajistiti řádný provoz všech ústavů pro slabomyslné zřízením dostatečného počtu nadačních míst v nynější době a stejně opatřiti vydržovací náklady na léčebný ústav pro epileptiky v Brně.

V oboru mládeže mravně vadné není potřebí nových vydržovacích nákladů, naopak možno provésti úspory ve prospěch jiných oborů.

V oboru péče o mládež nemocnou je hlavně potřebí rozřešiti účelně otázku nákladů na zařízení proti tuberkulose, jež by mohla býti řešena společně zemí, ministerstvem zdravotnictví a sociálními pojišťovnami a stejným způsobem postarati se o úhradu vydržovacích nákladů na děti skrofulosní a rachitické.

4. Po stránce odborné je nutno provésti v nynější době zejména reorganisaci péče o hluchoněmé a mravně vadné na podkladě interno-externálním, kteréžto opatření mělo by za následek nejen zisk výchovný, nýbrž i finanční.

5. Po stránce celkové organisace je nezbytně třeba soustřediti veškeru péči o mládež abnormální z Moravy a Slezska v jediném středisku — Zemské péči o mládež, která by jako pomocný orgán veřejné správy a ústřední orgán veškeré dobrovolné péče o mládež ji prováděla na základě účelné dělby práce za souhlasu a dozoru země a příslušných úřadů státních.

Pro mravně úchylné děti následkem nemoci (na př. moral insanita) je nutno zřizovati zvláštní zařízení rázu léčebně-pedagogického a pamatovati, že je bude nutno umisťovati v zařízeních trvalých pod stálým dozorem.

Celková potřeba v péči o mravně úchylné je 1578 případů. Dosavadní úhrada činí 685 míst, takže možno považovati praktickou péči o tyto děti v základě za dostatečnou. (Koncem r. 1924 obsazeno pouze 531.) Morava má celkem 5 ústavů pro mravně vadné: zemské vychovatelny v Hradišti pro hochy, v Boskovicích pro děvčata do 14 roků, zemskou polepšovnu v Novém Jičíně pro obě pohlaví, chlapeckou vychovatelnu Čzpm. v Mor. Krumlově, doplňovanou rodinným útulkem na Petruvce a 2 rodinnými koloniemi, a ústav pro dospívající dívky v Brně, Kamenná ul. Zemský výbor v rozpočtu na rok 1925 měl na tuto péči položku 2,869.000 Kč a počítá s průměrným nákladem 5.000 na 1 chovance. Je možno důvodně tvrditi, že reorganisaci ve směru rodinném docílilo by se v tomto oboru nejen velikých zisků po stránce výchovné, nýbrž i značných úspor s hlediska hospodářského.

Problém praktické péče o mládež sexuální narušenou zvláště dívcí je nutno ještě zvláště vědecky zkoumati a prakticky pokusně řešiti.

d) Péče o děti nemocné

Nejdůležitější v tomto oboru je kategorie dětí tuberkulosních neb tuberkulosou ohrožených. Je jisto, že následkem války a vlivem těžkých hospodářských a zvláště bytových poměrů v době poválečné stává se otázka tato téměř problémem celostátním. Praktickou péči ve směru profylakčním i represivním koná na Moravě plánovitě v těsné spolupráci s Čzpm. Masarykova liga, která zřizuje v jednotlivých okresích dispensáře proti tuberkulose, zdravotní osady a léčebné ústavy. Zemský výbor moravský vydržuje ústav pro tyto děti v Šumperku a zřizuje při svých léčebnách v Jevíčku a Pasece samostatné dětské pavilony. Práce Masarykovy ligy zaslужuje všemožné podpory mravní i finanční a zvláště bylo by na sociálních pojišťovnách, aby poskytováním místností ve svých objektech a pravidelnými podporami umožnily lize prohloubenou systematickou práci. Dispensáře mohly by sloužiti jako pomocná zařízení pojišťovněm.

Morava potřebuje léčebného ústavu pro děti rachitické. K tomu účelu získala Čzpm. odkazem dům v Koryčanech, který později po smrti dátkyně chce tomuto účelu věnovati.

Pro skrofulosní má Morava zásluhou M. Steyskalové léčebný ústav v Crikvenici, kam posílá za podpory země a ministerstva zdravotnictví, nemocenských pokladen atd. ročně několik set dětí. Těmž účelu slouží jodové lázně v Darkově ve Slezsku.

Pro děti jinak nemocné má Morava dostatek odborných zařízení, jako dětskou kliniku, dětskou nemocnici, veřejné nemocnice. O tyto děti pečuje Čsl. Červený kříž, s nímž Čzpm. ujednala dohodu o dělbě práce.

4. Přehled zařízení pro mládež abnormální na Moravě v roce 1925.

I. Pro mládež tělesně vadnou:

Čís. běž.	Ústav:	Počet míst:	31. XII. 1924 obsazeno:	Země přispívá ročně na:
1. Mrzáčci:				
1.	Brno, Zemský spolek pro léčbu a výchovu mrzáčků . . .	150	67	20 dětí à Kč 1200
2.	Tršice, Svaz Čsl. Charity . . .	40	20	5 „ à Kč 720
3.	Zašová, Ústav sp. sv. Josefa	60	13	47 „ à Kč 720
		250	100	—
2. Hluchoněmí:				
4.	Ivančice, zemský ústav . . .	100	103	1 dítě Kč 6765
5.	Lipník, zemský ústav . . .	100	99	„ Kč 6513
6.	Val. Meziříčí, zemský ústav . . .	150	133	„ Kč 6325
		350	335	—
3. Nevidomí:				
7.	Brno, zemský ústav . . .	160	160	1 dítě Kč 11085*)
8.	Nové Hvězdlice, Spolek pro péči o slepé	10	—	—
		170	160	—

II. Pro mládež duševně úchylnou.

1. Slabomyslní:

9.	Brno, ústav Cyrilo-metodějské družiny	80	64	80 dětí à Kč 2555
10.	Fryšták, Ústav řádu škol. sester	60	26	15 „ à Kč 2555
11.	Kelč, ústav Zemské péče o mládež	150	30	—
12.	Lomnice, ústav Donenbaumův	20	15	—
13.	Střelice, ústav sester Dominikánek	50	88	100 „ à Kč 2555
14.	Vicoměřice, ústav sester Dominikánek	50		
		410	223	

2. Epileptici:

15.	Litovel, ústav milosrdných sester	40	36	Kč 4454
16.	Vizovice, ústav milosrdných bratří	50	44	Kč 5521
		90	80	

3. Encefalitici:

— — —

*) Po odečtení věcných nákladů pro zemědělskou školu Kč 9000.

III. Pro mládež mravně úchylnou.

17.	Boskovice, zemská vychovatelna dívčí	120	87	Kč 4614
18.	Uh. Hradiště, zemská vychovatelna chlapecká	200	174	Kč 5571
19.	Mor. Krumlov, České zem. péče o mládež se 3 rodinnými koloniemi	90	73	90 dětí à Kč 945*)
20.	N. Jičín, zemská polepšovna	250	176	Kč 5460
21.	Brno, Spol. pro péči o mládež	25	21	—
		685	531	

IV. Pro mládež nemocnou.

22. Jevíčko, zemská plicní léčebna pro dívky.
23. Paseky, zemská plicní léčebna pro hochy.
24. Šumperk, zemská Masarykova dětská osada pro tuberkulosní.
25. Crikvenice, ozdravovna ženské útulny v Brně.
26. Darkov, léčebný ústav pro skrofulosní.
27. Drnovice, zemský chorobinec.
28. Jihlava, zemský chorobinec.
29. Přívoz, chorobinec sester řádu sv. Františka.

*) Od 1. července 1925 zvýšen příspěvek na Kč 2555 ročně na 1 dítě.

III. Pomocná zařízení.

Nezbytným doplňkem účelně organisované sociální péče o mládež jsou tato zařízení administrativního rázu:

1. katastr sociální,
2. školní lékařství,
3. generální poručení,
4. úřadovna.

1. Katastr sociální.

Musí býti spolehlivou základnou účelné péči o mládež. Má podávat přesný obraz o počtu a poměrech dětí, potřebných ochrany a péče zvláště veřejné a obraz, do jaké míry (o kolik a jak) bylo o děti postaráno. Ze srovnání mezi potřebou a úhradou mají pak vyplývatí podněty pro další práci v oboru péče o mládež.

Úkolem sociálního katastru by zejména bylo: 1. Vyhledávati děti ochrany potřebné. 2. Vyšetřovati jejich poměry. 3. Tříditi je podle druhů potřeby a teritoria. 4. Předávati je příslušným orgánům veřejné neb dobrovolné péče za účelem praktické péče o ně. 5. Věsti evidenci o všech dětech v péči.

Podle toho skládal by se katastr ze dvou částí a to: a) katastru potřeby, b) katastru úhrady (matriky).

S hlediska praktické potřeby musel by katastr hověti:

- a) péči o matky, kojence a batolata zjišťováním všech novorozenců;
- b) péči rodinné zjišťováním všech normálních dětí, tedy mravně ohrožených, zanedbaných, vykořisťovaných, žebravých, posílaných na výdělek neb jinak zneužívaných, týraných, opuštěných, osiřelých, kočujících atd.;
- c) péči dorostové zjišťováním dětí opouštějících školu, potřebných porady ve volbě povolání, zprostředkování umístění, jinak ochrany potřebných a zvláště nadaných;
- d) péči o abnormální evidenci všech abnormálních dětí, tělesně, duševně nebo mravně úchylných, uvedených v kapitole II.;
- e) právní ochraně, soudům poručenským a soudům mladistvých zjišťováním všech dětí svrchu zmíněných, pokud vyžadují veřejné péče a ochrany právní, včetně dětí nemanželských atd.;
- f) sociálnímu pojištění zjišťováním všech případů dětí, jež spadají pod ochranu zákona o sociálním pojištění.

Jednotlivé složky tohoto katastru v praxi již existují. Tak zdravotní správa státní zjišťuje jména a počet všech narozených i zemřelých dětí, soudy vedou rejstříky o dětech osiřelých a mladistvých provinilcích, úřady školní jsou podle řádu školního a vyučovacího povinny věsti výkazy o dětech nevzdělavatelých (ab-

normálních), nemocenské pokladny vedou v evidenci pojištěnky za účelem podpor v mateřství a premii za kojení, mladistvé dělníky a učně, podléhající nemocenskému pojištění. Chystané vládní nařízení k zákonu ze dne 30. června 1921, čís. 256 Sb. z. a n. o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských v §§ 13, 14 a 15 řeší rovněž evidenci těchto dětí. Okresní péče moravské vedou evidenci o dorostencích školu opouštějících, Zemská péče o dětech abnormálních. — Bylo by jistě účelné, jak po stránce odborné péče, tak s hlediska úspornosti, aby otázka tato byla vyřešena pokud lze jednotným základním katastrem sociálním, jenž by sloužil potřebám všech úřadů a institucí.

Povaha věci žádá, aby katastr veden byl naprosto spolehlivě. K tomu hodí se jedině úřad, nikoliv dobrovolná instituce, jež při sebe lepší vůli nemá administrativních sil a prostředků k tomu úkolu. Byla by to také rozumná dělba práce mezi úřední a dobrovolnou péčí tak, že by úřad plně vyhověl požadavkům přesné organisace potřeb péče o mládež, kdežto dobrovolná péče svojí hybností a pohotovostí lépe než úřad hová požadavkům účelné organisace v oboru úhrady této péče. Úřad by vyhledával děti ochrany potřebné a předával jednotlivé případy k vyřešení dobrovolným institucím. Tím by se nesmírně ulehčilo dobrovolné péči, která by kromě toho při dnešní mentalitě našeho lidu získala na pověsti, že veškeré příspěvky dobrovolné jí věnované odvádí pouze na praktickou péči.

Je otázka, který z úřadů má věsti katastr sociální, zdali úřad soudní či správní. Zemská péče soudí, že by bylo nejlépe ponechatí věc tuto z důvodu, aby zabráněno bylo eventuálním sporům, jako dosud soudům, protože jsou nejlépe zapracovány a jsou z největší části do oboru péče o mládež zasahujícím orgánem veřejné správy. K tomuto napomáhá i teritoriální organisace soudů a dobrovolné péče, jež obě mají za obvod působnosti zpravidla soudní okres a Opm. své sídlo v sídle poručenského soudu, takže styk dobrovolné péče s katastrem byl by co nejužší a nejrychlejší.

Značných nákladů osobních a věcných by katastr sociální nevyžadoval. Uspokojivé rozřešení otázky této předpokládá zavedení jednotných tiskopisů.

2. Školní lékařství.

Na základě platných zákonů a nařízení může škola velmi podstatně zasahovati do všech oborů sociální péče o mládež školou povinnou. Řád školní a vyučovací v hlavě IV. § 212—220 poukazuje na nutnost spolupůsobení školy s opatrovnickým soudem, ukládá školám, aby se ujímaly dětí zanedbaných, doporučuje zakládati dětské útulky, ústavy zaměstnávací, ohřívárny, polévkové ústavy, hřiště, nadílky šatstvem, feriální osady. Účelně organisovaná péče o mládež musí si proto položit otázku, jak nejlépe by bylo spoluprací se školou prováděti. Zemská péče organisuje ji nyní tak, že se snaží za pomoci školních úřadů získati každou školu za důvěrníka Okresní péče o mládež.

V budoucnosti hodlá organizaci tuto doplnití zavedením tak zv. školního lékařství, jež by bylo spolehlivým základem účelně organizované péče o mládež zvláště ve směru zdravotně-sociálním. Chce zavést postupem času na školách měření a vážení dětí a srovnáním docílených výsledků s Pirquetovými tabulkami zjišťovati zdravotní stav dětí. Děti, u nichž bude pozorován nápadný úbytek na váze, byly by posílány do poraden obvodových ku zjištění stavu a příčin tohoto poklesu a odtud po případě předávány příslušným organizacím za účelem nápravy. Děti, vyžadující trvalé péče, byly by vedeny v patrnosti sociálním katastrofem.

Organisace tato vyžaduje úzké součinnosti škol, poraden pro děti a všech dobrovolných organizací pro péči o mládež. Školní lékařství doplnilo by velmi účelně katastr sociální péče a práci institucí humanitních, neboť by dávalo jim vědecky podložený materiál pro praktickou péči (na př. pro péči prázdninovou, zřizování polévkových ústavů, ošacování, v oboru bytové péče atd.).

Organisace tato mohla by se zavést v plném rozsahu teprve tehdy, až by řádně fungovala ve všech okresích síť poraden pro matky, kojence a batolata, dětské domovy, ozdravovny, dispensáře proti tuberkulose a všechna ostatní sociálně-zdravotní zařízení pro mládež. V nynější době mohla by se zavést pouze v několika okresích na zkoušku.

3. Generální poručeníství.

Velmi důležitým článkem v sociální péči o mládež je právní ochrana dítěte. O tom svědčí jednak různá ustanovení v našem občanském zákoníku, jež upravují jednak poměr rodičů k dětem a naopak, jež chrání dítě osiřelé, opuštěné, nemanželské neb jinak na veřejnou péči odkázané, jednak trestní zákoník snaží se vhodným způsobem upravit otázku mladistvých provinilců, mládeže mravně zpustlé a podobně. Ministerstvo sociální péče chystá vydati zákon o ochranné výchově dětí ve věku do 18 roků a připravuje vládní nařízení k zákonu o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Ministerstvo spravedlnosti upravilo zvláštními předpisy otázku stíhání mladistvých provinilců, zřídívši pro ně zvláštní soudy pro mladistvé. Máme řadu předpisů o ochraně mládeže (řád školní, zákaz o prodeji lihovin, o výdělečné práci dětí, zákon o sociálním pojištění atd.). Při všech těchto otázkách počítá zákonodárce na součinnost široké veřejnosti, jež musí býti řádně organizována, má-li býti účelná. Vidíme to na př. na § 24. I. dílčí novely občanského zákoníku z 12. října 1914, podle něhož může býti na sdružení péče o mládež přeneseno soudem poručeníství hromadné (generální), na osnově nařízení o dětech v cizí péči a dětech nemanželských, která rovněž počítá s pomocí Okresních péčí a jejich místních důvěrníků, na osnově zákona o ochranné výchově, v níž pomýšlí se na těsnou součinnost zařízení dobrovolné péče o mládež a jejich orgánů (generálních poručeníků, důvěrníků atd.), jakož i při soudnictví nad mládeží, které rovněž vítá spolupráci dobrovolných

organizací při vyšetřování poměrů mladistvých provinilců, při přelíčení, při výkonu dozoru a pod.

Výkonem právní ochrany nad mládeží a trestního práva nad ní pověřeny jsou jednak soudy poručenské a opatrovnícké, jednak soudy pro mladistvé. Podle dosavadních předpisů máme zato, že spolupráce se soudy v menších a prostředních okresích dá se prováděti nejlépe pomocí generálního poručeníství, jež může býti přeneseno buďto na spolky nebo obce. Tato zásada jest zcela správná, poněvadž ve větších městech, jak již v mnohých případech se stalo, je nutno, aby generální poručeníství konaly městské sociální úřady, jež k výkonu jeho mají dostatečný aparát (Brno, Olomouc, Mor. Ostrava, Jihlava, Znojmo). Pro ostatní obce okresu, nebo není-li většího města, tedy pro celý okres, je možno přenést generální poručeníství na Okresní péči o mládež, jež by výkonem povinností, spojených s touto funkcí, pověřila úředníka nebo dobrovolného svého funkcionáře. Stanovy Okresních péčí v § 3. se o tom výslovně zmiňují. Zde nutno však zdůrazniti, že generální poručení při Opm. fungoval by více jako orgán evidenční a jako pojítka se soudem, kdežto praktický výkon péče (vyšetřování, umisťování, dozory) prováděl by pomocí celé Okresní péče, t. j. jejích pracovních odborů, hlavně však za pomoci místních důvěrníků, jimž by se do péče svěřovaly jednotlivé případy.

Generální poručení byl by právním poradcem všem činovníkům Okresní péče a měl by za povinnost sledovati a studovati všechna zákonná ustanovení, opatření do oboru právní ochrany mládeže spadající. Bylo by nutno věnovati výchově těchto pracovníků zvýšenou pozornost a pořádati pro ně pravidelné pracovní sjezdy nebo kursy.

Nejllepší způsob byl by ten, kdyby na Okresní péči bylo přeneseno poručeníství v tom rozsahu, že Okresní péče by byla poručeníkem všech dětí, které nemajíce zákonného zástupce, tohoto potřebují. Okresní péče jako generální poručení mohla by soudu činiti návrhy, aby dítě bylo ponecháno buď v jejím poručeníství nadále, nebo aby pro dítě byl zřízen poručení individuální. Z toho vyplývá, že by soud musil každé zřízení individuálního poručeníka oznamovati Okresní péči.

V malých okresích mohl by generální poručení zcela snadno zastati i agendu úřadovny pro mladistvé za pomoci odboru (na př. dorostového), po případě sám za součinnosti místních důvěrníků. V okresích průmyslových s větším počtem případů bude ovšem nutno zřídati samostatné úřadovny pro mladistvé za součinnosti zvláštního odboru pro mladistvé.

Malé okresy mohly by sloučiti funkci generálního poručeníka též s funkcí spolkového tajemníka Okresní péče o mládež.

Na Moravě funguje generální poručeníství téměř ve všech Okresních péčích o mládež. V tom jsou 2 poručenské úřady městské, v Brně a Mor. Ostravě, jejich působnost se kryje se soudním okresem. Generální poručení Opm. konají funkci tuto většinou jako

vedlejší zaměstnání. Měli ke dni 31. prosince 1924 v péči celkem 16.905 poručenců a 1236 mladistvých provinilců.

Organisace tato musí fungovati jako trvalé pomocné zařízení péče o mládež. Potřebuje však nezbytně finančního zajištění, ježto Okresní péče nemají dostatek prostředků na úhradu nákladů s vydržováním poručníků spojených. Podle názoru Čzpm. dala by se otázka tato vyřešiti poměrně lehce tak, že by generální poručníci byli odměňováni podle rozsahu práce od Kč 600—5000 ročně. Průměrem bylo by potřebí na každý okres nejméně Kč 2400 ročně, což při 79 Okresních péčích by vyžadovalo celkového nákladu asi Kč 190.000. Tento obnos bylo by nutno ve formě pravidelných subvencí poskytovat Okresním péčím na Moravě z veřejných prostředků. K tomu, poněvadž jde o potřeby okresu, byla by povolána především okresní zastupitelstva. Ježto na Moravě vejdu v život teprve zřízením župního zřízení, doporučovalo by se, aby přechodně zařaděny byly příslušné položky buď do rozpočtu zemského, nebo do rozpočtu ministerstva spravedlnosti, po případě ministerstva sociální péče.

4. Úřadovna.

Dobrovolná sociální péče potřebuje též řádně vybudovaných kanceláří. Zásady úřadování dobrovolné péče jsou: úspornost na silách a prostředcích, pohotovost, rychlost a spolehlivost.

Podle těchto zásad buduje Zemská péče pro dobrovolnou péči pouze po 1 úřadovně v okresích, jež by sloužila všem dobrovolným organisacím tam pracujícím (Okresní péči, Masarykově Lize, Červenému kříži, Osvětovému sboru, humánním organisacím církevním atd.) a již by společným nákladem vydržovaly. Rovněž v sídlech žup a země stačí úplně jedna větší kancelář pro všechny župní neb zemské organisace péče o mládež a není potřebí, aby každá z nich budovala a vydržovala úřadovnu samostatnou.

Praxe ukazuje, že názor tento jest správný a na Moravě funguje již v řadě okresů taková úřadovna.

Stinnou stránkou věci je nedostatek prostředků na úhradu správních nákladů, zejména však nákladů osobních. Zásadně nelze dobrovolným institucím žádati veřejnost, aby dobrovolnými dary přispívala na vydržování úřadoven. To náleží k povinnostem veřejné správy. V Čechách financují tyto úkoly četná okresní zastupitelstva, dnes správní komise. Na Moravě, než dojde k zřízení okresních zastupitelstev, je třeba, aby správní náklady hrazeny byly z fondu jiné veřejné instituce. Tento úkol nejlépe by příslušel ministerstvu sociální péče, jež si vyhrazuje při udělování subvencí schvalování vedoucích kancelářských sil.

Podle názoru Zemské péče bylo by potřebí zajistiti tímto způsobem na Moravě 79 úřadoven Okresních péčí a úřadovnu Zemské péče.

Ve velkém počtu okresů stačí k řádnému obstarání agendy spolkové i síla, která by funkci tajemnickou zastávala jako vedlejší

svoje povolání. Ve větších okresích bylo by nutno počítati s pomocnou silou kancelářskou k výkonu prací manipulačních. V malých okresích možno sloučiti funkci tajemníka s funkcí generálního poručníka. Jen velké okresy vyžadovaly by úřadoven nákladnějších, kde by funkce tajemnická, poručenská a manipulační vyžadovaly kvalifikovaných sil celodenních.

Přihlížeje ke všem těmto způsobům a dosavadní praxi má Zemská péče zato, že by průměrně bylo pro každý okres na Moravě třeba na úhradu nákladů správních asi Kč 5000 ročně. Celkem by 79 úřadoven moravských vyžadovalo ročně nákladů Kč 395.000. Osobní náklady úřadovny Zemské péče činí průměrně ročně Kč 200.000.

Bylo by tudíž třeba, aby ministerstvo sociální péče na úhradu všech těchto nákladů pamatovalo na Moravu celkovou sumou Kč 595.000.

5. Rozpočet ročních vydržovacích nákladů na pomocná zařízení.

1. 79 generálních poručenství à Kč 2400 . . .	Kč 190.000
2. 79 úřadoven Okresních péčí à Kč 5000 . . .	Kč 395.000
3. Úřadovna Čzpm.	Kč 200.000

Celkem ročně . . . Kč 785.000

IV. Poznámky k celkovému přehledu základních potřeb sociálně-zdravotní péče o mládež na Moravě.

Jak z připojeného celkového přehledu (viz str. 94) vysvítá, sleduje návrh Zemské péče myšlenku, aby stát zasahoval do praktické péče o mládež pouze v oboru investičním a zařizovacím, kdežto náklady vydržovací přeneseny byly by do okresů a zemí. Důvodem pro toto řešení je jednak okolnost, že země a okresy nestačily by finančně na všechny navrhované úkoly, jednak že péče o mládež v počátečním stadiu vývoje nezbytně potřebuje iniciativních podnětů státní správy. Této iniciativy by se docílilo, kdyby stát poskytoval přiměřených podpor hlavně na vybudování a zařízení potřebných sociálních zařízení pro mládež. Avšak i v oboru vydržovacích nákladů počítá se s podporami státu, a to v péči o matky a kojence a v pomocných zařízeních. V prvním případě proto, že péče o matky a kojence v dnešní době je důležitým problémem celostátním, zejména ve směru profylakcím, a jde při tom hlavně o úhradu osobních nákladů na poradny, pro jejichž úhradu není na Moravě veřejných orgánů — okresních zastupitelstev. Sociální pojišťovny vejdou v život teprve v roce 1926 a bude řadu let trvat, než budou moci z vlastních prostředků přispívat aspoň na částečnou úhradu těchto nákladů. Dobrovolné instituce nemohou za dnešních poměrů úkol zdati, nemajíce prostředků a také proto, že by veřejnost snahy jejich v tomto směru nepodporovala.

Rovněž úhradu nákladů na generální poručníky a úřadovny nelze nésti dobrovolné péči, ježto těžko by jí bylo dokazovati vůči veřejnosti důvody pro tato opatření. Bude jistě lépe, když dobrovolná péče bude žádati na veřejnosti pouze podporu na individuální praktickou péči o mládež, kterou lépe může prokázati a pro niž snáze získá porozumění v lidu. Na druhé straně je subvencování těchto úkolů státem odůvodněno tím, že je nutno kontrolovati a udržovati administrativu dobrovolné péče na určité výši, která by hověla požadavkům účelné práce. K jednotlivým oddílům celkového přehledu základních morálně-zdravotních potřeb o mládež (srov. str. 94—95) připojujeme následující vysvětlivky:

1. Náklady investiční.

V celkové položce Kč 10,500.000 zahrnuty jsou jednak investice v oboru péče o mládež normální, jednak abnormální. V prvním případě jde o částku Kč 7,500.000 na vybudování okresních dětských domovů s útulkem pro matky s kojenci, poradnou pro matky a kojence a úřadovnou, event. poradnou pro dorost, v druhém

případě o adaptační náklady na ústav v Kelči pro slabomyslné Kč 600.000 a doplnění ústavu pro mrzáčky v Král. Poli pavilonem nemocničním a dětským domovem se školou, na kterýžto účel zařadeno je Kč 2,500.000. Investiční program rozvržen je na 5 roků od roku 1926 do roku 1930. Úhrada těchto nákladů rozvržena je u normální péče na stát, zemi a okres, jež by přispěly každý $\frac{1}{3}$, u zařízení pro mládež abnormální pouze na stát a zemi, kteří by přispěly každý polovinou.

Celková potřeba v roce 1926 činí Kč 2,100.000, a to u mládeže normální Kč 1,500.000, t. j. na vybudování 7—8 okresních dětských domovů, u mládeže abnormální pouze Kč 600.000 na adaptace zámku Kelče u Hranic pro ústav slabomyslných.

2. Náklady zařizovací.

Celková jejich výše je Kč 3,950.000. Počítá se, že by byly rozvrženy u ochrany matek a kojenců na období 5—10 roků, u ostatních druhů na pětiletí.

V oboru péče o matky a kojence jedná se o vybudování 360 poraden pro matky a kojence à Kč 6000, v oboru rodinné péče o vnitřní zařízení 50 okresních dětských domovů a útulků pro matky a kojence, u dorostové péče počítá se se zařízením 70 okresních a 9 krajských poraden pro dorost a 79 besídek pro dorost. Pro mládež abnormální jde o vnitřní zařízení ústavu v Kelči a vnitřní zařízení ústavu mrzáčků v Králově Poli, event. jiných menších nákladů v tomto oboru, na něž je zařaděna přibližná celková položka Kč 700.000.

V roce 1926 bylo by potřebí na zařizovací náklady celkem Kč 679.998, z čehož by připadlo na péči o matky a kojence Kč 216.000, na péči rodinnou 270.000 Kč, na péči dorostovou Kč 43.998 a na zařízení ústavu v Kelči Kč 150.000.

Úhradu nákladů zařizovacích rozvrhujeme na 3 činitele: stát, zemi a okres rovným dílem pouze u péče rodinné a péče dorostové. V péči o matky a kojence navrhujeme, aby stát (ministerstvo sociální péče a zdravotnictví) neslo $\frac{2}{3}$ a okres (okresní sociální pojišťovny) $\frac{1}{3}$ těchto nákladů. Na péči o mládež abnormální přispíval by stát a země rovným dílem.

3. Náklady vydržovací.

Po naplnění navrhovaného plánu organizace sociální péče o mládež na Moravě, který by byl uskutečněn v oboru péče o matky a kojence v 10 letech a v ostatních oborech v 5 letech, činily by vydržovací náklady ročně Kč 12,485.000. Šlo by o zabezpečení provozu 360 poraden pro matky a kojence, 5 rodinných odborných kolonií pro kojence pro 100 dětí, kteréžto kolonie by byly doplňkem centrálního zemského ústavu pro kojence v Kuřimě, o zabezpečení 79 okresních dětských domovů, každý s útulkem pro matky a kojence, pro přechodné jejich umístění, 160 rodinných kolonií, jež by doplňovaly činnost dětských domovů, 70 okresních a 9 krajských

poraden pro dorost, 79 vzorných okresních besídek pro dorost, ústavů pro zmrzačené se 400 míst a ústavů pro děti slabomyslné s 500 míst a Kč 5000 ročně a udržování pomocných zařízení.*)

V oboru péče o matky a kojence nesl by náklad udržovací na poradny ze $\frac{2}{3}$ stát, z $\frac{1}{3}$ okres, při čemž se v prvním případě počítá na fondy ministerstva sociální péče a veřejného zdravotnictví, v druhém případě na okresní sociální pojišťovny. Udržovací náklady, spojené s rodinnými koloniemi pro kojence, nesla by z polovice země a z polovice dobrovolná péče o mládež (příslušné Okresní péče o mládež). V roce 1926 bylo by potřebí celkem Kč 768.000, z nichž by připadlo na udržování 52 poraden a Kč 6000 celkem Kč 312.000, na udržování 128 poraden nákladem a Kč 3000 částkou Kč 384.000 a na udržování 2 kojeneckých kolonií pro 40 dětí celková částka Kč 72.000. Podrobné odůvodnění obsaženo je v kapitole I. A. Péče o matky a kojence.

V oboru rodinné péče, jež by zabezpečovala trvalou výživu a výchovu 3200 sirotků, spočívá tíha udržovacích nákladů téměř ze $\frac{4}{5}$ na okrese (místních, avšak hlavně dobrovolných činitelích) a pouze z $\frac{1}{5}$ na zemi, která by zajišťovala stabilitu této péče. V roce 1926 bylo by potřebí Kč 2,463.800, z čehož by na zemská nadační místa a podpory připadlo pouze Kč 519.000. (V zemském rozpočtu na r. 1925 je na tento obor počítáno položkou Kč 1,150.700.) Podrobnější odůvodnění je v kapitole I. B. Péče rodinná.

Péče dorostová (poradny, besídky a dorostenecké útulky ve velkých městech) je rozpočtena po naplnění plánů na Kč 416.000. Úhradu by nesla ze $\frac{2}{3}$ země (živnostenská rada) a z $\frac{1}{3}$ okres, hlavně společenstva a závody. Na rok 1926 počítá se s částkou 150.000 Kč, kterou by země příslušným zařízením na podporách vyplatila. Odůvodnění viz kapitolu I. C. Péče dorostová.

V oboru péče o děti abnormální jde hlavně o zabezpečení péče o mrzáčky a děti slabomyslné. Bylo by třeba 400 míst pro prvě a 5.000 Kč, t. j. celkem Kč 2,000.000, pro druhé 500 míst a 5.000 Kč, t. j. Kč 2,500.000, celkem tudíž Kč 4,500.000. Návrh předpokládá, že by péči tuto obstarávaly dobrovolné instituce, jimž by země přispívala dotacemi 3.600 Kč na 1 dítě ročně (v zemských ústavech odborných stojí dnes dítě 6.000—9.000 Kč ročně). V roce 1926 bylo by potřebí pro mrzáčky 100 nadačních míst, pro slabomyslné 50 nadačních míst, celkem tudíž bylo by třeba zařaditi do zemského rozpočtu pro tento rok Kč 540.000.

Na udržování administrativních zařízení společných všem oborům péče o mládež, a to na 79 generálních poručenství a 79 úřadoven okresních a 1 Zemské péče, počítá se v plánu s celkovou cifrou Kč 785.000 (1 generální poručník v okrese a 2.400 Kč, úřadovna a 5.000 Kč, úřadovna zemská Kč 200.000). Tyto náklady uhrášoval by stát formou subvencí. Bylo by jich potřebí v uvedené

*) V úvahu tu nepřicházejí náklady na ústavy a zařízení udržovaná již veřejnými orgány, na př. ústavy zemské, zprostředkovatelný práce, nemocnice atd.

výši již v roce 1926. Generální poručníky hradilo by ministerstvo spravedlnosti, úřadovny ministerstvo sociální péče. První by hradilo Kč 190.000, druhé Kč 595.000.

4. Sociální péče o mládež ve státním a zemském rozpočtu moravském v roce 1925 vysvítá z těchto cifer:

A. Náklady udržovací:

§	Str. zem. rozpočtu	Druh péče	Počet chov.	Potřeba celkem	Náklady osobní	Náklady věcné	1 chov. ročně
I. Péče o matky a kojence:							
(kap. VI, tit. 2a, VII, tit. 7.)							
2.	134.	a) Udržování ústavu v Kuriřímě	—	300.000	—	—	—
4.	177.	b) Nalezinecké útraty	—	40.000	—	—	—
			Celkem	340.000	—	—	—
II. Děti normální do 14 r.							
(kap. VII, tit. 4.)							
1.	165.	Sírotčinec Rajhrad (čes.)	95	360.700	133.500	227.200	3.795
2.	166.	Sírotčinec Vranov (něm.)	83	343.150	85.500	257.650	4.134
3.	168.	Jiná péče o sirotky:					
		a) nadač. místa v ústavech	556	400.000	—	—	719
		b) rodinné kolonie	566	390.000	—	—	689
			Celkem	1.300	1.493.850	219.000	484.850
III. Péče o dorost:							
(kap. V, tit. 1 a 3.)							
a) učňovský:							
6.	18.	Podpory žákům prům. a živnost. škol.	—	42.000	—	—	—
7.	118.	Poradny pro volbu povol.	—	20.000	—	—	—
	121.	Dotace na udržování útulen	—	60.000	—	—	—
	121.	Dotace na podpory učňům	—	20.000	—	—	—
		Učňovské besídky	—	49.000	—	—	—
			Celkem	191.000	—	—	—
b) studentský:							
12.	177.	Dotace stud. spolkům	—	180.000	—	—	—
			Dorost celkem	371.000	—	—	—
Péče o abnormální:							
I. Tělesně:							
		a) mrzáčci			(dotace ústavům v Král. Poli, Tršicím, Závově jde na účet jiné péče o sirotky, kap. VII, tit. 7., § 3. str. 136)		
b) hluchoněmi (kap VII, tit. 4.):							
1.	147.	Ivančice	100	676.550	440.900	236.650	6.765
2.	149.	Lipník	100	651.300	435.700	215.600	6.513
3.	153.	Valaš. Meziříčí	120	759.010	449.300	309.710	6.325
			České celkem	320	2,086.860	1,325.900	761.960
3.	151.	Ústav v Šumperku (něm.)	100	656.700	395.200	261.500	6.567
			Hluchoněmi celkem	420	2,743.560	1,721.100	1,023.460

§	Str. zem. rozpočtu	Druh péče	Počet chov. celkem	Potřeba celkem	Náklady osobní	Náklady věcné	I chov. ročně
c) nevidomí (kap. VII., tit. 2.):							
1.	155.	Ústav v Brně (čes. něm.)	160	1,773.700	851.000	922.700	11.085
2.	158.	Jiná péče o nevidomé (dotace spolkům)	45	163.000	—	—	3.622
Celkem			205	1,936.700	851.000	922.700	9.447

II. Mravně vadní

(kap. VII., tit. 3.):

1.	159.	a) Vychovatelny:					
		Chlap. v Hradišti	200	1,114.250	501.200	613.050	5.571
		Dívčí v Boskovicích	100	461.450	192.100	237.850	4.614
5.	164.	Dotace spolkům	100	91.000	—	—	910
3.	161.	Dívčí v Mohelnici (něm.)	80	331.400	121.600	209.800	4.141
Vychovatelny celkem			480	1,998.100	814.900	1,060.700	4.162

b) Polepšovny (kap. VII., tit. 3.):

4.	162.	Polepš. N. Jičín (čes. něm.)	222	1,201.300	485.000	716.300	5.460
5.	164.	Ošetrov. útraty v jiných ústavech	—	1.000	—	—	—
Celkem			222	1,202.300	485.000	716.300	5.415
Mravně vadní celkem			702	3,200.400	1,299.900	1,777.000	

III. Duševně úchylní:

(kap. VII., tit. 5. a 7.)

a) epileptici:

4.	171.	Dotace ústavu Vizovice	50	276.050	—	—	5.521
5.	172.	Dotace ústavu v Litovli	35	155.900	—	—	4.454
Celkem			85	431.950	—	—	

b) slabomyslní (tit. 7):

3.	177.	Dotace dobrov. spolkům	—	582.000	—	—	—
Duševně úchylní celkem			—	913.950	—	—	—

IV. chorobinec:

(kap. VII. tit. 5.)

1.	169.	Ústav v Jihlavě (i dosp.)	430	1,551.100	490.500	1,060.600	3.607
2.	171.	Dotace ústavu na S. Brně	130	569.400	—	—	—
3.	171.	Ústav v Drnovicích	130	502.130	2.400	499.730	3.862
6.	172.	Jiná péče o choré	—	2.100	—	—	—
Celkem			690	2,624.730	—	—	—

Celkový přehled.

Péče o normální:

I.	Matky a kojenci	Kč 340.000.—
II.	Děti do -14 let	„ 1,493.850.—
III.	Dorost	„ 371.000.—

Kč 2,204.850.— normál. celkem Kč 2,204.850.—

Péče o abnormální:

I. Tělesně:

a)	mrzáčci	Kč —	
b)	hluchoněmi	„ 2,743.560.—	
c)	nevidomí	„ 1,936.700.—	4,680.260.—

II. Mravně vadní:

a)	vychovatelny	Kč 1,999.100.—	
b)	polepšovny	„ 1,202.300.—	3,201.400.—

III. Duševně úchylní:

a)	epileptici	Kč 431.950.—	
b)	slabomyslní	„ 482.000.—	913.950.—

IV. Chorobince*):

		2,624.730.—	
	Abnormální celkem		Kč 11,420.340.—
	Normální i abnormální celkem		Kč 13,625.190.—

B. Investice (str. 218 a 219):

1.	Adaptace a zařízení ústavu pro kojence v Kuřimi	Kč 1,100.000.—
2.	Spolku pro slepé subvence na adaptace ústavu ve Hvězdlicích	„ 50.000.—
3.	Ústavu mrzáčků v Král. Poli	„ 250.000.—
4.	Zemská Masarykova osada dětská v Šumperku	„ 1,000.000.—
Celkem		Kč 2,400.000.—

Vidíme, že země Morava pamatuje štědře na úkoly péče o mládež. V nákladech investičních položkou Kč 2,400.000, v nákladech udržovacích částkou Kč 13,625.190 včetně nákladů na chorobince, jež jsou více pro dospělé, a nákladů na ústavy německé nebo utrakvistické (na př. ústav slepců). Zemská péče počítá ve svém programu investičním s roční podporou zemskou po dobu 5 roků Kč 800.000, v programu zařizovacím položkou Kč 179.666, v programu udržovacím v roce 1926 se sumou Kč 1,249.000.

Bylo by tudíž zcela dobře možno, kdyby země každoročně zařadila do rozpočtu částku Kč 2,400.000, touto investiční položkou uhradit potřeby navržené plánem Čzpm. tak, že by se na investice a zařízení pamatovalo položkou Kč 980.000 a zbytku, t. j. Kč 1,420.000 použilo by se jednak na zařizovací náklady v jiných oborech, na něž plán v roce 1926 nepočítá, jednak na úhradu nákladů udržovacích.

Avšak podíváme-li se kriticky na udržovací rozpočet zemský, vidíme, že by ani tohoto opatření nebylo potřeba, ježto by se dalo účelnými úsporami, vyplývajícími z reorganisace některých oborů péče o mládež docílit v několika letech vyřešení téměř všech nových potřeb, jež Čzpm. ve svém plánu uvádí v rámci dosavadního

*) Většinou pro dospělé.

rozpočtu země. Největší nové položky udržovací v plánech Čzpm., jež v r. 1926 bylo by třeba do zem. rozpočtu zařaditi, činí péče rodinná (Kč 519.000) a péče abnormální (Kč 540.000). Naproti tomu je v zemském rozpočtu na úhradu péče o české děti osiřelé, což je vlastně podle Čzpm. péče rodinná, položka Kč 1,150.000. Účelným rozvržením nadačních míst, jež zemský výbor z této položky dotuje na jednotlivé okresy, a reorganisační sirotčince v Rajhradě, byla by otázka tato vyřízena a nebylo by třeba v r. 1926 rozpočet zemský zvyšovati.

Rovněž ve udržovacích nákladech na odborné ústavy, jak podrobněji vpředu uvedeno, lze ušetřiti a úspor použití na úhradu nákladů v úsecích péče o mrzáčky a slabomyslné. Úspory možno najíti v nákladech na péči o slepé, hluchoněmé a mravně vadné, kde v zemském rozpočtu přichází na 1 dítě 5—11 tisíc Kč, což jsou sumy nepoměrně vysoké. Celkem možno tvrditi, že v dosavadním zemském rozpočtu nebylo by potřebí velikých nových nákladů na úkoly, jež v plánu svém Čzpm. navrhuje.

Ve státním rozpočtu na rok 1925 byly uvedeny tyto položky na dobrovolnou péči o mládež:

a) Ministerstvo sociální péče	Kč 7,980.000—
b) Ministerstvo zdravotnictví	Kč 3,350.000—
c) Ministerstvo spravedlnosti	Kč 600.000—

Celkem Kč 11,930.000—

V plánu Zemské péče počítá se s podporami státními v celkové výši Kč 2,372.000 v roce 1926, z čehož by připadlo na náklady investiční Kč 800.000, náklady zařizovací Kč 323.000, náklady udržovací Kč 1,249.000. Požaduje tudíž Zemská péče pro českou Moravu, t. j. pro 2,000.000 obyvatel, sotva $\frac{1}{8}$ celkové sumy ve státním rozpočtu na dobrovolnou péči o mládež uvedenou, což zajisté není požadavek přemrštěný. Podle názoru Čzpm. bylo by třeba zvýšení příslušných položek ve státním rozpočtu, aby plánovitá potřeba ve všech zemích republiky byla náležitě ukojena. Je smutným zjevem, svědčícím o nepochopení odpovědných činitelů, že položky tyto se snižují, aniž by bylo zkoumáno, zdali úsporami docílí se splnění úmyslu zákonodárců, t. j. skutečné úspory a zdali následky těchto škrtů neobjeví se po čase jako zlé znamení v poklesu tělesného, duševního a mravního zdraví ochrany potřebné mládeže.

Tímto plánem snaží se Zemská péče vnést jasno do chaotických poměrů a názorů na sociální péči o mládež. Je vedena snahou přispěti při kladení základů naší republiky k vybudování malého šice, ale přece jen důležitého úseku veřejné správy. Chce dáti v době, kdy tlačí na rozřešení u nás problém populační, zákon o soc. pojištění, župní zřízení s reformou veřejné správy podnět k diskusi o otázkách, jež jsou v těsném spojení s těmito úkoly. Považuje za nezbytno soustředění všech otázek sociálně-zdravotní péče o mládež v budoucnu v jediném ministerstvu. Pro přechodnou dobu

soustředění toto bylo by obstaráno aspoň jednotným pracovním plánem, jenž by byl závazným pro všechny veřejné úřady. Za největší chybu, jež je příčinou dnešní kritické situace sociální péče o mládež, považuje Zemská péče neujasněnost celého problému a nejistotu u povolanych veřejných činitelů. Dnes nelze zvládnouti otázku tuto v její celkové šíři a hloubce, protože není kvalifikovaných sil a prostředků, avšak je možno postupovati logicky tak, abychom podle daných sil a prostředků nejdříve vybudovali základy, na nichž by vyrostla později celá soustava účelně organisované péče o mládež. Dnes je situace taková, že musíme obětovati 80 procent ochrany potřebných dětí. Je však nutno pracovati k tomu, aby v krátké době byl poměr obrácený, t. j. abychom řádně vybudovaným aparátem sociálních zařízení bezpečně zachytili velkou většinu těchto dětí. To jest hlavním cílem návrhu Zemské péče.

5. Celkový
základních potřeb sociálně-

Náklady	Mládež	O b o r	Celková potřeba po naplnění plánu v Kč	Z toho by
				stát
I. Investiční	Normální	Ochrana matek a kojenců	—	—
		Rodinná péče	7,500.000	$\frac{1}{3}$ 2,500.000
		Dorostová péče	—	—
	Abnormální	Mrzáčci, slabomyslní atd.	3,000.000	$\frac{1}{2}$ 1,500.000
Celkem			10,500.000	4,000.000
II. Zařizovací	Normální	Ochrana matek a kojenců	1,680.000	$\frac{2}{3}$ 1,120.000
		Rodinná péče	1,350.000	$\frac{1}{3}$ 450.000
		Dorostová péče	220.000	$\frac{1}{3}$ 73.333
	Abnormální	Mrzáčci, slabomyslní atd.	700.000	$\frac{1}{2}$ 350.000
Celkem			3,950.000	1,993.333
III. Vyrážovací	Normální	Ochrana matek a kojenců a) b)	2,160.000 180.000	1,440.000 —
		Rodinná péče	4,444.000	—
		Dorostová péče	416.000	—
	Abnormální	Mrzáčci, slabomyslní atd.	4,500.000	—
	Pomocná zařízení	Gen. poručník úřadovny	785.000	785.000
Celkem			12,485.000	2,225.000

p ř e h l e d
zdravotní péče o mládež na Moravě.

přispíval: v poměru částkou		Potřeba v roku 1926 Kč	Z toho by přispíval částkou		
země	okres		stát	země	okres
—	—	—	—	—	—
$\frac{1}{3}$ 2,500.000	$\frac{1}{3}$ 2,500.000	1,500.000	500.000	500.000	500.000
—	—	—	—	—	—
$\frac{1}{2}$ 1,500.000	—	600.000	300.000	300.000	—
4,000.000	2,500.000	2,100.000	800.000	800.000	500.000
—	$\frac{1}{3}$ 560.000	216.000	144.000	—	72.000
$\frac{1}{3}$ 450.000	$\frac{1}{3}$ 450.000	270.000	90.000	90.000	90.000
$\frac{1}{3}$ 73.333	$\frac{1}{3}$ 73.333	43.998	14.666	14.666	14.666
$\frac{1}{2}$ 350.000	—	150.000	75.000	75.000	—
873.333	1,083.333	679.998	323.666	179.666	176.666
—	720.000 90.000	768.000	464.000	33.000	268.000
$\frac{1}{5}$ 932.600	$\frac{4}{5}$ 3,511.600	2,463.800	—	519.000	1,944.800
$\frac{2}{3}$ 277.334	$\frac{1}{3}$ 138.666	150.000	—	150.000	—
3,240.000	1,260.000	750.000	—	510.000	210.000
—	—	785.000	785.000	—	—
4,539.534	5,720.466	4,916.800	1,249.000	1,245.000	2,422.800

3797

na: 15. ŘÍJ 1941

Uvodní slovo

O b s a h

Str.
3

I. Péče o mládež normální:

A. Péče o matky, kojence a batolátka:

1. Péče nalezinecká	9
2. Počátky veřejné péče o matky a děti v útlém věku	10
3. Péče o matky a kojence v Rakousku a Uhrách	10
4. Péče o matky a kojence v našich zemích	12
5. Dnešní stav péče o matky a kojence v naší republice	12
6. Všeobecný význam a úkoly péče o matky a kojence	19
7. Úkoly péče o matky a kojence na Moravě	21
8. Poznámky a vysvětlivky k rozpočtu péče o matky a kojence	31
9. Rozpočet zařizovacích a vydržovacích nákladů	34
10. Přehled sociálně-zdravotních zařízení na Moravě	40

B. Péče rodinná:

1. Pojem, ideové principy, zásady a cíle rodinné péče o mládež	44
2. Návrh organizace rodinné péče na Moravě	48
3. Poznámky a vysvětlivky k rozpočtu rodinné péče na Moravě	50
4. Rozpočet nákladů investičních, zařizovacích a vydržovacích rodinné péče na Moravě	54
5. Přehled zařízení pro mládež normální na Moravě	56

C. Péče dorostová:

1. Pojem, potřeba, cíl a zásady dorostové péče	58
2. Dosavadní stav a návrh na prohloubení dorostové péče na Moravě	59
3. Poznámky a vysvětlivky k rozpočtu dorostové péče	62
4. Rozpočet zařizovacích a vydržovacích nákladů	63
5. Stav organizace dorostové péče na Moravě	64

II. Péče o mládež abnormální:

1. Pojem, potřeba, cíl a zásady péče o mládež abnormální	67
2. Stav a potřeby této péče podle jednotlivých druhů na Moravě: tělesně abnormální, duševně abnormální, mravně abnormální, péče o děti nemocné	71—76
3. Celkový přehled	77
4. Přehled zařízení na Moravě	78

III. Pomocná zařízení:

1. Katastr sociální, 2. škol. lékařství, 3. generální poručenství, 4. úřadovny	80—85
--	-------

IV. Poznámky k celkovému přehledu základních potřeb sociálně-zdravotní péče o mládež na Moravě.

1. Náklady investiční, zařizovací a vydržovací	86, 87
2. Sociální péče o mládež ve státním a zemském rozpočtu moravském	89
3. Celkový přehled základních potřeb soc.-zdrav. péče na Moravě	94

Přehledy zařízení:

1. Přehled soc.-zdrav. zařízení z péče o matky a kojence na Moravě	40
2. Přehled zařízení pro mládež normální na Moravě	56
3. Stav organizace dorostové péče na Moravě	64

Mapy:

1. Mapa organizace péče o matky a kojence	mezi str. 8—9
2. Mapa organizace péče rodinné	mezi str. 44—45
3. Mapa organizace péče dorostové	mezi str. 58—59